

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

Bibliotheca Mvndi Vincentii Bvrgvndi, Ex Ordine Prædicatorvm Venerabilis Episcopi Bellovacensis, Specvlvm Qvadrplex, Natvrale, Doctrinale, Morale, Historiale

In quo totius naturæ Historia, omnium scientiarum Encyclopædia, moralis
Philosophiæ Thesavrvs ...

Tomvs Qvartvs, Qvi Specvlvm Historiale Inscritbitvr

Vinzenz <von Beauvais>

1624

Liber Decimvsseptimvs

SPECVLI MAIORIS
VINCENTII PRÆSVLIS
BELVACENSIS,
LIBER DECIMVSSEPTIMVS.

De Initio imperij Theodosij senioris.

CAP. I.

X chronici Sigeberti. Mortuo igitur Gratiano Theodosius solus imperavit annis 11. Cæpit autem anno domini 387.

Hugo Floriacensis 5. lib. Hic non immemor beneficiorum Gratiani, in vindictam eius, totius orientis viribus insurrexit, & à Constantinopolitana vrbe progrediens,

reliquit ibidem Archadium filium suum Imperatorem, demum vero cum Theſſalonicam peruenisset, inuenit Valentiniani duces in maxima tristitia constitutos, quia Maximum tyrannum necessitatis causa iam suscepant. Et dum ad Italiam properaret, Valentinianus ei occurrit, quem paterna pietate suscipiens, sese aduersus tyrannum sola fide maior, nam longe vniuerso belli apparatu minor proripuit. Aquileiæ Maximus victoriz spectator præfuit, & eius comes Andragathius summam belli administrabat. Qui cum largissimis militum copiis, & præcellenti concilio omnes alpium ac fluminum aditus occupauisset, iudicio Dei dum nauali expeditione incautum hostem præuenire, & obruere parat, sponte eadem castra deseruit: & ita Theodosius, nemine sentiente aut repugnante, vacuas hostibus transmeauit alpes, atque Aquileiam improvisus adueniens, hostem illum MAXIMUM, magnum, trucem, ac formidabilem, & ab immanissimis etiam Germanorum gentibus tributa ac stipendia magno terrore nominis, exigentem, sine dolo, & sine controuersia clausit, cepit, & occidit. Tunc Valentinianus recepta Italia, potitus est imperio; Andragathius vero comes Maximi nece comperta, præcipitem sese à nauì in undas dedit, & suffocatus est. Sicque Theodosius incruentam victoriam, Deo dante, suscepit.

De impia Iustina exilio, & Valentiniani nece.

CAP. II.

Elipandus. Valentinianus quidem à matre sua corruptus, cum Ambrosium pettrahi & in exilium mitti iussisset, tanta fuit perseverantia fidelium populorum, ut animas prius amittere, quam Episcopum mallent. Iustina volebat ut Ariminensis concilij decreta susciperentur, & hoc esse exequendum mandauit ipsa cum filio Beneuola tunc memorie serinijs præsidete, qui obedire noluit; & cum ei propter hoc maior honor promitteretur, hunc ipsum, inquit, quem habeo, tollite; tantum mihi conscientia fidei maneat illæsa: & hæc dicens ante pedes impia præcipientium cingulum iecit. Ambrosius vero aduersus Regine furorem, non se manu defendebat & telo, sed ieiunijs, continuatisque vigilijs sub altare positus, Deum sibi & Ecclesiæ defensorem per obsecrationes parabat. Cumque hæc Iustina in longum diuersis machinis & oppugnationibus moliretur, sed frustra; Maximus, qui se exuere Tyranni infamia, & legitimum principem gestire ostendere; datis litteris, impium protestatur inceptum, fidem Dei impugnari, & statuta catholica Ecclesiæ subruì. Et inter hæc appropinquare Italiam cepit.

Hic Maximus, ut ait Rufinus, per Andragathium ducem Lugdunensium Gratianum imperatorem magis prodicione, quam bello peremerat. Igitur Maximo ad Italiam properante, Iustina hoste simul & impietatis conscientia perurgente in fugam versa cum filio, exilia, quæ Dei sacerdotibus parabat, sortita est.

Hugo ubi supra. Post hæc Valentinianus regno restitutus, extincto Maximo eiusque filio Victore: quem Imperatorem Gallis Maximus reliquerat, ipse in Galliam transijt, ubi cum tranquillam rempublicam in pace ageret, apud Viennam dolo Arbogastis comitis sui, (ut ferunt) strangulatus; atque ut voluntariam sibi constituisset mortem putaretur, laqueo suspensus est. Mortuo igitur Valentiniano Augusto, Arbogastes Eugenium Tyrannum mox Imperatorem creare ausus est.

*Beneuola
magister me-
morie. Valen-
tiniani
eligit gradum
deponere quæ
decretum pro
Arianis di-
ciat.*

*Occiditur
Valentinia-
nus prodicio-
ne Arboga-
stis comitis.*

*Qualiter Theodosius Eugenium Tyrannum vicit, & de Anti-
papa Ursino, & Papa Syricio.*

CAP. III.

*Sanctissimi
apparatus
Theodosij ad
bellum contra
Eugenium
tyrannum.*

*Vincitur in-
genti praelio
Eugenius, &
captus morte
afficitur.*

*Eugenio à
Theodosio
victo Arbo-
gastes sibi
manus in-
fert.*

ITaque Imperante Theodosio, & interfecto Valenti-
niano, Eugenius & Arbogastes instructas acies cam-
pis expedierant, & alpinum alta latera, inenitabile (que
transitus præmissis callide insidijs occupauerant; etsi nu-
mero vel viribus impares, sola tamen belli positione vi-
ctores. At vero Theodosius in summis alpidibus constitu-
tus expers cibi ac somni, sciens quod destitutus suis, nesciens
quod alienis clausus; Dominum Christum solus, solum,
qui potest omnia, corpore humi fusus, mente cælo fixus,
orabat. De hinc vero postquam insomnem noctem præ-
cum continuatione transegit, & testes propemodum
quas in prærium præsidij cælestis appenderat, lachry-
marum lacunas reliquit, fiducialiter arma corripuit; so-
lusque sciens se esse non solus, signum quicquid prælio dedit,
ac se in bellum etiam si nemo sequeretur, victor immisit
futurus; prima salutis via exitit arbitrio hostiliam par-
tium comes. Qui cum ignarum imperatorem circum-
positis excepisset insidijs, conuersus ad reuerentiam præ-
sentis Augusti, non solum à periculo liberauit, verum
etiam instruxit auxilio. At ubi ad contigua miscendæ pu-
gnæ spatia peruentum est, magnus turbo ventorum in
ora hostium venit: ferebanturque per aera spicula nostror-
um, atque ultra mensuram humani ictus, per inane de-
portata nusquam cadere, priusquam impingerent, sine-
bantur; & quæ ipsi vehementer intorserat, excepta ven-
tis impetu, supinata retrorsum, ipsos infelicitè confige-
bant. Prospexit itaque sibi humanæ conscientie paucior;
nam continuo sese parua suorum manu fusa, victorum
Theodosio hostilis prostravit exercitus; Eugeniusque
captus, atque interfectus est, Arbogastes vero sua sese
manu pertulit. Sicque horum duorum sanguine, bellum
ciuile restinctum est.

Eo tempore in Romana cathedra Papa Damasus re-
sidebat; quem prælatum sibi non ferēs Ursinus quidam
Romanæ Archidiaconus Ecclesiæ, collecta turbulenti
& seditiosorum manu, Episcopum se contra ius & fas
consecrari fecit; qua de re tanta seditio in Romano ex-
creuit populo, vt repleantur humano sanguine oratio-
num loca; sed tandem aggregato in vrbe sanctorum
concilio sacerdotum, pulsus est Ursinus ab Apostolica
dignitate, sed apud Neapolim intuitu misericordie or-
dinatus est episcopus.

Sigebertus in chronicis. Anno Theodosij primo Siricius
Romanæ Ecclesiæ 37. præsidet. Hic constituit hæreticū
penitentem, per impositionem manus sacerdotalis ab
Ecclesia esse recipiendum. Hic Manichæos Romæ in-
uentos exsilauit. Ambrosius Episcopus ritum canendi
Antiphonas in Ecclesia primus apud Latinos trāstulit à
Græcis, apud quos hic ritus iam dudum inoleuerat, ex
instituto Ignatii Antiocheni Episcopi, & Apostolorum
Discipuli; qui per visionem in cælum raptus, vidit &
audiuit quomodo Angeli per antiphonarum reciproca-
tionem sanctæ Trinitati hymnos canebant. Idem etiam
Ambrosius post Hilarium Pictauiensem hymnos in Ec-
clesia canendos primus composuit.

Anno quoque prænotato Franci Quintinum & He-
ractium Romanorum duces, cum omnibus penè suis
iuxta Treuerim delent. In Ægypto Ioannes Anachoreta
sanctitate & philosophiæ spiritu claret.

ANNOTATIO.

*Quotus ordine hic fuerit Pontifex vide apud Platina, Onuphrium,
Baronium & alios historia pontificia scriptores, nam in numeris Ponti-
ficum annotandis Manuscripti, Sigeberti exemplaria non consentiunt. Ipse
Gemblacensis codex, in numeris, audaci cuiuspiam manu est vitiatus.
Atque hoc loco semel monuisse sufficit, ipsummet Sigebertum ad au-
num 995. agnoscere se in annis, temporibus, & numeris Pontificum an-
notandis, utpote in rebus non visis, dissimulantia scribere.*

De vita sancti Ioannis Anachorete.

CAP. IIII.

EX gestis eius beatus Ioannes manens in rupe mon-
tis ardui, in monasterio clauso & obstructo, ad-
uenientibus per fenestram se videndum præbebat; mu-
lier tamen nulla ad conspectum eius accessit: sed viri &
raro. In huius itaque monasterium ab anno ætatis sue
40. vsque ad 90. quando à Hieronymo visus est, nullus
intrauerat, sed aduenientibus, vt dictum est, per fenestram
se videndum præbebat, viris duntaxat. Cumque Tribu-
nus quidam venisset ad eum, obsecrauit, vt & coniugem
suam permitteret intrare ad se, multa enim eam dicebat
pertulisse pericula, vt faciem eius videret. Cumque ille
negaret, dicens; se in monasterio nunquam moris fuisse
videndi mulieres; Tribunus persistebat obsecrando, con-
firmans, quod nisi eum videret, esse sine dubio ex multa
tristitia moriturum. Et ait: Vade, videbit me coniux tua hæc
nocte, non tamen huc veniet, sed in domo tua, & in lecto
suo manebit. Tunc recessit ille ambiguitatem responsi
in pectore versans. Cum etiam hæc coniugi nunciasset,
illa similiter sermone incerto, fatigatur. Sed postquam
somni tempus aduenit, adest homo Dei per visum alli-
stens mulieri, fides tua, inquit, magna est: o mulier, & alio tuo
desiderio veni satisfacere, te tamen moneo, vt non faciem corpa-
ralem seruum Dei desideres, sed vt actus & gesta eorum per
spiritum contempleris. Spiritus est enim qui viuificat, nam caro
non prodest quicquam.

Cum quidam clericus Diaconus ad eum veniens, ab
eo interrogatus, mentiretur, se non esse clericum humi-
litis gratia; osculans eum, ait: Noli fili negare gratiam
Dei, ne incurras pro bono malum, pro humilitate men-
daciū: Cauendum est. n. omnibus modis mendaciū
sue pro malo, siue pro bono proferri videatur.

Non permittebat etiam ad se incommoantes defer-
ri, sed benedicens oleum dabat, ex quo vincti sanaban-
tur.

Vni ex fratribus tertiano typo laboranti, & curari vo-
lenti, rem tibi, ait, necessariam capis abucere, sicut enim
corpora nitro, vel aliis huiusmodi lomentis abluntur à
sordibus; sic animæ languoribus alijs (que huiusmodi ca-
stigationibus purificantur) benedicens tamen oleum de-
dit & sanauit.

Nullum per ignem paratum simebat cibum. Eratque
attenuati & aridi corporis præ abstinencia; capilli eius
& barba ex languore nimio rari & tenues.

De Quibusdam eius documentis.

CAP. V.

Congregatis autem fratribus ad eum, instruendo
dixit: Grane est iactantiæ vitium, & periculosum
nimis, ita quod de ipso etiam perfectionis fastigio deiecit
animas; cuius duæ sunt species: Quibusdam. n. accidit,
quod statim in initio conversionis suæ cum parum ali-
quid vel abstinentiæ impenderint, vel pecuniæ erogave-
rint, ita sentiunt quasi eminentiores sint illis qui aliqua
largiti sunt. Alij vero cum ad summam virtutem perue-
nerint, non totum Deo, sed suis laboribus tribunt, &
dum ab hominibus gloriam querunt, illam quæ ex Deo
est amittunt. Si autem mundi corde ante Deum steteri-
mus, Deum videre poterimus, quantum est possibile eum
videre, videbimus. n. eum inuisibilem mente, non cor-
pore, scientiæ intellectu, non carnis aspectu: nemo. n. po-
tet se posse ipsam, sicut est, diuinam substantiam intueri,
ita vt speciem sibi aliquam vel imaginem corpoream in
corde figuret: nulla. n. forma in Deo est, nulla circumscri-
ptio, sed sensus, & mens, qui sentiri quidē potest, & men-
tis affectu perstringi, nec tamen comprehendendi, aut de-
scribi, aut enarrari. Ideo oportet cum omni reuerentia
& metu accedere ad Deum, & ita librare in eum men-
tis intuitum; vt quicquid potest splendoris, claritatis,
maie-

maiestatis, mens humana conspiciere, super hæc omnia
sentiat cum semper; oportet autem vacare, unde *vacare*
& videte &c. & quanto purior in eo mens fuerit, tanto
plura ei Deus reuelabit, & mysteria eius agnoscet: aqua
& panis si cum cupiditate sumantur, id est, non ut ne-
cessitati corporis, sed animi desiderio satisfiat; hoc et-
iam abstinenti, vitium deliciarum dicitur, ideo volens
Dominus, animam voluptatibus resistere, dicebat: *In-*
trate per angustam portam &c. larga est via animæ, cum
qualicunque desiderio suo satisfecerit; angusta vero est
cum voluptatibus suis repugnat. Ad hæc autem obti-
nenda multum prodest secretior habitatio, quia inter-
dum per occasionem aduentantium fratrum, & cuncti-
um redeuntium frequentiam, abstinentiæ frena laxantur,
& sic etiam quandoque perfecti viri capiuntur. Ideo di-
cebat David: *Eccc elongans fugiens &c.*

Idem Ioannes dixit. Quid putas habet frater iste in
corde, quod ridet ad prandium, cum magis flere de-
beat, quia charitatem manducat.

*De exemplis eius contra detractores & contra
presumptuosos.*

CAP. VI.

Idem contra detractores ait: Mulier quædam nuda exi-
iit de dolio & cooperuit se pannis veteribus; alte-
ra vero nuda remanens, dicebat marito, ecce meretrix
illa nuda est, & non confunditur: Et sic faciunt detrac-
tores.

Idem contra presumptuosos. Erat quidam monachus in
spelunca summæ abstinentiæ cunctis animæ florens vir-
tutibus. Cum in profectibus suis confidens non totum
Deo, sed sibi ipsi retribueret, hanc præsumptionem in-
tuens tentator; quodam vespere fingit se in speciem
mulieris oberrantis per eremum, quæ ut fessa, ad ostium
speluncæ lassitudinem simulans, intus seipsam proiecit,
& obvoluta genibus eius ut sui misereatur, exorat. Nox,
inquit, me comprehendit, iube me quiescere in angulo
cellulæ tuæ ne forte efficiar bestiis præda. At ille primo
misericordiam obtentu recepit eam in speluncam, quærens
causam errandi eam per eremum. At illa causam fingit
accurate, & interim venena blandimentorum per textum
narrationis interserit; & nunc se miserandam, nunc de-
fensione dignam ostendens, elegantia & suauitate ser-
monis affectum hominis illecebroso amore deflectit.
Hinc iam blandiora colloquia, ioci, risusque miscetur;
manus etiam procax ad mentum, barbamque quasi ve-
nerando sepe protendit. Tunc vero palpare cervicem
mollius, collumque leuigare. Quid multa? ad vltimum
captiuum ducit militem Christi; continuo enim libidi-
nis fluctibus æstuans, etiam laborum præteritorum ac
professionis oblitus, obscenos iam conabatur inire am-
plexus. Illa vero viulatum terribiliter emittens, ut um-
bra erat tenuis, per manus amplectentis elabatur, ipsum-
que dedecoris motibus inanes auras sectantem, & dissima-
cum iritione deseruit. Tunc multitudo demonum in
aere ad hoc ipsum spectaculum congregata, ingenti cla-
more inquit: O qui te usque ad cælum extollebas, quo-
modo demersus es in infernum? Disce ergo, quia *quis se*
exaltat, humiliabitur. Tunc ille velut amens effectus, &
deceptionis suæ non ferens pudorem, grauius à seipso
decipitur, quam fuerat à demonibus deceptus. Cum e-
nim se reparare & certamen renouare deberet, despe-
rans, tradidit se omni impuditiæ & impietati.

*Exemplum qualiter tentat diabolus peccatorem
de desperatione, & post victoriam,
de presumptione.*

CAP. VII.

Fuit vir quidam pessimam vitam ducens, qui Dei
misericordiam compunctus, intra sepulchrum quod-
dam se recludens, priorum scelorum pollutiones lachry-

marum fontibus alluebat, semper prostratus, leuare o-
culos ad cælum nolebat, neque etiam nomen Dei no-
minare sed in solis gemitibus perdurabat. Nocte vene-
runt ad eum demones in sepulchro clamantes. Quid est
quod agis o impiissime & flagitiosissime? Postquam o-
mni spurcitia & impuritate satiatus es, nec iam suffici-
unt vires ad facinora; tu christianus videri vis, & pud-
icus, & patiens, quasi iam alius possit tibi dari locus sa-
tiato in malo, quam qui tibi nobiscum debetur? vnus
ex nobis es, aliud esse non potes, redi ad nos, & quod
tibi superest tempus, in perfruenda voluptate non per-
das. Quid temetipsum ante tempus supplicij tradis?
Quid enim aliud passurus esses in inferno, nisi hoc quod
tibi nunc ipse conquiris? si te pœna delectat, expecta
paululum & inuenies paratam, nunc interim frui mu-
neribus nostris, quæ semper dulcia & grata duxisti. Ille
autem tacitus iacebat, & cum eadem & duriora sæpe
repererent, nec ille moueretur; videntes demones ver-
ba contemni in furorem prolapsi verberibus eum ce-
dere aggressi sunt, ita quod seminecem reliquerunt, nec
tamen moueri potuit de loco, quo orationis causa ia-
cuerat. Altera vero nocte repente cum grauioribus ver-
beribus cruciant, nec tunc etiam moueri potuit, melius
esse dicens mori, quam demonibus obedire. Tertia au-
tem nocte absque vlla miseratione irruentes in eum, o-
mnibus pœnis & cruciatibus eum conficiunt. Cumque
iam corpus in supplicijs defecisset, tamen extremus spi-
ritus demonum obstitit imperio. Quod postquam
viderunt impij voce magna clamantes, Vicisti, inquit,
vicisti. Et ut virtute quadam cœlitus fugati, præcipientes
abscedunt.

Idem exemplum eiusdem contra presumptuosos.

CAP. VIII.

Fuit quidam monachus in eremo omni virtutum
flore ornatus, qui cum in corpore instar Angelorum
vitæ fungeretur officiis, Dominus quotidiani victus ei
curam exhibebat, quotidie enim ingrediens speluncam,
inueniebat mensam & panem superpositum miræ sua-
uitatis, mirique candoris, ex quo refectus, gratias Deo
referens, ad orationes & hymnos conuertebatur. Cum-
que de suis meritis gloriari cœpisset, continuo subintra-
uit in eum desidia quædam animi tam parua, quam nec
posset advertere; post hæc maior creuit negligentia, ita
ut iam tardior fieret ad orationem. Cumque parum
psallendi ministerium exhibuisset, anima eius quasi ni-
mio labore fatigata requiescere festinabat, quia sensus
eius reprobus effectus est; erat enim iam clandesti-
na quædam in corde eius turpis cogitatio ac nefanda.
Cumque post orationes cibum solito requisuisset, in-
uenit solito panem mensæ superpositum, ex quo refe-
ctus de his quæ in corde eius versabantur, nihil emenda-
re curauit, & spernentem minima paulatim casurum se-
se non intellexit. Cumque iam grauis libidinis stimula-
retur incendio, post orationem ingressus ut cibum su-
meret, panem quidem inuenit, sed aliquantulum sor-
didiorum, admiratusque & tristis factus intellexit, quod
hoc ipsum respiceret hoc genus monstri; cibo tamen
sumpto refectus est. Post diem tertium triplicatis vrge-
ri stimulis cœpit; occupauerunt enim eum cogitatio-
nes, & quasi iam præsens & secum accubens imago
mulieris, quam & amplecti sibi videbatur, & ad turpes
usus habere substratam. Processit tamen & alia die ad
solita psallendi officia, sed stabat vagis oculis, & mente
captiuus. Cumque solito ad vespertinam ingressus esset su-
mere cibum, panem quidem inuenit, sed sordidissimum
atque atridissimum, & quasi à muribus vel à canibus
vndique corrosus. Tunc ille ingemuit, & lachrymas
fudit, sed non ita vberes, quæ possent flammam tanti
ignis extinguere, sumpsit tamen cibum, sed non tan-
quam solebat. Cum igitur cogitationes quasi cohors
barbarica vndique eum vallarent, exurgens nocte iter
arripuit per eremum tendens ad ciuitatem. Die autem

*In manu
scr. legitur
quantum.*

facto vidit quandam fratrum celulam vbi fatigatus requieuit; cumque refectus esset, & parum quievisset, ex more quasi ab eruditissimo & prudentissimo patre ceperunt verbum edificationis expectare, interrogareque; cum, quis diaboli laqueos possit effugere, & turpes cogitationes ab eo immittas depellere. Tunc ille eos sufficienter docuit, & in semetipsum regressus, ait: Quomodo alios moneo, & ipse decipior. Age ergo prius miser, quæ facere alios moneas. Et intelligens se miserabiliter supplantatum, valedicens fratribus, cursu rapidissimo ad speluncam suam redijt; prosternens se in orationem & dicens: *Nisi Dominus adiunxisset me, paulominus habitasset in inferno anima mea.* Conclussit autem se in speluncam, & in cilicio, & in cinere cum lachrymis iacuit, donec adstitit Angelus Domini dicens ei: *Suscepit Dominus poenitentiam tuam, & repropiciatus est tibi, sed caue tibi ne ultra elatus decipiaris.*

De Sanctis Abbatissis Sara, & Sinclitice, & dictis earum.

CAP. IX.

Helinandus. Eodem tempore creduntur fuisse duæ laudabiles Abbatissæ Sara, & Sinclitice, quarum Sara 13. annis à spiritu fornicationis fortiter est impugnata, & orabat Deum: vt non recederet ab ea huiusmodi pugna, sed dicebat: Domine da mihi fortitudinem: Apparuit autem ei oranti super lectulum suum spiritus ille dicens: Tu me vicisti Sara. Ego, inquit, te non vici, sed Dominus meus Iesus Christus. Hæc super alueum fluminis 40. annis habitavit, & nunquam inclinata est vt flumen aspi ceret.

Quæ autem fuit illa Sinclitice, vel vbi habitavit, legisse me non memini, sed multa ab ea sapienter dicta sunt, ex quibus ista sunt.

Sicut qui ignem accendere volunt prius sumantur: ita & nos diuinum ignem cum lachrymis accendere in nobis debemus.

*Diffusa sapi-
entia Sinclitice.*

Stulta castitas est quæ indecenter aspiciat, vel inordinate ridet.

Sicut venena expellunt acriora medicamenta, sic sordidas cogitationes ieiunium cum oratione. Et sicut fortia vestimenta calcata pedibus, & sepius reuersata incandantur, sic fortis anima per pauperatatem voluntariam amplius confirmatur.

Aduersarius noster facilius à nihil possidentibus superatur: non enim habet quo lædat.

Sicut gallina deferens nidum suum facit oua sua sine pullis perire; sic monachus vel virgo de loco ad locum transiens frigescit, & mortificatur.

In tribulatione positus, si ferrum es, spera tibi ignem appositum ad tollendum eruginem; si aurum, idem spera ad augendam claritatem.

Qui peccant in sæculo, etiam nollentes mittuntur in carcerem & puniuntur, & nos ergo voluntarie redigamus nos in custodiam, vt æternas penas euadamus.

Qui navigare incipiunt primo prosperum ventum habent, postea sæpe contrarium: Sed sicut nautæ non statim nauem exonerant, sed sustinent procellam & pugnant, & postea rectum cursum inveniunt, sic & nos aduersa incurrentes in proposito crucem pro velo erigamus, & per patientiam cito superabimus.

Thesaurus manifestus cito perditur, sic & virtus cognita & publicata.

Noli subito, & simul arma tua expendere, ne nudus inuentus in bello, facile capiaris: Anima nostra miles est, arma nostra corpus nostrum.

Nos in tranquillo mari navigamus, sæculares in procelloso, nos in die, illi in nocte; & tamen plerumque periclitamur de negligentia, illi timentes, & solliciti saluantur.

Sicut nauis aliquando mole fluctuum exterius opprimitur, aliquando pondere suo crescente sentina, sic & nos aliquando demonum nequitia, aliquando iniquitate propria.

De bona indole sancti Martini.

CAP. X.

A Vitor. Floruit his temporibus in Gallia beatus Martinus Turonensis Archiepiscopus; cuius vitam Sulpitius Seuerus, qui fuerat eidem viro sancto familiarissimus, luculento sermone descripsit.

Seuerus Sulpitius in vita S. Martini. Igitur Martinus Sabariæ Pannoniarum oppido oriundus fuit, sed in tra Italianam Ticini altus est; parentibus secundum sæculi dignitatem non infimis, gentilibus tamen, pater eius miles primum, post Tribunus militum fuit. Ipse armatam militiam in adolescentia secutus, inter scholares alas sub Rege Constantino, deinde sub Iuliano Cæsare militauit; non tamen sponte, quia à primis fere annis diuinam potius seruitutem sacra illustris pueri aspirauit infantia. Nam cum esset annorum decem, inuitis parentibus ad Ecclesiam confugit, seq; catechumeni fieri postulauit. Mox mirum in modum totus in Dei opere conuersus, cum esset annorum 12. eremum concupuit; fecissetque votis satis, si ætatis infirmitas non obstitisset. Animus tamen eius aut circa monasteria aut circa Ecclesias, semper intentus meditabatur adhuc in ætate puerili, quod postea deuotus impleuit. Sed cum edictum esset à Regibus, vt veteranorum filij ad militiam scriberentur, prodente patre, qui felicibus eius actibus inuidebat; cum esset annorum 15. raptus, & catenatus sacramentis militaribus implicatus est, vno tantum seruo comite contentus; cui tamen versa vice Dominus seruebat, adeo vt plerumque ei calceamenta ipse detraheret, & ipse detergeret, cibum vna caperent, hic tamen sepius ministraret. Necdum in Christo regeneratus, egebat quod decuit bonis operibus baptismatis candidatum, assistere, scilicet laborantibus, opem ferre miseris, alere egentes, vestire nudos; nihil sibi ex militiæ stipendijs præter quotidianum victum reservabat.

Quodam itaque tempore cum iam nihil præter arma, & simplicem militiæ vestem haberet, obuium habuit in porta Ambianensi pauperem nudum; nihil præter clamydem qua indutus erat habebat, iam enim reliqua in opus simile consumpserat. Arrepto itaque ferro quo accindus erat, mediam diuidit, partem eius pauperi tribuit, reliqua rursus induit. Nocte igitur insecta cum se sopori dedisset, vidit Christum clamydis suæ, quam pauperem texerat, parte vestitum. Intueri diligentissime Dominum, vestemque quam dederat iubetur agnosce-re: mox ad Angelorum circumstantium multitudinem audiuit Iesum clara voce dicentem: *Martinus adhuc catechumenus hac me veste contexit.* Cum autem esset annorum duodeviginti, ad baptismum conuolauit.

Interea Iulianus Imperator contra Barbaros irruentes intra Gallias pugnaturus, militibus suis pecunias erogauit, sed Martinus nolens accipere donatiuum, quia nolebat amplius militare Iuliano, respondit; *Christi esum miles, pugnare mihi non licet.* Et cum Iulianus diceret, quod metu belli, non religionis gratia, militiam resignaret, Martinus intrepidus respondit; quod solo signo crucis armatus die crastina hostium caecos penetraret; vnde custodiri iubetur, vt inermis Barbaris obijceretur: sed die sequenti data pace, sic eum Dominus custodiuit, vt subactis sine sanguine hostibus, propter eum nullus in prælio moreretur.

De persecutionibus quas relictæ militiæ sustinuit, & de duobus mortuis quos suscitauit.

CAP. XI.

EXinde relictæ militiæ perrexit ad sanctum Hilarium Pictauiensem Episcopum, ibique acolythus ordinatus est. Monente Domino in somnis ad patriam & parentes suos redijt, & in illo itinere se multa aduersa passurum prædixit. Nam inter alpes incidens in latro-

nes, cum iam ictum ferientis latro alius contineret, vin-
ctis post tergum manibus custodiae traditur, eumque
latro an timeret percunctatur. At ille dixit: nunquam se
tam fuisse securum, misericordemque Deum maxime
in tentationibus affuturum. Sicque latroni qui eum cu-
stodiebat de evangelio prædicabat, quod latro credens,
& Martinum ad viam reducens, postea vitam in reli-
gione finivit. Diabolusque in humana forma ei apparuit
dicens: Quocumque ieris, diabolus tibi adversabitur.
Et cum Martinus dixisset: *Dominus mihi adiutor non ti-
mebo quid faciat mihi homo*, diabolus ante eum evanuit. Ita-
que Matrem suam conuertens, patre in malicia perdu-
rante dum per totum orbem Ariana hæresis pullularet,
penè solus constanter obfistens, publice virgis cæsus, &
de ciuitate eiectus, Mediolanum venit: & inde ab hæ-
reticis exturbatus, cum vno tantum presbytero ad quā-
dam insulam petrexit, ibique inter alias radices herba-
rum helleborum gramen venenatum comedit, & sen-
tiens periculum, non solum mortem, sed etiam omnem
dolorem *virtute fidei & orationis exclusit*. Ibiq; audiens
quod beatus Hilarius de exilio rediret, profectus est ei
obuiam. Cumq; ab eo gratissime fuisset exceptus, haud
longe sibi ab oppido monasterium collocavit: & post
modicum duos mortuos suscitavit: horum vnus cate-
chamenus se ei iunxerat, cupiens instrui disciplinis, sed
paulopost correptus, ipso absente absque baptismo
decessit. Regressus ergo Martinus exanime corpus in-
venit: stans & ciuians accurrit, eumque oratione sua
suscitavit; qui baptizatus plurimis annis postea vixit.
Idem referre solitus erat, se corpore exutum ad tribunal
Iudicis ductum, deputandumque obscuris locis, & cum
vulgaribus turbis tristem excepisse sententiam: tunc per
duos Angelos Iudici fuisse suggestum, hunc esse pro
quo Martinus oraret; ita per eosdem Angelos iustum
reduci, & Martino redditum, vitæq; pristinae restitutum.
Nec multo post dum agrum Lupicini cuiusdam ho-
norati præteriret, & audito clamore & luctu, quid esset
inquiret, indicatur, vnum de familia seruum la-
queo sibi vitam extorsisse: quo cognito cellulam in qua
corpus iacebat, ingreditur: exclusis omnibus turbis, su-
perstratus corpori, aliquantisper orauit; & eum ad vi-
tam reduxit. Qui apprehensa beati viri dextera in pe-
des constitit, atque ita cum eo vsque ad vestibulum do-
mus turba omni inspectante processit.

De vita eius episcopalis & monastica.

CAP. XII.

Sub eodem fere tempore Martinus ad Episcopatum
Turonicæ Ecclesiæ petebatur; sed cum erui à mo-
nasterio suo non facile potuisset, Ruricius quidam, v-
nus è ciuibz vxoris languore simulato, ad genua illius
provolutus vt egredereetur obtinuit. Ita dispositis in iti-
nere ciuium turbis, sub quadam custodia ad ciuitatem
vsque deducitur. Pauci tamen & nonnulli ex ipsis qui ad
constituendum Antistitem fuerant euocati, impie re-
pugnabant, dicentes: scilicet contemptibilem esse per-
sonam, indignum esse Episcopatu, hominem vultu de-
spicabilem, veste sordidum, crine deformem. Ita à po-
pulo sententiæ sanctoris hæc illorum irrita dementia est,
qui illustrem virum dum vituperare cupiunt, prædica-
bant. Iam vero sumpto Episcopatu, idem constantissi-
me perseuerabat, qui prius fuerat; eadem in corde eius
humilitas, eadem in vestitu eius vilitas fuit: atque ita
plenus auctoritatis & gratiæ implebat Episcopi digni-
tatem, vt non tamen propositum monachi, virtutem-
que desereret. Aliquamdiu ergo adharere ad Ecclesiā
cellula vsus est: deinde cum inquietudinem frequentan-
tium fere non posset, duobus fere extra ciuitatem mi-
nistris monasterium construxit. Qui locus secretus &
remotus, vna tantum eademque arcta admodum via a-
diri poterat, ipseque ex lignis contextam cellulam habe-
bat. Multi quidem è fratribus in eundem modum, ple-
nè saxo superiecti montis cauato, receptacula sibi fe-

cerant. Discipuli vero erant 80. qui ad exemplum beati
magistri instituebantur. Nemo ibi quicquam proprium
habebat, omnia in medium conferebantur. Vinum ne-
no nouerat, nisi quem infirmitas coegisset. Plerique ca-
melorum setis vestiebantur, & mollior habitus pro cri-
mine erat, pluresque ex his postea Episcops vidimus.
Quæ enim esset ciuitas aut Ecclesia, quæ non se de Mar-
tini monasterio cuperet habere sacerdotes?

Erat haud longe ab oppido proximus monasterij lo-
cus, quem falsa opinio hominum velut conspectus ibi
martyribz sacrauerat. Nā & altare ibi à superioribus E-
piscopis constitutum habebatur: sed Martinus, non teme-
re adhibens incertis fidem, ad locū pergit, deinde super
sepulchrum ipsum altare orauit ad Dominū, vt quis es-
set vel cuius meriti esset sepultus, ostenderet. Tunc con-
uersus ad laicam, videt prope assistere vmbra sordidā,
trucem. Imperat, nomen meritumque vt loqueretur.
Nomen edicit, de crimine confitetur, latronem se fu-
isse ob scelera percussū, errore vulgi celebratum, ni-
hilque sibi cum martyribz esse commune, cum illos
gloria, se poena teneret. Mirum in modum vocem lo-
quentis, qui aderant audiebant, personam tamen non
videbant. Tunc Martinus quid vidisset exposuit, iussit-
que ex eo loco altare quod ibi fuerat, submoueri, atque
ita populum superstitionis illius absoluit errore.

De miraculis eius.

CAP. XIII.

Accidit autem post, dum iter ageret, vt Gentilis
cuiusdam corpus, quod ad sepulchrum supersticio-
so funere deferebatur, obuium haberet: conspicatus-
que eminus venientium turbam, quid nam id esset i-
gnarus, paululum stetit. Estimans autem profanos ri-
tus agi sacrificiorum, eleuato in aduerso signo crucis, im-
perat turbæ, non moueri loco, onusque deponere. Hic
vero mirum in modum videres miseros, primum velut
saxa riguisse, deinde cum primo mouere se summo co-
namine niterentur, ultra accedere non valentes, ridicu-
lam in vertiginem rotabantur, donec victi corporis gra-
uitate, onus deponunt, attoniti & semetinuicem aspe-
ctantes, quid nam, sibi accidisset, taciti cogitabant. Sed
cum beatus vir comperisset exequiarum illam esse fre-
quentiam, non sacrorum, eleuata rursus manu dat eis
abeundi & tollendi corporis potestatem: ita eos & cum
voluit stare compulit, & cum libuit abire permisit.

Iterum dum in vico quodam templum antiquissimū
diruisset, & arborem Pinum, quæ fano proxima; esset
aggressus excidere, Antistes loci illius, cæteraque turba
gentilium cœpit obfistere. Et cum iidem illi dum tem-
plum euenteretur, imperante Domino quieuisent, suc-
cindi arborem non patiebantur. Ille eos sedulo com-
monere cœpit, nihil esse religionis in stipite, Deum po-
tius, cui seruiret ipse, sequerentur; arborem illam ex-
cindi oportere, quia esset dæmoni dedicata. Tunc vnus
ex his qui erat audacior cæteris; si habes, inquit, aliquā
de Deo tuo quem dicis te colere fiduciam, nosmetipsi
succindemus hanc arborem, tu ruentem excipe; & si te-
cum est tuus (vt dicis) Dominus, euades. Cumque ille
confusus in Domino intrepide se offerret; illi facilem ar-
boris suæ iacturam habentes, si inimicum sacrorum suo-
rum casu illius obruisset, eo loco vbi Pinus accliuus rui-
tura erat, victum Martinum statuunt; & ipsi Pinum
cum gaudio succidunt. Psallebant eminus monachi,
solam martini mortem expectantes. At ille confusus in
Domino arbori iam super se ruenti manu levata signum
salutis opposuit, & illa, turbis modo retroacta, diuer-
sam in partem ruit, adeo vt rusticos, qui tuto in loco
steterant penè prostrauerit. Tunc cœperunt gentiles
stupere miraculo, monachi flere præ gaudio, Christi no-
men in communi predicare, nemoque fere ex immani
illa multitudine gentilium fuit, qui non impositione
manus desiderata, relicto impietatis errore, Dominum
Iesum crediderit; vbi autem fana destruxerat, statim ibi
aut Ecclesias, aut monasteria construebat.

Monastica
visitatio.Aram latro-
ni consecra-
tam demo-
liuit.Obuios resi-
stere coegit
banculos red-
diditque sui
imposui.Fana genti-
lium diruit.Ruentem
arborem ex-
cipiunt libe-
ratur.Aedifican-
tur templa
Deo.

Item

Item de eodem.

CAP. XIII.

Cum in vico quodam fano antiquissimo ac celeberrimo ignem immisisset, in proximam imo inhaerentem domum agente vento, flammarum globos serebatur, quod ubi Martinus aduertit, rapido cursu tectum domus scandit, obuium se aduenientibus flammis inferens; tum vero mirum in modum cerneret contra vim venti ignem retorqueri, ut compugnantium inter se elementorum quidam conflictus videretur; ita virtute Martini ibi tamen ignis est operatus, ubi iussus est.

Cum ibidem templum opulentissimum superstitione religionis voluisset euertere, restitit multitudo gentium, adeo ut non absque iniuria sit repulsus. Itaque cessit ad proxima loca, ibique per triduum cilicio tectus, & cinere, ieiunans semper atque orans precabatur Dominum, ut quia templum illud euertere humana manu non potuisset, virtus illud diuina dirueret. Tunc subito ei duo Angeli hastati atque scutati instar militie caelestis se obtulerunt, dicentes, missos se à Domino, ut rusticam multitudinem fugarent, praesidiumque Martino ferrent. Itaque regressus ad vicum, inspectantibus gentium turbis & quiescentibus, dum profanam aedem usque ad fundamenta dirueret, aras omnes atque simulachra redegit in puluerem. Omnes autem fere in Dominum Iesum crediderunt.

Quid etiam in pago Aduorum gestum sit referam, ubi dum templum idem euerteret, furens gentium rusticorum in eum irruit multitudo. Cumque vnus audacior ceteris, stricto eum gladio peteret, reiecto pallio nudam ceruicem percussori praeiuit, nec cunctatur ferire gentilis; sed cum dexteram altius extulisset, resupinus ruit, consternatusque diuino metu veniam precabatur.

Nec dissimile huic fuit illud quod cum eum Idola destruendum cultro quidam ferire voluisset, in ipso ictu ferrum ei de manibus excussum, non comparuit. Curationum vero in eo tam potens gratia fuit, ut nullus fere ad eum aegrotus accesserit, qui non continuo recepit sanitatem.

Adhuc de eodem.

CAP. XV.

Aliquando in quodam oppido Patrisfamilias cuiusdam domum ingressus, in ipso limine restitit, dicens; horribile in atrio domus daemonium se videre. Cui cum, ut discederet, imperaret, quendam e familia, qui in interiori parte aedium morabatur, arripuit; seuire dentibus miser coepit, & obuio quo scumque laniare. Commota est domus, familia turbata, populus in fugam versus. Martinus se furenti obiecit, ac primum stare ei imperauit; sed cum dentibus fremmeret, hiantique ore morsum minaretur, digitos ei Martinus in os intulit: dicens: Si habes, inquit, aliquid potestatis, hos deuora. Tum vero, ac si candens ferrum faucibus accepisset, longe reductis dentibus digitos beati viri vitabat attingere: & cum fugere de oblesso corpore pennis & cruciatibus cogeretur, nec tamen exire ei per os liceret, fœda relinquens vestigia, fluxu ventris est eiectus.

Interea cum de motu atque impetu barbarorum subita ciuitatem fama turbasset, daemoniacum ad se exhiberi iubet; imperat ut an verus esset hic nuncius, fateretur. Tunc confessus est 16. daemones fuisse, qui rumorem hunc per populum disseminassent, ut hoc saltem metu ex illo Martinus oppido fugaretur; barbarosque nihil de irruptione cogitare.

Apud Parisios vero, dum portam ciuitatis illius magnis secum turbis euntibus introiret, leprosum miserabili facie horrentibus cunctis osculatus est, atque benedixit; statimque ab omni malo emundatus est. Sed nec

hoc praetereundum est, quod fimbria vestimento eius, cilicioque detracta, crebras super infirmantibus egere, virtutes.

Paulinus vero, vir magni postmodum futurus exempli, cum oculum grauius dolere coepisset, & iam pupillam eius crassior nubes superducta texisset, oculum ei Martinus peniculo contigit, pristinaque ei sanitatem, sublato omni dolore restituit. Ipse autem cum casu quodam esset de cenaculo deuolutus, & per confragulos scalae gradus decidens, multis vulneribus esset affectus, cum exanimis iaceret in cellula, & non modicis doloribus cruciaretur, nocte ei Angelus visus est vulnera cluere, & salubri vnguine concussi corporis membra contingere, atque ita postero die restitutus est sanitati, ut nihil vnquam videretur pertulisse.

De eiusdem constantia & equitate.

CAP. XVI.

Cum autem ad Imperatorem Maximum ferocis ingenij virum, & bellorum ciuiliu victoria elatum, plures e diuersis partibus Episcopi confluerent, & fœda circa principem omnium adulatio notaretur, sequi degeneri inconstantia, regie clientelae sacerdotalis dignitas subdidisset, in solo Martino apostolica auctoritas permanebat. Nam etsi pro aliquibus supplicandum Regi fuit, imperauit potius, quam rogauit. A conuiuiis eius frequenter rogatus, abstinuit, dicens; se eius mensae participem esse non posse, qui duos Imperatores, vnum regno, alterum vita priuasset. Postremo cum Maximus se non sponte tumpnisse imperium, affirmaret, sed impositam sibi à militibus diuino nutu regni necessitatem armis defendisse; tandem victus vel ratione vel precibus ad conuiuium venit, & sellula iuxta Regem posita confedit. Ad medium fere conuiuium (ut moris est,) pateram Regi minister obtulit. Ille sancto admodum Episcopo potius dari iubet, expectans atque ambiens, ut ab illius dextera poculum sumeret. Sed Martinus vbi ebit, pateram presbytero suo tradidit, nullum scilicet existimans digniorem, qui post se biberet; nec integrum sibi fore, si aut Regem ipsum, aut eos qui à Rege erant proximi, presbytero pertulisset. Quod factum Imperator, omnesque qui tunc aderant, ita admirati sunt, ut hoc ipsum eis, in quo contempti fuerant placeret.

Constat autem etiam Angelos ab eo plerumque viros, ita ut conferto inuicem apud eum sermone loquerentur. Diabolum vero tam conspicabilem, & subiectum oculis habebat, ut siue se in propria substantia contineret, siue in diuersas figuras spiritualesque nequicias tractulisset, qualibet ab eo sub imagine videretur. Quod cum diabolus sciret se effugere non posse, conuicijs eum frequenter vrgebat, quia insidijs fallere non posset.

Quod daemonum insidias & praesens & absens prospiciebat.

CAP. XVII.

Quodam autem tempore cornu bouis in manu cruentum tenens, cum ingenti fremitu cellulam eius irrupit, cruentamque ostentans dexteram, & admissio recentem scelere congaudens; ubi est, inquit, Martine virtus tua? vnum de tuis modo interfeci. Tunc ille conuocatis fratribus, refert, quod diabolus indicasset, sollicitos esse iubet per cellulas singulorum, quisnam hoc casu fuisset affectus. Neminem quidem deesse de monachis, sed vnum rusticum mercede conductum, ut vehiculo ligna deferret iuisse ad siluam nunciant. Iubet igitur aliquos ire ei obuiam. Itaque haud longe à monasterio iam pene exanimis inuenitur, extremum tamen spiritum trahens, indicat fratribus casum mortis & vulneris; iunctis scilicet bobus, dum dissoluta arctius lora constringi, bouem sibi excusso capite inter inguina

Aduentu B.
Martini i-
gnis exstinguitur.Ab Angelis
iunatur in
diruendo fa-
ne.Gladio feri-
entis se sub-
ijcit.Daemonia-
cum curat.Daemonum
stratagemam
eludit.Osculo le-
prosum sa-
nat.

cornu iniecit; nec multo post vitam reddidit. Videris quo iudicio Dei, diabolo data fuit hæc potestas. In Martino mirabile illud erat, quod & hæc & multa huiusmodi si quoties accidissent, longe ante prævidebat, & sibi nuntiata fratribus indicabat. Frequenter autem diabolus dum mille nocendi artibus sanctum virum conabatur illudere, visibilem ei se formis diversissimis ingerebat, adversus quem semper interritus, se signo crucis & orationis auxilio protegebat. Testabatur etiam aliqui de fratribus, audisse demonem protervis Martinum vocibus increpantem, cur intra monasterium aliquos ex fratribus, qui cum baptismi gratiam diversis erroribus perdidissent, conuersos postea recepisset; exponentem crimina singulorum: Martinum diabolo repugnantem, respondisse constanter, antiqua delicta melioris vitæ conversatione purgari, & per misericordiam Domini absolvendos esse peccatis, qui peccare desierint, contradicente diabolo, non pertinere ad veniam criminolos, & semel lapsis nullam à Domino præstari clementiam: tunc in hanc vocem fertur exclamasse Martinus, si tu ipse, ô miserabilis, ab hominum insectatione desisteres, & te factorum tuorum vel hoc tempore, cum dies iudicii in proximo est, pœniteret, ego tibi vere confisus in Domino, Christi misericordiam pollicerer.

*Qualiter diabolus sibi purpuratum apparen-
tem repulit.*

CAP. XVIII.

Q Vadam die diabolus luce purpurea circumiectus, indutus veste regia, diademate ex gemmis auroque redimitus, calceis auro illitis, sereno ore, læta facie, oranti Martino in cella astitit; qui cum primo aspectu eius fuisset hebetatus, diu multumque ambo silenti um tenebant. Tunc prior diabolus: Agnosce, inquit, Martine quem cernis; Christus ego sum, descensurus ad terras, prius me tibi manifestare volui. Adhuc cum Martinus taceret, nec quicquam responsi referret, iterare ausus est diabolus professionis audaciam: Martine quid dubitas credere, cum videas? Christus ego sum. Tum ille revelante sibi spiritu, ut intelligeret diabolum esse; non se, inquit, Dominus Iesus purpuratum & diademate remittentem venturum esse prædixit; ego Christum, nisi in eo habitu formaque qua passus est, nisi crucis stigmata præferentem videro, venisse non credam. Ad hæc vocem ille statim ut fumus evanuit, & cellulam tanto fectore complevit, ut indubia indicia relinqueret diabolum se fuisse. Hoc itaque gestum, ut supra retulimus, ex ipsius Martini ore cognovimus, ne quis forte existimet tabulosum.

Nam cum olim audita fide eius, vita atque virtutibus, ætateque desiderio illius, gratam nobis ad eundem videntium peregrinationem suscepimus, simul quia iam ardebat animus vitam illius scribere; partim ab ipso inquantum ille interrogari potuit, sciscitanti sumus; partim ab his qui interfuerant, vel sciebant cognovimus. Quo quidem tempore credi non potest, quæ me humilitate, quæ benignitate suscepit; congratulatus plurimum, & gaudius in Domino quod tanti esset habitus à nobis, quem peregrinatione suscepta expetissemus. Miserum me, (pene non audeo confiteri) cum me sancto coniugio suo dignatus est adhiberi; aquam manibus nostris ipse obtulit, ad vesperam pedes lauit.

Qualiter in incendio tentationem passus est.

CAP. XIX.

C Vm ad discessum quandam pro solenni consuetudine (sicut Episcopis visitare ecclesias suas moris est) media fere Martinus hyeme venisset; mansionem ei in secretario ecclesiæ clerici parauerunt, multumque ingeni scabro iam & pertenui pavimento subsiderunt, lectumque ei plurimo stramine extruxerunt. Deinde cum

le Martinus cubitum collocasset, insuetam mollietatem strati male blandientis horrescit, quippe qui nuda humo vno tantum cilicio superiecto, accubare consueverat. Itaque quasi accepta permotus iniuria, stramentum omne proiecit, & casu super fornaculam, partem paleæ illius, quam removerat, agcessit. Ipse autem, ut erat moris nuda humo lassitudine iunctis urgente requieuit. Ad mediam vero noctem per interruptum paumentum ignis æstuans, arescentes paleas apprehendit. Martinus somno excitatus, re inopinata, ancipiti periculo, & maxime (ut referebat) diabolo insidante atque urgente præventus, tardius quam debuit ad orationis confugit auxilium. Nam erumpere foras cupiens, cum pessulo quem ostio obdiderat, diu multumque luctatus, gravissimum circa se sensit incendium; adeo ut vestem, qua indutus erat, ignis absorpserat. Tandem in se reuersus, non in fuga, sed in Domino esse præsidium, scutum fidei, & orationis arripiens, medijs flammis totus ad Dominum conuersus, incubuit. Tum vero diuinitus igne submoto innoxio sibi orbe flammatus, orabat. Monachi autem, qui præ foribus erant, crepitante, & colluctante incendio sono, obleratas infringunt fores; emotoque igne medijs flammis Martinum auferunt, cum iam penitus esse consumptus tam diuturno incendio putaretur. Cæterum (ut verbis meis Dominus est testis) mihi ipse referebat, & non sine gemitu fatebatur, in hoc esse diaboli arte deceptum, ut excussus à somno consilium non haberet, quo per fidem, & orationem periculo repugnaret: denique tam diu circa se sævisse ignem, quamdiu erumpere per ostium turbatus mente tentauit. Vbi vero auxilium crucis, & orationis arma reperisset, medias celsisse flammis; seque sensisse tunc torâtes, quas fugiens male esset expertus videntes, vnum intelligat, quisquis hæc legerit, non tantum tentatum quidem illo Martinum periculo, sed probatum.

De vita sancti Maurilij Andegauensis.

CAP. XX.

E X gestis eius. Huic sancto viro contemporaneus fuit Maurilius Andegauensis Episcopus. Hic enim Mediolanensis oppidi indigena existit, parentibus splendidissimis, & ab ipsis pene cunabulis à B. Martino, qui illis temporibus Mediolani sibi monasterium collocauerat, sacris litteris, & liberalibus studiis institutus est. Sed B. Martino Arianorum præsidia de ciuitate illa expulso, sanctus iam Maurilius tam amore, quam magnorum præceptis parentum, qui Martinum prius sequi concupierant, ibidem demoratus est quousque à B. Ambrosio ipsius ciuitatis Episcopo officium lectoris accepit. Inter ea patre eius, qui nobilitate, ac viribus totam pene regebat Hesperiam, defuncto, relicta matre omniumque rerum suarum cupiditate habendi, sub Iuliano, tunc Cæsare, Martinum, qui Turonicam in Gallia iam regebat Metropolim expetijt, & sacerdotij gratiam eo cogente suscepit. Deinde Turonis egressus, qui solitariam, si posset, sibi vitam eligeret, Andegauorum urbem aggressus est; & audiens non longe à fluuio in villa, cui Calopna nomen erat, sanum esse antiquissimum, diuersisque Idolorum culturis dedicatum, illuc aduenit, videntique illud, eo quod dignitatem loci tenebat, humanam non posse manu dirui, Dominum ut illud destrueret, exorauit. Mox vero diuinitus ignis de cælo dimissus, quicquid simulacrorum, & immunditiæ ibidem reperit, sub momento hora consumpsit. Eliminata igitur omni spurcitia Christo honorabilem ecclesiam ibi fundauit, & ut dedicaretur à B. Martino obtinuit, ibique bisseños degens per annos, multis se ieiunijs, & orationibus sedule Domino mancipauit, magnasque & mirabiles virtutes per eum Dominus fecit.

Nam dum pastores in illa regione vigilarent, vnusquisque eorum noctu pecora custodiret, contigit ut qui-

*Emedys
flammis li-
beratur.*

*In Deo præ-
sidium col-
locat.*

*Patria, S.
Maurilij.*

*Est mendis
liberarij, le-
gendum for-
tassis, Vanden-
timiano.*

*Fanum da-
monum di-
uinitus con-
sumitur.*

dam puer morderetur à vipera, cuius virus se repete per omnes pueri venas infudit, & totum hominem in tumorem conuertit, de quo cum nihil aliud prestolaretur nisi interitus; ceteri pastores fide commoti, cum presentie deferunt confessoris, qui vniuersa pueri membra signauit, & oculos ad cælum erigens, in ipso vulnuscule per quod vipera virus influxerat, de propria salua signum crucis impressit, statimque venenum ex omnibus corporis partibus reuocatum, cucurrit ad ipsum, per quem se immerferat, locum, & puer integræ sanitati mox redditus, ad Domini sui, quem reliquerat, cucurrit seruitium.

De quibusdam eius miraculis.

CAP. XXI.

Non longe vero à præscripto vico Calonnæ, cui vir beatus præerat, quemque sedulus incolebat, erat quidam collis nomine Præciacas, diuersis Idolorum titulis decoratus, vnde Maurilius animarum perditionem dolens, adhibitis secum fidelibus viris, perexit ad locum, vt illud euerteret: quo cum peruenisset, & nonia ibi latentia clamauerunt, dicentia: Quid nos etiam hic Maurili persequeris? in his regionibus nullus est locus quo te euadere valeamus. Illico in aduersum signo sanctæ crucis opposito, demonia repente, eleuato magno mugitu, non sine immenso fœtore fugerunt. Ille aut omnium Idolorum simulacra coaduri præcepit, & ignibus concremans, in fauillam redegit, mundansque diligentius locum, ibidem honorabile monasterium statuit.

Prætereantibus autem mercatoribus sedem eius, vnus eorum qui vendendus ducebatur, magno proficiens impetu Ecclesiam ingressus est, & prouoluit cum lachrymis confessoris pedibus, orabat vt suis precibus aut precijs sese pro amore Dei redimeret, secumque retineret, qui furtim propria captiuabatur patria, vendendus ducebatur in alienam. Cuius verbis & fletibus suum patrioticum recognoscens, commotus pia mente sacerdos; nec mora, pro captiuo ipso Dominum supplicaturus egreditur, humiliter sibi supplicabat, vt sibi venderetur, quatenus à se seruitio absolutus, liber ad patriam reuerteretur. Sed cum Dominus ipsius summa obstinatione id fieri posse negaret, annuit fuit, vt ipsum de ecclesia velociter detraherent. Cædentibus autem ministris, vimque facientibus, ac Domini sui præcepta exequentibus, immensis vocibus captiuus clamare cepit: Miserere, & succurre serue Dei, quem deuotus & liberandus expetij. Sacerdos vero flens solo paululum positus genibus, rursusque eleuatis ad cælum manibus, inquit: Domine Deus omnipotens, qui in angustia constitutus, & de tua misericordia vere confidentibus, celeri pietate succurris, subueni huic captiuo, pro quo te supplex exoro. Ad hanc Sacerdotis vocem, tanta vis febrium Dominum ipsius arripuit, vt antequam poenitere succurreret, spiritum exhalaret. Tunc tanta formidine ceteri percelluntur metuentes ne sese viuos terra absorberet, vt vnanimis expeterent Sacerdotem, flebiliter postulantes, quatenus & sibi indulgentiam, & defuncto suis meritis acquireret vitam. Vir vero beatus nimium metuens, ne ipse occasio illius esset perditionis, prostratus terræ immensis planctibus, & crebris singultibus inuocat Christum, vt defuncto redderet animam. Nec ante surrexit à solo, donec, & defuncto vitam, & captiuo libertatem acquireret. Negotiatores denique, vt sibi retroacta præsumptio indulgeretur, multis donarijs ipsum honorauerunt locum. Quæ prope omnia in vsus pauperum deputauit.

*Vide vim
mirabilem
signi crucis.*

*Eugantur
demoni
signo crucis.*

*Confugit ad
vnum Dei
captiuus
quidam.*

*Precibus à
Deo obtinet
captiuus
missionem.*

*Excitat de
functum.*

Idem de eodem.

CAP. XXII.

Nimirum præterea, vt necessitudo compulsi humana, nauis Argo haud modica mercibus repleta per Ligerim vehebatur. Quædam contra Calonnæ ascenderet, subito turbato cū flamine ponto, nauis in vertiginem rotabatur, frangitur antenna, & nunc proca surgitur eleuata fluctibus, nunc puppis deprimitur inter vndarum hiatus. Victi ergo nauæ tantæque tempestatis timore perterriti, de presenti iam desperantes salute, omnia nauis armamenta eiecerunt, solum præstolantes interitum. Tum repente immensis clamore vocibus corperunt, dicentes: Miserere viri Christi Maurili, nostro succurre naufragio, potes enim hoc obtinere à Christo, qui post funus, vitam acquisisti defuncto. Ad quorum voces exurgens ab oratione Maurilius, festine cucurrit ad litus, & eleuato ex aduerso crucis signo, imperat procellæ ne sequeret. Cedunt mox deposito rigore spiramina, tumescentes vertuntur vndæ in æquora, subsequiturque tranquilla serenitas.

Erat autem familiare beato viro, vt nunc ecclesias, nunc infirmos sedule circuiret, & ne ultra modum fatigatus corpore defecisset, habebat humilis scissor asellum quo sepius utebatur. Quem nocturnis latro temporibus apprehensum, furari non metuit, sed infelix dum furatur asellum arripitur à demonio, & sic deuians per noctem totam vagabundus illuditur. Mane autem reddito, ante fores beati viri affuit ipse pariter cum asello, crimen, quod commiserat, inuitus confitetur, deinde arreptus à demonio fugere nititur, ne curaretur, sed beatus vir furiosum per exorcismi gratiam, prius à demonio liberauit, & postmodum ab omni crimine recepto alino miratus absoluit. Veruntamen propter nocturnam, quam percussus est latro, iniuriam, ne voto priori priuaretur ex toto, qui necessitate caperat violare, non vitio, tres illi sacerdos aureos dedit, sicque liberum abire permisit.

De promotione eius ad episcopatum.

CAP. XXIII.

Interea cum talibus vir beatus in prædio Calonnæ floreret meritis, & virtutibus, vixit Andegaua proprio pastore viduatur; & collectis vndique sacerdotibus cum in vnum non valerent venire secretum alijs alios præferentibus, subito nunciatur Archiepiscopum Sanctissimum Turonicæ sedis adesse Martinum. Cuius dum pene omnes sententiam præstolarentur, ait: Viri fratres, audite, & attendite consilium bonum; qui à Deo est electus, erit Pontifex vester Maurilius Calonnensis presbyter ecclesiæ. Qui pari voto conuenientes in sententiam, iam enim eiusdem viri virtutes & merita noverant, accepto Archiepiscopi præcepto celerrime perueniunt, eumque de propria raptum Ecclesiæ, Martini præsentie nolentem listunt. Qui dum cum B. Martino ecclesiam ingrederetur, statim ad declaranda tanti sacerdotis merita, niueo colore columba diuinitus elapsa super caput eius descendit ac sedit. Multi etiam videre meruerunt, quia quotiescumque B. Martinus ad sacram consecrandi Antistitis benedictionem super caput eius extendisset manum, semper ei præfata aditum dabat columba. Tali igitur miraculo Andegauensis ecclesiæ Maurilio Pontifice substituto; & B. Martino ad propriam sedem reuerso, idem Martinus refert sapientissimulus erat, quod ad benedicendum Maurilium Antistitem, non solum in specie columbæ Spiritus sanctus, sed etiam adfuerat Angelorum exercitus.

Ordinato itaque in Pontificali cathedra ad pastoralis

curæ ministerium, & custodiam Christi ouium Maurilio Pontifice, tanta in eo gratia Domini titulabatur, ut non minora per eam quam dudum per Apostolos signa & miracula fierent. Nam verbis tantum demones effugabat, ægrotos vero sola oratione curabat: sed & cæcis, *imposito crucis signo*, visum reddebat.

De spontaneo eius exilio pro puero mortuo sine baptismo.

CAP. XXIV.

EO, in beati Petri Apostoli basilica, sancta solemnitate celebrante, aduenit cum moriente puero Matrona, cui quondam sterili eundem, ut nasceretur, ante episcopatum apud Dominum suis meritis obtinuerat: postulans ut filio suo, quem Domino habendum obtulerat, manuum suarum impositione Spiritum sanctum daret, antequam obiret: sed remorante in sancta corporis, ac sanguinis Christi consecratione paululum præfule, puer excessit. Beatissimus igitur Maurilius expleto sancto solemnitate mysterio, obitumque pueri, qui absque chrysmatis dono excellerat, percognito totum id suæ desituti deputauit, lachrymis multo tempore irremediabilibus suæ culpam lugens inobedientia. Cui cum nec ista sufficerent, diu multumque quid ageret secum animo colluctante, tandem reperit quod inter conatus tanta negligentia piaculum plene expiare nequiret, nisi singularis elapsus, patriam propriam ciuesque relinqueret. Tali igitur repperito consilio, occulte exinde semetipsum eripuit, ex sanctorum reliquijs, quibus sancta Andegauensis Ecclesia decorabatur, secum clauas exportans. Cum autem peruenisset ad mare, diuina omnipotentis Dei providente clementia, qui manebat in litore, diem transitus sui exaravit in lapide, sicque accersita puppi, inchoari itineris cepit maturator existere. Cumque processisset in altum, & reliquiarum clauas quare secum detulerit, cogitaret: insidiantem humani generis inimico, ut dolorem super dolorem sancto viro imponeret, repente clauas de manibus elapsæ, submergantur in æquore. Tunc cum lachrymis fertur exclamasse Maurilius, quod postea rei probavit euentus. Nisi, inquit, has iterum clauas videre metuerem, patriam, & urbem nunquam repetam, quam effugio. Transmisso igitur mari, quò, quis esset, abscondere potuisset, mutato habitu vni regionis principum adhæsit, professus se hortulanum fore, quatenus corpus quod vigilijs, ieiunijs, & orationibus castigare decreuerat, ne ex toto deficeret, proprio labore paueret. Qui cum tali proficeret ministerio, tantam copiam eius meritis Dominus oleribus dabat, ut etiam omnibus quibuscunque necesse fuerat, ex eisdem sufficienter tribueret, & tamen nunquam olera defecerunt, unde pluribus placebat, & penè ab omnibus amabatur.

Qualiter usquequaque quaesitus est, & inuentus.

CAP. XXV.

INterea plebs Andegavorum, cælitus sibi quondam electo viduata pastore, pauore nimio percellitur, crebrisque visionibus minatur, persepe etiam admonetur, ut proprium pastorem circumquaque perquireret, nisi Maurilius inuentus suæ redderetur ecclesiae, urbem Andegauam fore celerius subuertendam. Unde eiusdem regionis non solum tota nobilitas, sed & vulgaris immensitas collatione facta, in vnum venerat decretum, eligere ex ciuibus 4. diffusæ virtutis, ac

fidei viros: quibus quæ necessaria ad tanta itineris erant supplenda negocia, sumptibus ex toto collatis, præcipiant, ne vnquam reuertentur donec proprium inuenissent patronum. Qui functi legatione, & deuotius iussa exequentes, vires omnes, oppidaque, vel vicos, præterierunt: omnemque fere Europam circuitu ambiunt. Septimo tandem in partes Galliarum reuertentes anno, & minime quem querebant inuento, diuino ductu ad portum Oceani maris, qui in Britannia manet minori cursu auido perueniunt, quatenus eis mare quem inuenire non poterant, trans mare quærenterentur. Præstolantes igitur nauem, cum qua cæptum explere valeret obsequium, dum residerent in litore, scriptum quod supra diximus, inueniunt in silice. *Hic transit Maurilius Andegauorum episcopus.* De tam evidenti igitur alacres effecti indicio, trans pontum abiit securi, haud longe autem adhuc acta puppis erat à litore, cum leui flatu, & pendulo velo, ac mari tranquillo, iam medios salis fluctus sulcare secuta cæpisset, repente immanis emersit eurgite piscis profligit in Argi. De quo cum Deo gratias retulissent ipsumque piscem exenterare cæpissent, reliquiarum clauas quas Maurilius in mari perdiderat, in piscis iecore reperiuntur, quas recognoscentes nimium mirantes turbabantur attoniti, metuentes, ne cum ipsis Maurilius naufragium passus, hominem exuisset. Demissis igitur naui anchoris in hoc stantes, ut de mari reuenterentur, assistentibus nauis Maurilium esse defunctum, dum singuli sequenti nocte vnum eundemque visum, Domino tribuente, viderunt in quo dictum est eis: Nolite, inquit, metueret, nec reuertimini de itinere, cæptum maturate negotium, proculdubio diu quaesitum, & usque huc dilatum, vestrum inueneritis desiderium. Mane autem reddito, quid singuli viderant, inuicem referebant. Unde factum est, ut Angelico ductu ad domum principis cum quo Maurilius habitabat, recto itinere ducerentur. Ingressi autem, illico vocari Maurilium, ut cum oleribus quibus rex uti consueuerat, accederet, audierunt. Oculorum igitur aciem in partem qua illum audierunt inclamari, dirigentes, nec mora, cum oleribus accedere Maurilium perspexerunt. Quem cum recognouissent, prostrati pedibus illius, cum magno fletu rogabant, ut propriæ subueniret Ecclesiae, atque ciuitati, quæ eius absentia nihil iam aliud nisi supremum præstolaretur exitium. Ad quorum fletum, cum se negare non posset, obstupescens cum lachrymis repugnare cepit obnoxius, dicens: Voto me, ac iuramento constringi, nunquam me ad patriam reuersurum, nisi clauas videre merear iterum, quas amisi. Quibus statim exhibitis, quicquid in mari viderant, & pertulerant ex ordine referebant.

Qualiter ad urbem suam rediit, & præfatum puerum suscitauit.

CAP. XXVI.

INterea istiusmodi circumquaque negocij fama peruolat, ipsumque sollicitat Regem. Mirantur cuncti, & quem ut hortulanum habuerant, nunc ut sanctissimum præfulem veterantes adorant, multis cum muneribus, & donarijs honorare, quantocyus concertantes, ut qui pauper & peregrinus ad eos venerat, felix, & diues reuenteretur ad propria. Tunc Maurilius tot precibus ut regrederetur, & miraculis victus, dum sollicitior de reuersione cunctaretur, & vigilijs, ac orationibus insomnem ducere sequentem disponderet noctem, tandem fatigatus ieiunio paululum obdormiens vidit Angelum dicentem sibi: Surge Maurili, & populorum te quaerentium exequere votum, ecce enim tuis precibus, atque meritis, tibi commissas seruaui Dominus

Septem annis tota fere Europa perquiratur.

Vide rem stupendam.

Tandem inuenitur vir beatus.

Nota hic lector diuinam providentiam.

Ecce rem
profello ita
pendam de
puero tot
annis mor-
tuo.
Idem resus-
citatus suc-
ceat Ma-
rtilio in epis-
copatu.

ones pro quibus rogasti, & insuper reddidit tibi puerum, quem diutius plorans quaesisti. Quid multis? Reddito mane, concurrentibus undique populis, cum honore magno deducitur ad naue, & traducto ponto, non minori gloria à propria excipitur patria. Taliterque propriam regressus ad urbem, nimirum ex spectantibus turbis de Domini promissione securus, venit ad tumultum pueri, quem rastris discoopertum, inuocat planctibus diuissime Christum. Tandem expleta cum lachrymis oratione utrique consurgunt, Maurilius de oratione, & puer de morte. Quo septiformis Spiritus gratia consecrato, ex euentu vocauit eum Renatum. Qui diuinis cultibus illico mancipatus, & à beato Maurilio diligentius eruditus, tantis promeruit florere virtutibus, ut post Maurilium pontificalem ecclesie cathedram, & posthumus sortiretur & hæres.

De ceteris eius miraculis.

CAP. XXVII.

V Ir quidam atarus, omnium malorum radice instigatus cupiditate, temerario ordine arripita securi, die dominico audax operator extiterat. Quem securis manubrio manibus adhaerente, ultio diuina statim damnauit. Iisdem tamen cogentibus doloribus, post menses quinque sanctum Maurilium expetens, suæ ordinem culpæ flebiliter confitebatur. Cuius cum vir beatus penitendum vidisset, commotus spiritu cepit dolere, sed cum manibus sanctis manubrium tetigisset secaris, illico laxatis neruis, & directis digitis, omni fugato dolore manus integrè reformantur.

Miraculum.

Cumque aliquando ad portum Lidi fluminis peruenisset, nullam ibi naue reperit, sed omnes ex parte fluminis tenebantur altera, nec etiam nauita apparebat, qui nauigium adduceret. Qui dum prætolaretur, & nemo esset, qui traduceret, repente omnes carinæ, diuina iussione semotæ à littore, ad obsequium præfulus in partem alteram deducuntur. Vnde cum omnipotenti Deo gratias retulisset, ingressis nauibus, Deo solo gubernatore, absque humanorum nauarum adminiculo transierunt. Verumtamen nauitis qui accurrerant, quasi si eorum labore transulissent, naulum non expetitus, uti fidelis debitor, dari præcepit.

Villam quandam Geriacum nomine, ad alimentum captiuorum, viduarum, atque pupillorum, nec non subsidia clericorum, ac pauperum profuturam, vir beatus ex rebus ecclesie comparauerat, quam dum quadam die, ut ibidem quiddam operis ageret, cum fratribus circumiret: repente cornupeta vitula, instinctu demonis acta, cum ingenti mugitu, ac toruis foribunda luminibus in eum rotatim cum magno impetu currebat, contra quam cum B. Episcopus signum Crucis opponeret, mox diabolus de capite eius in specie corui egrediens, euolauit: & subito velut fumus euauit: multi enim fidelium, qui comitabantur cum eo oculis hæc corporeis videre meruerunt. Bucula vero gregi suo statim mitior oue se immiscuit, & deinceps neminem læsit.

Idem vir sanctus semper victum pauperem, & aquam breuem, & superlectilem habuit vilem. Cum autem sanctæ quadragesimæ dies aduenirent, per omne tempus afflictionis erat ei (ut dictum est) aridus & vespertinus die tertia cibus, aqua tepida, & modicum salis, ac panis hordeaceus, quem tamen ipse excutens molebat, sibi que causa obedientie præparabat, hoc vero pro summa mollicie, summisque utebatur delicijs. Pedem non proferebat eisdem diebus in publicum, cilicio semper interius textus

Mira eius
abstinentia.

& cinere. Verumtamen non ideo macie corporis torpebat, non pallor in vultu apparebat, robustus semper in corpore, facies eius, ut sola rubebat.

Obijt autem anno ætatis suæ 90. & episcopatus 30. Idibus Septembris, cuius corpus sanctum cum die altera portaretur ad tumulum, gemini ex utero matris suæ cæci, ut sancti corpusculi loculum tangere potuerunt, lamem quod nunquam habuerunt, ad declaranda defuncti Antistitis merita, illico meruerunt accipere.

De inuentione corporum Gervasij, & Prothasij martyrum.

CAP. XXVIII.

A Nno Theodosij 1. Corpora sanctorum Gervasij, & Prothasij martyrum Mediolani ab Ambrosio reperta sunt.

Ambrosius in vita horum sanctorum. In diebus, inquit, transactæ nuper quadragesimæ, cum Dominus mihi donasset, ut ieiunantium, & orantium faceret me esse participem, in oratione posito, ita mihi somnus inrepsit, ut nec vigilans aperte, nec dormiens integre, viderem apertis oculis duos iuuenes, ephebos, vestibus candidissimis, id est, collobio indutos, caligulis calceatos, manibus extensis orantes. Nullam quidem grauedinem patiens, loqui cum eis non poteram: sed quia (ut dixi) pars in me somni incumberebat, quæ me ad interrogationem eorum verbum proferre non sinebat. Plene autem me euigilante, visio ab oculis meis elapsa est. Vnde factum est, ut rogarem Domini misericordiam, ut si ludificatio dæmonum esset, abscederet, si vero veritas esset, plenius appareret. Ad imperandum vero, quod poscebam à Domino, augmentati ieiunium, similique modo, & canente gallo, orantes mecum iuuenes apparuerunt. Tertia vero nocte defuncto ieiunijs corpore, non dormienti, sed stupenti: cum quadam mihi tertia appareret persona, quæ similis esset beato Paulo, cuius vultum me pictura docuerat, factum est, ut ipse mecum illis tacentibus loqueretur, dicens: *Isti sunt qui monita mea secuti, respuentes prædica, & diuitias: secuti sunt Domini nostri Iesu Christi prædicationem, nilque terrenum, nilque carnale concupiscentes, in media hac Mediolanensi urbe per decem annos in Dei seruicio perdurantes, ad hoc pertingere meruerunt, ut Christi martyres fierent: quorum corpora eo in loco inuenies, in quo stas, & oras: 12. pedum altitudine terra coopertam arcem inuenies, quàm superius exaltabis, & in nomine eorum ecclesiam fabricabis.* Cumque ab eo eorum nomina requirerem, dixit mihi: Ad caput eorum librum scriptum inuenies, in quo, & ortus eorum & finis scriptus est.

Inuenimus ergo miræ magnitudinis duos viros, ut præfata ætas ferebat, ossa integra, sanguinis plurimum, ante cancellos sanctorum Felicis, & Naboris. Ingens concursus populorum per totum illud biduum. Condidimus ossa integra, & ad ordinem transtulimus, vespere iam incumbente, ad basilicam Faustæ. Ibi vigilæ tota nocte, & manus impositio. Sequenti die transtulimus ea in basilicam Ambrosianam, & dum transferemus, cæcus sanatus est.

Auher. Quoniam autem hi martyres sub Nerone passi sunt, præfatum libellum quem inuenit Ambrosius eorum gesta, simul & parentum eorum scilicet Vitalis, & Valeriz continentem, superius in loco suo inseruimus.

De vita, & agone sanctæ Agnetis.

CAP. XXIX.

Scriptum autem Ambrosius vitam sanctæ Agnetis, quam nos abbreviatam hic posuimus in hunc modum. *Ambrosius de sacris virginibus in epistola 34. ultima editionis.* Sancta virgo Agnes genere nobilis 13. ætatis suæ anno mortem perdidit, & vitam inuenit, quia solum vitæ dilexit authorem. Corpore quidem iuencula, sed animo cana, pulchra facie, sed pulchrior fide, dum à scholis reuertitur, à Præfecti vrbis filio adamatur. Detulit secum preciosissima ornamenta, quæ ab ea, velut stercorea sunt recusata. Cæpit per se, per amicos omnes, diuitias promittere. Ad quem illa tale fertur responsum dedisset. Discede à me fomes peccati, nutrimentum facinoris, pabulum mortis, quia iam ab alio amatore præuenta sum: qui mihi satis meliora te obtulit ornamenta, & annulo fidei suæ subarrhauit me: longè melior te genere, & nobilitate, cuius generositas celsior, possibilitas fortior, aspectus pulchrior, amor suauior, & omni gratia elegantior. Iam mel, & lac ex ore eius suscepi, iam corpus eius corpori meo sociatum est, & sanguis eius ornauit genas meas. Cuius mater virgo est, cuius pater feminam nescit, cui Angeli seruiunt, cuius pulchritudinem sol & luna mirantur, cuius odore reuiuiscunt mortui, cuius tactu sanantur infirmi, cuius opes nunquam deficiunt, ipsi soli seruo fidem: quem cum amauiro casta sum, cum tetigero munda sum, cum accepero virgo sum.

Audiens hæc insanus iuuenis, amore cæco corripitur, & inter angustias animæ, & corporis lecto prosternitur, & per alta suspicia anior à medicis aperitur. Tunc pater eius cæpit vehementer inquirere, quis esset sponsus, de cuius se Agnes potestate iactaret. Exiit qui diceret eam esse Christianam, & ita magicis artibus occupatam, ut diceret Christianam sponsum suum esse. Audiens hæc Præfectus lætus efficitur, & suis tribunalibus præsentatam, primò quidem blandis eam sermonibus secretius prouocat: deinde terroribus pulsatur: sed virgo Christi terrentem, sic ut & blandientem animo deridebat. Videns Præfectus Simphronius eius constantiam, parentes eius alloqui cæpit, & quia nobiles erant, & vim eis publice inferre non potuit, titulum eis Christianitatis opposuit. Virgini autem sibi præsentatæ dixit: Ad venerabilem Deorum Vestam te præparare necesse est, ut tui perseverantia virginitatis placet, eius sacrificijs insistas. Quæ respondit: Quia te ad hoc quiddam impetrare non potes, video tendere, quicquid tibi videtur in tormentis, exerce. At ille: Aut cum virginibus Deæ Vestæ sacrificabis, aut cum meretricibus in lupanari scortaberis. Virgo respondit: Non virtutem Domini nostri Iesu Christi, credens, quod neque sacrificem Idolis tuis, neque polluar sordibus alienis: mecum enim habeo Angelum Domini. Tunc iussit eam spoliari, & sub voce præconaria nudam ad lupanar duci. Statim autem ut spoliata est, crine resoluta tantam densitatem capillis eius gratia diuina contulit, ut melius eorum simbrijs, quàm vestibus tecta videretur. Ingressa autem turpitudinis locum Angelum Domini illic paratam inuenit, qui eam circumdaret immenso lumine, ita quod nullus posset eam perspicere, nec contingere. Cumque se in orationem prostrauisset, apparuit ante oculos eius stola corpori eius apta, & nimio candore perspicua, & apprehendens eam induit, Deoque, qui sibi eam per Angelum præparauerat, gratias egit. Interea lupanar, locus orationis efficitur, in quo omnes qui ingressi fuissent præ nimio splendore, adorarent, & darent honorem Deo.

De morte filij Præfecti, & eius suscitatione,
& martyrio virginis.

CAP. XXX.

Præfecti autem filius veniens ad locum cum sodalibus suis, quasi exultaturus de virgine, cum qua libidinem suam se posse crederet exercere, & ingressos ante se pueros turpiter sæuientes, cum nimia veneratione, & ingenti admiratione egressos cæpit arguere, & molles, ac miseros iudicare. Et audacter ingressus, ubi virgo orabat, irruens in ipsum lumen, priusquam eam contingeret, cecidit in faciem suam, & præfocatus à Diabolo expirauit. Videntes autem socij eius, quod moras intus faceret, putabant eum obsecantibus operibus occupatum. Et ingrediens vnus, qui ei familiarior erat, mortuum eum inueniens: exclamauit: Pijsissimi Romani succurrite, magicis artibus ista meretrix Præfecti filium interfecit. Fit repente populorum concursus, & clamor. Audiens quoque Præfectus cum ingenti clamore venit ad theatrum, & ingressus locum ait: Crudelissima faminarum, ad filium meum voluisti apodixen tuæ magicæ artis demonstrare. Et cum talia verba inueneret, & causam mortis ab ea vehementer inquireret. Illa respondit: Ille cuius voluntatem perficere voluit, in eum potestatem accepit. Cur autem omnes, qui ad me ingressi sunt, sani sunt, nisi quia omnes honorem Deo dederunt. Videntes enim splendorem Angelicum adorabant, & illæsi ascendebant: hic autem impudens, statim ut ingressus est sæuire cæpit, & fremere. Præfectus ait: In hoc apparebit quod magicis artibus non hæc fecisti, si deprecata fueris Angelum, ut restituat mihi filium meum vnicum. Quæ respondit: Licet hoc fides vestra non mereatur: tamen quia tempus est, ut virtus Domini manifestetur, egredimini foras. Omnibusque egressis prosternens se in pavimento orauit Dominum. Tunc Angelus Domini ei apparuit, qui eam flentem eleuauit, & iuuenem suscitauit. Qui egressus foras cæpit publice clamare: Vnus est Deus in celo, & in terra, Deus Christianorum. Omnia templa vana sunt, nec sibi, nec alijs auxiliari possunt. Tunc omnes Aursupices, & templorum Pontifices conturbati, clamabant: Tolle magam, tolle maleficam, quæ mentes mutat, animos alienat. Præfectus autem obstupuit, sed ne contra templorum Pontifices ageret: Vicarium suum iudicem dereliquit, & ipse tristis abscessit, quod eam liberare non potuit. Vicarius Aspasius populi seditionem non ferens, iussit ignem copiosum accendi, & eam in medium iactari. Quo facto, flammæ hinc, & illinc seditiosos populos exurebant, & ipsam penitus in nullo contingebat incendium. Tunc illa extendens manus in medio igne orauit dicens: Benedico te Pater, quia per filium tuum minas hominum euasi, & spurcitiis Diaboli impolluto calle transiui, ecce iam quod credidi, video, quod speraui, teneo: quod concupiui, complector: te laus, & corde confiteor. Cumque orationem compleuisset, ignis ita extinctus est, ut nec tepor quidem incendij remaneret. Tunc iussit Aspasius, vrbis Romæ Vicarius, gladium in eius gutture demergi. Sicque sanguine suo perfusam, Christus sibi martyrem, & sponsam dedicauit. Parentes vero eius cum gaudio tulerunt corpus eius, & posuerunt in prædio suo via Numantina, ubi cum omnes Christiani concurrerent, insidias à paganis perpassi, fugerunt: quidam etiam ictibus læli, euaserunt.

Præfecti filius à diabolo suffocatur.

Redit ad vitam precibus S. Virginis, & Christum palam confitetur.

S. Agnes iactatur in ignem.

Orat in medio flammis.

Illustrat miraculum.

Gladio iugulatur S. Agnes.

*De his que circa sepulchrum illius gesta, &
visa sunt.*

CAP. XXXI.

*Emerentia-
na lapida-
tur.*

AT vero Emerentiana eius collactanea, quæ ibi-
dem orabat, constans & immobilis sterit, &
exprobrans illis miseris, quod pro defensione lapi-
dum innocentes homines iugulassent, lapidata est ab
eis.

Eadem hora factus est terræmotus vehementissimus,
& cum nimia esset cæli serenitas, tantæ coruscationes,
& fulgura, & tonitrua extiterunt, ut pars maxima po-
puli insani expiraret. Dum autem parentes sanctæ Ag-
netis cum pluribus alijs ad sepulchrum eius vigilarent;
in medio noctis silentio viderunt exercitum virginum,
omnes indutas cycladibus auro textis, cum ingenti lu-
mine pergere, & beatam Agnetem, Agnumque ad dex-
teram eius stantem, niue candidiorem: quæ rogatis vir-
ginibus ut parumper gradum figerent, stans, parentibus
suis dixit: Videte nē me quasi mortuam lugeatis, sed
congratulamini mihi, quia cum his omnibus lucidas
sedes accepi, & illi in cælis iuncta sum, quem in terra
posita tota animi deuotione dilexi.

Hæc visio publicè ab omnibus qui viderunt diuin-
ga est. Inde post aliquot annos Constantia filia Const-
antini Augusti, cum esset à capite vsque ad pedes ex omni
parte vulneribus obfessa, nocte veniens ad sepulchrum
virginis, & martyris, licet pagana, tamen credula in-
tentione preces effudit: & repente somno correpta vi-
dit per visum B. Agnetem sibi dicentem: *Constanter age
filia Constantia, & crede Christum filium Dei esse Saluatorem
tuum, per quem modo sanitatem consequeris.* Ad hanc vocem
euigilauit ita sana, ut nec signum alicuius vulneris in
membris suis remaneret. Reuertens igitur ad palatium,
patrem & fratres rogauit, ut basilicam B. Agnetis con-
struerent, & sibi illic mausoleum extruerent. Perseue-
rauit autem ipsa Constantia in virginitate, per quam
multæ virgines, & mediocres, & nobiles, sacra velami-
na susceperunt.

*Constantia
ad tumulū
eius orans,
sanatur.*

Author. Hanc huius virginis passionem hic inserere
volumus, quia sub quo Imperatore passa sit nunquam
legimus.

De cæteris scriptis sancti Ambrosij.

CAP. XXXII.

*Præclara
opuscula D.
Ambrosij.*

PRæter illa vero beati Ambrosij opuscula, quæ iam
superius abbreviata posuimus, videlicet Inuentio-
nem corporum S. Gerasij, & Prothasij martyrum, &
passionem sanctarum Agnetis, & Emerentianæ virgi-
num: scripsit etiam Ambrosius, & alia multa ecclesiæ
utilia, videlicet.

- De Paradiso lib. 1.
- De vnica pœnitentia lib. 2.
- De fuga sæculi lib. 1.
- De fide ad Gratianum lib. 5.
- De Spiritu sancto lib. 3.
- De incarnatione Christi lib. 1.
- De mysterijs iniciandis lib. 1.
- De Sacramentis lib. 6.
- De cura pastoralis lib. 1.
- De officijs ministrorum lib. 3.
- De excessu Satyri fratris sui lib. 1.
- De consolatione Valentiniani lib. 1.
- De eligendo Pontifice ad Vercellenses lib. 1.
- In hexaemeron lib. 6.
- De arca Noë lib. 1.
- De sancto Abraham lib. 2.
- De Isaac & anima lib. 1.
- De bonis mortis lib. 1.
- De Iacob, & vita beata lib. 2.

- De sancto Ioseph lib. 1.
- De benedictionibus Patriarcharum lib. 1.
- De sancto David Apologiam, lib. 1.
- De Helia lib. 1.
- De sancto Tobia lib. 1.
- De sancta virginitate lib. 3.
- De Naboth lib. 1.
- Super 12 psalmos tractatus 11.
- Super beati immaculati lib. 1.
- Super Lucam lib. 10.
- Super 14. epistolas Pauli lib. 12.
- De traditione Basilicæ tractatus 2.
- De obitu Theodosij tractatum 1.
- De symbolo ad Neophitum lib. 1.
- De interpellationibus, & infirmitate hominis
lib. 4.
- Epistolas breues ad diuersas.
- Sermones quoque declamatorios varios.
- Ex his igitur omnibus hæc pauca quæ sequuntur ex-
cerpta, sub quadam continuatione per diuersa capitula
certis materiis distincta, hic breuiter in hunc mo-
dum inserui.

Flores eiusdem de moribus Episcopi.

CAP. XXXIII.

Ambrosius in Pastoralis. Qui collatam sibi diuini mu-
neris gratiam cunctis communicabilem fecerit,
copiosius prærogando securius possidebit.

Nomen episcopi conueniat actioni, & actio respon-
deat nomini, ne sit nomen inane, & crimen immane,
honor sublimis, & vita proclinis, Deifica professio, &
illicita actio, religiosus amictus, & irreligiosus profe-
ctus, gradus excelsus, & deformis excessus, cathedra sub-
limior, & conscientia humilior, locutio columbina, &
mens canina.

Sicut nihil esse dicimus Episcopo excelsus: sic nihil
miserabilius, si de vita sancta periclitatur, & in crimine
teneatur: quia quanto gradus Episcopalis est altior, tan-
to ruina grauior, & ideo magna sublimitas, magnam
debet habere cautelam: quia cui plus creditur, plus ab eo exi-
getur, sicut scriptum est, quia optimis permixta sunt pesti-
ma, & potentes, potenter tormenta patientur.

Oportet episcopum esse vnus uxoris virum. Iuxta literam
prohibet Episcopum bigamum ordinari. Si vero ad al-
tiorum sensum conscendimus, inibet episcopum duas
vsurpare Ecclesias.

Si oculus inquam tuus nequam fuerit &c. Quid ergo fa-
cient membra, quibus lux oculorum est adempta? id-
est, quid sæcularis multitudo factura est, cum volupta-
tibus illicitis, & actionibus vitiosis ad similem facinororum
voraginem episcopus multitudinem populi prouocauit,
ut nulli iam tamquam illicitum esse videatur, quod ab
Episcopo quasi licitum perpetratur, sed magis credant
homines esse laudabile, quicquid Episcopus habuerit
delectabile, ut quisquam, quod agere Pontifex non du-
bitat: se dubitanter agere, dicat?

De modestia, & verecundia.

CAP. XXXIIII.

Idem de officijs lib. 1. cap. 1. Homines discunt prius quod
doceant. Ego autem à tribunalibus raptus ad Sacer-
dotium docere cœpi, quod ipse non didici, itaque dis-
cendum mihi simul & docendum est, quoniam discere
ante non vacauit.

Quid autem præ cæteris debemus discere, quam ta-
cere, ut possimus loqui. Plures in peccatum vidi inci-
disse loquendo, vix quendam tacendo. Si pro ocio-
lo verbo ratio poscitur, quanto magis pro sermone impie-
tatis pœna exsoluitur?

Deinde

Deinde si pro ocioso sermone rationem reddemus, videamus ne pro ocioso silentio reddamus. Est enim & negocialium silentium, ut erat Susannæ, quæ plus egit tacendo, quam fecisset loquendo. Tacendo enim apud homines, locuta est Deo, nec ullum maius inuenit lux castitatis indicium, quam silentium. Conscientia loquebatur, ubi vox non audiebatur. Nec quærebat pro se hominum iudicium, quæ habebat Domini testimonium. Lingua menti subdita sit, & fratres habeat, quibus possit reuocari: ad mensuram sermones proferat, libra examinatos iustitiæ, ut sit in sensu grauitas, in sermone pondus, atque in verbis modus.

Tunc enim maxime insidiatur diabolus, quando in nobis videt passiones aliquas verecundiæ generari. Tunc enim fomites mouet, laqueos parat, & inserit aculeos suos, ut semina iurgiorum excitet.

Qui vero bene sibi conscius est, facile non debet moueri, nec æstimare plus ponderis esse in alieno conuicio, quam in suo testimonio.

Ego quidem non minus diligo quos genui in euangelio, quam si eos suscepissem coniugio: nihil enim vehementior est natura ad diligendum quam gratia. Illi de genere frequenter nascuntur, & necessitate diligunt, quæ non satis idonea est ad perpetuitatem diligendi magistra: isti autem iudicio.

Sicut autem in senibus grauitas, in iuuenibus alacritas, ita in adolescentibus verecundia velut quadam dote commendatur naturæ.

Est in ipso motu, gestu, & incessu tenenda verecundia, habitus enim mentis, in corporis statu cernitur, & vox quædam est animi, corporis motus. Sunt qui sensim ambulando histrionicos habitus imitantur, & quasi quædam fercula pomparum, & statuarum motus imitantur, ut quotiescunque gradum transferunt, modulos quosdam seruare videantur. Nec cursim ambulare honestum arbitror, nisi cum causa exigit alicuius periculi, aut iusta necessitas. Si quid sane in natura vitij est, ars emendet. Non solum nihil indecorum loqui, sed nec aurem quidem præbere debemus dictis huiusmodi, quoniam quem audire delectat, alium ad loquendum prouocat.

Verecundia quoque in ipso corporis decore plus eminet, ita tamen ut ipsum decus non sit affectatum, sed naturale, simplex, neglectum magis quam expetitum, non preciosum, & albenibus vestimentis adiutum, sed communibus, ut honestati vel necessitati nihil desit, nihil accedat nitori. Vox ipsa non remissa, non fracta, nihil formineum sonans, qualem multi grauitatis specie simulare censuerunt, sed formam quandam, & regulam, ac succum virilem reseruans. Sicut molliculum, aut infractum vocis sonum, aut gestum corporis non probat, ita nec agrestem, ac rusticam: naturam imitari volo.

Conuenire quidem arbitror ecclesiasticis & maxime ministrorum officiis extraneorum declinare conuiuia, vel ut ipsi hospitales sint peregrinantibus, vel ut nullus sit opprobrio locus. Viduarum, ac virginum domos iuniores adire non opus est, nisi visitandi gratia, & hoc cum senioribus, id est cum episcopo, vel si grauior est causa cum presbyteris. Cur non (o clerice) tempora illa quibus ab ecclesia vacas, lectioni impendis? cur non Christum reuisas? Christum alloquaris? Christum audias? illum enim alloquimur, cum oramus, illum autem audimus, cum diuina oracula legimus.

Licet autem interdum honesta ioca ac suauia sint, tamen ab ecclesiastica abhorrent regula: nec solum perfusos, sed etiam omnes iocos arbitror esse declinandos.

De iustitia, & beneficentia.

CAP. XXXV.

Formam iustitiæ putauerant quidam, ut quis communia, id est, publica pro publicis habebat, priuata pro suis, sed hoc quidem secundum naturam non est: natura enim omnia omnibus in commune profundit, sic enim generari iussit Deus omnia, ut pascuis omnibus communis esset, & terra. Natura igitur ius commune generauit, usurpatio ius priuatum fecit.

Non autem probatur largitas, si quid alteri largitur, alteri quis extorqueat. Nec illa perfecta est liberalitas, si iactantiæ causa, magis quam misericordiæ, largiatur. Affectus tuus nomen ponit operi tuo, quomodo à te proficitur, sic æstimatur. Vides quam moralem Iudicem habeas? te ipsum consulit, mentem tuam interrogat, quomodo opus tuum suscipiat. Nesciat, inquit, sinistra tua &c. Grandis culpa est si sciente te, fidelis egeat: nam & si omnibus debetur misericordia, iusto tamen amplius, ubi vero causa manifestatur, persona cognoscitur, tempus vrget, largius se profundere misericordia debet. Non est autem avarus dominus ut plurimum quærat, nec vult simul opes effundi, sed dispensari. Est etiam illa probanda liberalitas, ut proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas, melius est enim ut ipse subuenias tuis, quibus pudor est de oscere sumptum ab alijs, non tamen ut illi velint eo fieri ditiores, quod tu in opibus, conferre potes. Neminem vero pudere debet, si ex diuite pauper fiat, dum largitur pauperi, quia Christus pauper factus est, cum diues esset, ut omnes inopia sua ditaret. Qui multum, inquit, non abundauit, & qui modicum non minorauit. Qui plurimum aurum possidet, non abundat, quia nihil, quicquid in sæculo est. Et qui exiguum habet non minorat, quia nihil est quod amittit. Res enim sine dispendio est, quæ tota dispendi est. Potest etiam sic intelligi: Qui plurimum habet, & non dat, non abundat, quia quantumuis acquirat semper eget, qui plus concupiscit: & qui parum habet non minuit, quia non multum est quod pauperem pascit. Consideranda etiam est in largiendo ætas, atque debilitas, nonnunquam etiam verecundia, quæ ingenuos natales prodat, ut senibus & debilibus plus largiatur, qui sibi laborare, & victum quærere nequeunt.

Pulchrum est quoque propensorem illius habere rationem, qui tibi, aut beneficium aliquod, aut munus contulit, si in necessitate ipse incidit. Quid enim tam contra officium, quam non reddere, quod acceperis? Non dare cuiquam vix licet, non reddere non licet: nec mensura pari, sed vberiori reddendum arbitror, & vsum pensare beneficij, quia qui prior contulit, tempore superior est, humanitate prior. Humanitatis exemplum & ipsa quoque terra suggerit, quæ & fructus ministrat quos non seueris, & multiplicatum reddit quod acceperit.

Magna vero beneuolentia est, quæ etiam si nihil conferat, plus exhibet.

De fortitudine, & prudentia.

CAP. XXXVI.

Fortitudo sine iustitia, iniquitatis materia est. Nunquam David nisi lacessitus, nec nisi prius consulto Domino bellum intulit. Prudentia enim in prælio, comitem Fortitudinis habuit: ideo in omnibus prælijs vsque ad senectutem summam, manu promptus victor extitit.

Qui vero si potest, iniuriam non repellit à socio tam est in vicio, quam ille qui facit. Illa reuera iure fortitudo vocatur, qua unusquisque seipsum vincit, iram continet, nullis illecebris emollitur, non aduersis

perturbatur, nec secundis extollitur, nec variarum rerum mutatione quasi vento quodam circumfertur. In duobus generibus animi fortitudo expectatur. Prima vis eius est, ut externa corporis, pro minimis habeat, & quasi superflua despicienda magis quam expetenda ducat. Secunda, ut ea quæ summa sunt, & omnia in quibus honestas (& illud præpotens cernitur) præclara animi intentione usque ad effectum prosequatur, illisque mentem ita intendat, ut quicquid acciderit, quo frangi homines solent, quasi superior, non sentiat.

Cap. 38. Fortis igitur, & diligentis animi est, ante oculos locare quid possit accidere, & quid agere debeat, si ita acciderit, definire.

Cap. 44. Vnusquisque autem ingenium suum nouerit, & ad id se applicet, quod sibi aptum elegerit. Nam alius lectioni aptior, alius psalmo gravior, alius sacrario opportunior. Hæc omnia Sacerdos spectet, & quid cuique congruit, id officij deputet.

Cap. 47. Neque vero adulantem se, neque quis adulandum in se cuiquam exhibeat. Alterum enim calliditatis est, alterum vanitatis.

Nec despiciat quid se unusquisque, & maxime vir optimus sentiat, sic enim discit bonis deferre reuerentiam, nam negligere bonorum iudicia, vel arrogantia, vel dissolutionis est.

Boni vero speculatoris est animo attendere, ut appetitus, neque rationem præcurrat, nec deserat, ne præcurrendo eam perturbet, & excludat, vel deferendo destituat.

Cap. 50. Officium quidem est depositum seruare, & reddere: sed interdum commutatio fit, aut tempore, aut necessitate, ut non sit officium reddere quod acceperis, ut si quis contra patriam opem barbaris ferens, pecuniam apertus hostis repositat, aut si cui reddas, cum assit qui extorqueat, vel si furanti restituas, cum seruare non queat, si insaniens gladium expositum non neges, quo se ipse interimat, nonne soluisse contra officium est? Si furto quæsit, sciens suscipias, ut fraudetur qui amiserat, nonne contra officium est? Est etiam contra officium nonnunquam promissum soluere, sacramentum custodire, ut in Herode, qui necem Ioannis præstitit, ne promissum negaret.

Matth. 24.

De bonitate, & liberalitate.

CAP. XXXVII.

Idem in lib. 2. cap. 1. Tantus est honestatis splendor, ut vitam beatam efficiant tranquillitas conscientia, & securitas innocentia. Beata plane, quæ non iudicijs alienis æstuitur, sed domesticis sensibus percipitur, tanquam sui iudex, neque populares opiniones pro mercede aliqua requirit, nec pro supplicio pauet.

Cap. 7. Popularis, & grata est omnibus bonitas, nihilque est, quod tam facile humanis sensibus illabatur.

Cap. 8. Quis autem eius consilio se committat, quem non putat plus sapere, quam ipse sapiat?

Cap. 12. Quomodo potes eum iudicare consilio superiorē, quæ videas moribus inferiorem? Supra me debet esse, cui me paro committere. An vero putabo idoneum eum, qui mihi det consilium, quod sibi non dedit? Et mihi eum vacare credam, qui sibi non vacet, cuius animum voluptates occupent, libido deuincat, avaritia subiugget, cupiditas perturbet, metus quatiat? quomodo hic locus consilij, ubi nullus quieti.

Cap. 15. Summa liberalitas est captos redimere, ex hostium manibus eripere, subtrahere homines neci, & maxime feminas turpitudini. Est autem duplex liberalitas, una quæ subsidio rei adiuvat, id est usu pecuniarum. Altera, quæ impenditur operarum collatione, vel consiliorum exhibitione, multo splendidior, ut frequenter, multoque clacior: facile enim pecunia consumitur, consilia exhaustiri nesciunt, sed usu augentur. Pecunia minuitur, & cito deficit, atque ipsam benignitatem destituit, ut

quo pluribus largiri volueris, pauciores adiuueris, & lape tibi desit, quod alijs contuleris: consilij autem operisque collatio, quo in plures refunditur, eo redundantior manet, & in fontem suum recurrit. In se enim restitit vbertas Prudentia, & quo pluribus fluxerit, eo exercitius sit omne quod remanet.

Liberalitatis autem modus tenendus est, sed & calcar plurimum videtur adhibendum. Modus ideo ut quod benefacis, id quotidie facias, ne subtrahas necessitati, quod induleris effusioni. Calcar autem idcirco, quia melius operatur pecunia in pauperis cibo, quam in diuitis sacculo. Caue ergo ne intra loculos tuos includas salutem inopum, & tanquam in tumulis sepelias vitam pauperum. Poterat quidem Ioseph totas opes Ægypti dare, thesauros regios effundere, sed maluit frumenta vendere, quam esurientibus dare, quia si paucis dedisset, pluribus defuisset, eamque liberalitatem probauit quæ omnibus abundaret.

De suo vero iure virum bonum aliquid relaxare, non solum liberalitatis est, sed plerumque etiam commoditatis. Primum enim dispendio litis carere, non mediocre lucrum est. Deinde augetur amicitia, quæ plures habet commoditates.

Nihil autem simulatum, & fictum veræ virtutis esse certum est, quin etiam diuturnum esse non solet, quod in principio vernat, in processu tanquam flosculus dissipatur, & soluitur. Quod autem verum est, & certum, ac sincerum, alta radice fundatur.

Nam quid vero diues idcirco honestior est, quia habet id quo plurimum honestas amittitur quia habet id quod custodiat magis, quam possideat? Illud enim possidemus quo utimur, quod autem vltia vsum est, non vtiq; habet possessionis fructum, sed custodix periculum.

Contemptus itaque pecuniarum forma est iustitiae.

Qui sine auro Apostolos misit, sine auro Ecclesias congregauit. Aurum habet ecclesia, non ut seruet, sed ut erogat. O Sacerdos, nonne dicturus es Dominus tibi, cur passus es tot pauperes fame mori? & certe aurum in vasis ecclesiarum habebas, nec pauperibus alimoniam ministrabas: melius fuerat ut vasa viuientium custodires, quam metallorum. Quid dicturus es? Timor ne templo Dei ornatus deesset. Respondit tibi: Aurum sacramenta non quærent, neque auro placent, quæ auro non emuntur. Ornatus sacramentorum est redemptio captiuorum. Ille verus Domini thesaurus est, qui operatur, quod sanguis eius operatus est. Tunc vas dominici sanguinis agnosco, cum in vitroque redemptionem video, ut calix ab hoste redimat, quos sanguis redemit à peccato. Opus tamen est, ut de ecclesia mystici poculi forma non exeat, ne ad vsus nefarios sacri calicis mysterium transferatur. Sane si in sua aliquis hæc deriuat emolumenta, crimen est, sin vero pauperi erogat, vel captiuum redimit, misericordia est: & in huiusmodi, vasa ecclesiarum etiam sacrata confringere, constare, ac vendere licet.

Cap. 17. Illud sane diligenter est intuendum ut deposita viduarum intacta remaneant, & sine vlla offensione seruentur, nec solum viduarum, sed omnium: fides enim exhibenda est omnibus, sed maior est causa viduarum, & pupillorum.

De ocio fructuoso, & de pietate.

CAP. XXXVIII.

Idem in lib. 3. cap. 1. Non primus Scipio sciuit solus non esse, sciuit ante ipsum Moyses, qui cum taceret, clamabat, cum ociosus staret, præliabatur, & ociosis manibus de hostibus triumphabat. In silentio ergo loquebatur, & in ocio operabatur, cuius autem maiora negocia, quam huius ocia. Quando vero iustus solus est, qui cum Deo semper est? Quando autem à negotio, qui nunquam feriat a merito quo negocium consu-

MAURIC

matur? Quibus autem locis circumscribit, cui totus mundus diuitiarum est possessio?

Querunt aliqui, si aliquis sapiens in naufragio positus, insipienti naufragio tabulam extorquere possit, utrum debeat. Mihi quidem, & si præstabilius communi videatur viui sapientem de naufragio quam insipientem euadere, tamen non videtur quod vir Christianus, iustus, & sapiens, querere sibi vitam aliena morte debeat, utpote qui etiam si in latronem armatum incidat, ferientem ferire non possit, ne dum salutem defendit, pietatem contamine. De hoc enim in euangelio aperta & euident sententia est: *Reconde gladium tuum, omnis eum qui gladium acceperit, gladio peribit.* Quis latro detestabilior, quam Christi persecutor? Et tamen noluit Christus persecutorum defendi vulnere qui venerat vulnera nostra suo vulnere sanare. Cur autem te potius altero iudices cum viri Christiani sit sibi alterum præferre, nihil sibi arrogare, nec meriti sui precium vendicare?

Qui frumenta recondis cur naturæ industriam ad fraudem conuertis? Quid inuides vñibus hominum publicos partus? Cur populis minuis abundantiam? cur affectas inopiam? De fame publica negociaris, ambis frumentorum indigentiam, alimentorum penuriam, vberes soli partus ingemiscis, exploras quando sterilior peruentus sit, & tunc messem tuam venisse letaris, tunc tibi de miseria omnium opes congeris, & hoc tu remedium vocas quod est commentum nequiciæ: latrocinium hoc, an fœnus esse appellem? Captantur tanquam latrocinij tempora quibus in viscera hominum tanquam durus insidiator obrepas. Angetur precium tanquam forte fœnoris cumulatam, & lucrum tuum in damnum publicum est. Ioseph sanctus omnibus aperuit horrea non clausit sed perenne subsidium collocavit, nihil sibi acquisiuit, sed quemadmodum fames etiam in posterum vinceretur, prouida ordinatione disposuit.

Canes ante mensam, impastos esse non patimur, & homines excludimus?

De fidelitate, & amicitia.

CAP. XXXIX.

Sancti viri affectu suo ceteros æstimant, & quia ipsi amici est veritas mentiri neminem putant, fallere quid sit, ignorant, nec suspectum habere putant quod non sunt. Hinc Salomon ait: *Innocens credit omni verbo.* Hoc est, innocentem esse, ignorare quod noceat & si circumscribitur ab aliquo, de omnibus tamen bene iudicat, qui fidem esse in omnibus arbitrat.

Vnusquisque simplicem sermonem proferat, nec fratrem circumscriptione verborum inducat, nihil inhonestum promittat, aut si promiserit, tolerabilius est promissum non facere, quam facere quod turpe sit. Sæpe plerique constringunt se iurandi sacramento. Et cum ipsi cognouerint promittendum non fuisse, sacramenti tamen contemplatione faciunt, quod spondebant, sicut Herodes qui saltatrici præmium turpiter promissit, crudeliter perfoluit. Quanto tolerabilius fuisset tali sacramento periurium? si tamen periurium dici posset, quod ebrius inter vina iurauerat, quod euitatus inter saltantium choros permisisset. Infertur disco caput Prophetæ & hoc æstimatum est fidei esse, quod fuit amentie. Nec vnquam inducat, ut credam, non incaute principem promississe Iapte, ut immolaret Deo, quicquid sibi reuertenti intra limen domus suæ occurreret, cum & ipsam voti sui præiureret, postquam filia sibi occurrat. Dura promissio, acerbior solatio, quam necesse habuit lugere, etiam ipse qui fecit. Non possum accusare virum, qui necesse habuit implere, quod voverat, sed tamen miserabilis necessitas, quæ soluitur pericidit.

Non potest homini esse amicus, qui Deo fuerit infidus. Pietatis custos amicitia est, & æqualitatis magi-

stra ut superior inferiori se æqualem exhibeat, & inferior superiori. Inter dispares enim mores amicitia esse non potest. Quid est enim amicus, nisi amoris consors, ad quem animum tuum adiungas, atque applies, & ita misceas, ut vnum fieri velis de duobus, cui te tanquam alteri tibi committas, à quo nihil inhonestum petas? Non est enim vectigalis amicitia, sed plena decoris, gratiæ, & virtutis. Denique meliores sunt amicitie inopum plerumque quam diuitum: & frequenter diuites sine amicis sunt, quibus abundant pauperes. Non est enim vera amicitia, ubi est fallax adulatio. Diuitibus autem plerique assentatorie gratificantur, erga pauperem nemo simulator est. Verum est quicquid defertur pauperibus huius amicitia inuidia vacat, vos inquit, amicitia estis si feceritis quæ precipio vobis. Dedit nobis formam amicitie, quam sequamur, scilicet ut amici voluntatem faciamus, ut aperiamus amico secreta nostra quæcunque in pectore habemus, & illius arcana non ignoremus, nihil enim occultat amicus si verus est.

De iniurijs illatis Ambrosio, & de gestis eiusdem.

CAP. XL.

Proper in chronica. Anno quoque prænotato scilicet Theodosij secundo. Iustina mater Valentiniani Arianis fauens in Ambrosium, & omnem Mediolanensem ecclesiam diuersa iniuriarum genera conegit. Paulinus in vita S. Ambrosij. Mortua autem Iustina, cum quidam aruspex in maleficiorum causa à iudice torqueretur, aliud quam interrogaretur fateri, cepit. Clamabat enim ab Angelo sibi maiora tormenta adhiberi, qui custodiebat Ambrosium, eo quod temporibus iustine ad excitanda in eum odia populorum, eacumen tecti ecclesiæ conscendens medio noctis sacrificauerit. Misisse etiam se demones qui illum necarent, fatebatur: demonesque renunciaisse, se non solum ad illum appropinquare non posse, verum etiam, nec ad fores domus in qua manebat, eo quod ignis insuperabilis ædificium illud communiret, ita etiam ut longe positi virentur.

Alius etiam gladium ferens ad cubiculum vsque sacerdotis, ut eum interficeret, peruenit, sed cum eleuasset manum districto gladio, dextera obrigescente remansit.

Per idem tempus vir illustris Probus cum suum puerum notarium à demonio vexatum direxisset ad episcopum, egressum vrbe dimisit diabolus, timens ad sanctum virum adduci, ita puer quamdiu Mediolani apud episcopum fuit, nulla in eo comminatio diaboli apparuit. Sed ubi Mediolano egressus, prope urbem peruenit, idem spiritus cepit eum vexare. Qui interrogatus ab exorcistis cur Mediolani non vexasset, confessus est se Ambrosium timuisse & ideo ad tempus recessisse, & reuertente puero vas quod deseruerat repetisse.

In partibus orientis in quodam castello synagoga Iudeorum à Christianis concremata, eo quod Iudei monachis Christianis insultarent. De hoc facto comes orientis ad Theodosium, tunc Imperatorem relationem direxit. Qua accepta, præcepit Imperator, ut synagoga reedificaretur ab episcopo loci cuius præcepti tenor cum ad aures S. Ambrosij peruenisset, direxit ad eum epistolam in qua illum conuenit, ut statutum renouaret. Quod si dignus non esset qui ab eo audiretur, dignus etiam non esset qui pro illo à Domino audiretur, vel cui preces, aut vota sua committeret. Paratum etiam se esse asserens pro tali negotio mortem subire, ne dissimulatione sui præuicatorum Imperatorem faceret, qui tam iniusta contra ecclesiam præcepisset. Postea vero de Aquileia, ubi tunc erat, Mediolanum reuersus, Imperatore in ecclesia posito de eadem causa tractauit in populo. In quo tractatu introduxit personam Domini loquentis Imperatori: Ego te ex ultimo Impe-

Ioan. 15.

Confessio innocentij martiris.

Perussor sancto viro Iustina immisus.

An. 388. Castellum hoc Callianum vocat Ambrosius.

Legit 17.
Epistolam
operum ip-
sius tom. 3.

ratorem feci: Ego tibi exercitum inimici tui tradidi: Ego de semine suo super solium regium constitui, & tu de inimicis meis donas triumphos? Cui descendenti ab exedra, imperator ait: Contra nos hodie episcopo proposuisti? At ille respondit: Non se contra ipsum, sed pro ipso fuisse locutum. Itaque obtinuit, ut statutum renocaretur, nec prius ad altare accedere voluit nisi fide sua Imperator illud agere se debere testaretur, qua spofione, fide sua iterata, peregit sacerdos diuina mysteria.

Adhuc de gestis eiusdem.

CAP. XLI.

Ambrosius
infantum
mortuum re-
suscitat.

Cuiusdam clarissimi viri filius Panfophius admodum paruulus, cum immundo spiritu laboraret, frequenti oratione, & manus impositione sacerdotis, sanatus est. Deinde subita infirmitate correptus, exhalauit spiritum. Cuius mater fide plena, tollens eum in lecto sacerdotis ipso absente composuit. Quem cum reuertens Sacerdos, in lectulo inuenisset, miseratus matrem, & contemplatus eius fidem, Heliseo similis supra infantis corpus se composuit, & quem mortuum inuenerat, orando vinum reddere meruit. Ad quem etiam infantulum libellum conscripsit, ut quod ætatis infantia scire non potuerat, legendo cognosceret.

Vide mira-
culum ob-
violatam ec-
clesiæ liberta-
tem.

Data est aliquando copia, missis militibus à Stilicone comite, ut Cresconius quidam de ecclesia raperetur. Quem confugientem ad altare Domini S. Episcopus cum Clericis defendendum circumdedit, sed multitudo militum, quæ duces suos de perfidia Arrianorum habebat, aduersus paucos præualuit, ablatoque Cresconio ad amphitheatrum redeunt exultantes, ecclesiæ luctum non modicum relinquentes, Sacerdote prostrato, & flente diu ante altare Domini. Cumque reuersi renunciasent his à quibus missi fuerant, dimissi leo pardi saltu celeri ad locum in quo sedebant, qui de ecclesia triumphauerant ascendentes, grauiter laniatos reliquerunt, quod vidēs Stilico pænitentia motus est ita, ut per multos dies Sacerdoti satisfaceret, & illæsum quidem illum qui ablatus fuerat dimisit, sed quia grauissimorum criminum reus erat, & alter emendari non poterat, ad exilium destinatur, non multo post indulgentia prosequente.

Per idem tempus cum ad palatium pergeret, eumque pro loco officij nostri sequeremur, Theodolo tunc notario, qui postea summa cum gratia Mutinensem rexit ecclesiam, cum casu quidam pede lapsus esset, atque prostratus in terra iaceret, ridenti ait Sacerdos: Et tu qui stas, vide ne cadas. Quo dicto, statim ille qui alienum lapsum miserat, suum doluit.

De vita sancti Ioannis Chrysostomi, & libris eius.

CAP. XLII.

Legit Tri-
partitam li.
10. cap. 3.

Athov. Eo tempore floruit S. Ioannes, qui primo fuit presbyter Antiochenus, postea vero futurus Constantinopolitanus Archiepiscopus, cognomento Chrysostomus, doctrinæ fama clarissimus, cuius gesta maxime tripartita historia diligenter prosequitur.

De gestis eius. Hic Ioannes filius fuit Secundi, & Anthusi nobilium personarum, discipulus Libanij Sophiste, & auditor Andragatij Philosophi. Cuius condiscipuli fuerunt apud Libanium Theodorus, postea Mopuestenus episcopus, & Maximus episcopus Seleuciæ Isauriæ. Cum autem esse Ioannes socius Basilij Cappadociæ, lector factus est in Antiochia, in quo gradu positus librum fecit contra Iudæos. Post paucum tempus factus est Diaconus à Melitio, & tunc fecit librum de Sacerdotio, & alios plurimos. Ab Euagrio vero successore Paulini, presbyter factus est. Erat autem tunc propter zelum castitatis seuerior, & furori magis, quam reuerentiæ se præbebat. Et propter vitæ rectitudinem in-

cautus erat prospicere de futuris. Propter simplicitatem vero, oris libertate profusus, apud colloquentes à nescientibus arrogans putabatur.

Hieronymus de illustribus viris. Ioannes Antiochenus ecclesiæ presbyter Eusebij Emisæni Diadorique sectator, multa componere dicitur, de quibus librum de sacerdotio tantum legi.

Author. De scripturis huius Ioannis, hoc tantum reperi.

De hoc quod nemo læditur, nisi à semetipso lib. 1.

De reparatione lapsi lib. 1.

De compunctione cordis lib. 2.

Super Matthæum in modum commentariorum lib. 1.

De his tamen dubito, an sint Ioannis illius Chrysostomi, licet ei ascribantur, an forte alterius Ioannis, nescio cuius, nam & inueniuntur aliæ homeliæ Ioannis Chrysostomi super Mat. 90. quæ tamen raro inueniuntur omnes similiter, sed tantum 25. quæ apud nos sunt.

Item super Ioannem homeliæ 88.

Super epistolam Pauli ad Hebræos homeliæ 34.

De laudibus Pauli homeliæ 7.

Sermones diuersos 30.

De his omnibus pauca quæ sequuntur excerptimus.

Idem Ioannes Chrysostomus de hoc quod nemo læditur nisi à seipso.

CAP. XLIII.

Quid est virtus animi? Recte de Deo sentire, & recte inter homines agere, hoc solum est quod nullus auferre potest. Nam libertas & sanitas corporis, & diuitiæ, & huiusmodi auferri possunt, quia nec propria bona hominis sunt, sed sola virtus animi. Vnde patet quod nemo lædi potest, quia virtus, quæ sola, hominis bonum est ei auferri non potest. Nec dico, quod nemo lædit alium, sed quia nemo læditur ab alio. Nam & Ioseph fratres sui læserunt, & inique egerunt in eum, sed ipse læsus non est. Verum & amplius aliquid dicam? quia illi soli læduntur qui lædunt, & nulli alij nocet noxa quam alijs inferunt. Si quis ab alio verberatus, vel afflictus, verbum blasphemum, & impium protulerit, læsus quidem est in hoc, non tamen ab alio, sed à se per impatientiam scilicet suam. Ignis quidem auriæ, diuitijs accenditur, & diuitijs pascitur. Et cum eis, qui manus ei dederint, gladios acuat, quoti die foueas, & præcipitia paret, milleque scopulis, & naufragijs illidat, volutari tamen tanquam Sues in cæno eius delectantur, & ut canthari stercus eius euoluere. Dic quæso, ob quam causam videantur expetendæ diuitiæ quæ virtutibus animi nihil conferunt, sed nec hominem meliorem secundum virtutum titulum reddunt, imo etiam bona si qua inuenerint, subruunt, & vitia pro virtutibus intrudunt? Verum qui partes agunt luxuriæ, nihil aduersus eam patiuntur audire. Conferamus mensam diuitis & mediocris, utrosque conuiuias discutiamus, qui magis putam, & veram mensæ capiunt voluptatem, illi toto die attritis, & lacessentibus cubitis recumbunt, acernas prandijs iungunt, ventris distentione rumpuntur, ac ciborum suorum oppressione premuntur. In quorum corpore vino inundato, velut naufragij cuiusdam fluctibus anima obruta necatur, ubi nec oculus, nec lingua, nec pes proprijs deseruiunt officis, sed omnia membra corporis vini vinculis iacent vincta grauius, quam catenis, ubi nec sopor eis ad quietem datur, sed exterriti somnijs insaniensibus deteriores fiunt, & quasi sponte Dæmones animæ suæ superducant. Nunquid in talibus conuiuijs est magis voluptas, quam in eis ubi tantus est cibus, & potus, quantus famem & sitim depellit? in quo etiam sanitas adest, & ratio permanet, & honestas cum sobrietate perdurat. Hunc modum vitæ natura docuit, illum corruptela libidinis inuenit. Hi etiam qui delicijs, & luxuria ducunt vitam, resoluta corpora, & omni cera molliora circumferunt, & quodam infirmitatum agmine repleta, eisque semper vita cum medicis, & medicamentis, sensus autem ipsi tardi, & graues, atque obculi.

obtus, & quoddammodo sepulti. Quis hæc iocunda dicat, & grata, atque voluptuosa? Voluptas enim esse dicitur, cum desiderijs suis fruatur, sic à prudentibus definitur, ubi vero desiderijs frui non potest, vel ægritudo non finit, vel satietas ipsa desiderari non facit ea; quæ onerosa abundantia efficit, & iocunditas in eis, & voluptas perit.

Simplicior igitur victus, & mensa mediocri plurimum habet iocunditatis, e contra vero mensa diuitum execrabiles, & horridæ, ac morborum & contaminationis plenæ, & sicut ait quidam, in quibus molesta sunt, etiam quæ videntur delectabilia. Sicut autem plerumque meretricis vultus cum turbidus, ac fœdus sit per naturam, facies & coloribus pigmentatus, prostituitur ad decipiendos eos, qui ignorant, quæ fœditas sub velamine fuci illius contegatur, ita & diuitiæ faciunt, cum adulationem honorem videri volunt. Neque enim voces illæ populi per quas iudicibus acclamatur ex veritate proferuntur, sed & ipsæ sunt quibus nomē honoris depingitur. Nam si conscientias acclamantium tibi interroges, inuenies apud vnumquemque eorum mille te capitibus accusari. Denique ubi potestatis metus cessauerit, & publicæ pœpæ scena fuerit resoluta, tunc videbis quanti sint oblatrantes, & insimulantes, etiam ex his qui tibi acclamabant, & immensis te laudibus extollebant. Certum est itaque quod nisi quis semetipsum læserit ab alijs lædi non valet, etiam si contra eum orbis coniuret. Nec lapsus, & ruinæ causa tentatio est, sed instabilitas animi, & ignavia, quæ etiam sine tentatione interdum sponte derijcit, sicut & ipsa fabrica, quæ supra arenam fundata est, etiam si flumina & venti non vrgeant, paulatim tamen effluensilla, instabilis arena, ædificij crepidinem subruit. Tu quidem si facias omnia, quæ in te sunt, sperare debes & ea, quæ à Deo sunt, aderit namque & tibi, si tu ipse prius non defueris tibi.

Inuectio contra illos, qui Evangelij documenta non seruant.

CAP. XLIII.

Idem de compunctione cordis lib. 1. qui dixerit fratri suo saluere, reus erit gehennæ ignis. Hoc quidem Christus ait: nos autem plus, quam infideles hanc legem calcamus, & quotidie innumeris iniurijs fratres afficimus. Sed siue sciamus quis dixerit, siue *vannum*, siue *larronem* siue quolibet alio nomine, iniuriam vel maledictum fratri ingesserit, ex quolibet horum vocabulo sub maledicti titulo gehennæ condemnatur supplicio. At ubi amicitia permanet, nihil facile recipitur, quod dissidium possit operari. Si vero inimicitia semel animos occupauerint, omnia quæ fiunt, quæ dicuntur, quæ audiuntur, ita accipiuntur, ut ad inimicitias maiores proficiant. Si quid enim boni de inimico dicitur, non creditur, si quid mali hoc solum creditur, & confirmatur. Christus orare nos pro calumniantibus iubet, nos insidias etiam & dolos amicis conuenimus. Christus maledicentibus benedici iubet, nos insidias e contrario, aut priores maledicimus, aut maledictis alterius multiplicata maledicta restituimus. Tantumque hominibus diuinorum præceptorum est contemptus, ut etiam si quid ex eis facere videantur, nec ipsum quidem Deo, qui mandauit impendant, sed vanæ gloriæ consecrent, ita ut in utroque modo pari damno feriantur, & cum videntur facere quæ mandata sunt, & tamen omnino non faciunt. Nonnulli etiam pedibus sancta calcant, & pleno sordibus pectore hauriunt diuinæ scientiæ poculum. Cæterum arctam viam iussus es ambulare, ut quid de requie, de abundantia percontaris? Per angustam ianuam iussus es introire, ut quid amplius requiris ingressus? Cælum paras ascendere, & regnum Dei intrare, & interrogas ne qua tibi in itinere difficultas occurrat, ne quid tibi in via asperum accidat, aut laboriosum, & non erubescis, non pudore oppressus, sub terram temetipsum defodis? Non video clarissime, quod aliquis nostrum, verâ & perfectâ cupidine teneatur

caelestium, alioquin omnia quæ videntur esse grauiâ, umbras putaremus, & risum. Verus Christi amator totum se illo transfert quo eum amoris sui ducit intentio illaque delectatio, ac suauitas quam per spiritum conuenietur, omnem delectationem huius visibilis suauitatis obscurat, in tantum enim succensus est, & ardet amore Christi, ut ei etiam si flammæ immortales adhibeas, nesciat, non sentiat, non vratur, multo namque vehementior est ignis Christi, quo vitur per amorem, & beato desiderio constrictus ita fert omnia, ut ex his quas patitur pœnis, solatia amoris sui capiat, quam dolorem corporis sentiat. Hic amantium mos est, ut amorem suum silentio tegere nequeant, & flammæ suas intra pectus cohibere non valeant, sed frequentius enarrant, ut ipsa assiduitate narrandi amoris sui solatium capiant, & refrigeria immensi ardoris assument. Nunc non tam loquamur compunctionem cordis, quam patiamur, quia docere, & non facere non solum nihil lucri, sed etiam damnum plurimum confert, grandis enim condemnatio est sermonem suum componentem, & vitam suam negligentem.

De vera cordis compunctione qualiter haberi potest.

CAP. XLV.

Idem in libro secundo. Quomodo fieri potest, ut anima infirma & frigida compunctionis pariat verba? Nolo putes quod montes, & deserta, vel abuia ita possint animæ conferre silentium, perturbationesque eius perimere, ut ignis ille, quem in ea Christus accendit. Requirenda sunt itaque silentia & quies, non solum locorum, sed & animi ac propositi. Si enim propositum quietis anima gerat, nec in vrbs habitatione turbabitur. Sicut autem impossibile est, ut in aqua inflammetur ignis, ita impossibile est compunctionem cordis vigere in delicijs. Vera cordis compunctio est magna agere, & humilia loqui iuste, agere, & super peccatores timere, ac tremere. De peccatis nostris, quæ multa sunt, & grauiâ, non dico non cogitamus, aut ingemiscimus, sed nec mentionem quidem facimus. Sicubi vero parum aliquid boni operis agere videmur, hoc sine intermissione, & dici volumus & audiri, nec desinimus donec per instantiam euacuetur, & pereat. Vere ignorat homo quantum boni sit placere Deo, si enim scires, nunquam aliquid aliud extrinsecus mercedis expectares. Frequenter quidem nosmetipsos peccatores pronunciare vidimus, sed ex eo arguimur, quia si hoc ipsum ab alio audiamus, quod de nobis pronunciare videmur, statim indignamur, & irascimur, & nos iniuriam passos conquerimur. Sic ficta in nobis sunt omnia, ut ne Publicanum illum possimus imitari, qui cū peccata sua audiret exprobrari ab alio, non solum patienter tulit, sed etiam confessionem suam addidit, & ob hoc ab illo iustificatus discessit. Dum autem de præteritis dolor est nullus, facilius superuenientibus malis locum damus.

Idem de reparatione lapsi. Sicut pro morte communi Philosophicum est à lachrymis temperare, ita in morte animæ insipiens, & irreligiosum dico consolationem recipere.

Nihil autem, crede mihi, boni operis, quamuis sit exiguum, despicietur apud iustum Iudicem, si enim peccata cum tanta examinatione discutienda sunt, ut etiam verborum, & cogitationum vnusquisque perferat pœnas, quanto magis bene gesta, & magna recompensabuntur in iudicio, & parua. Nonnulli quidem imperiorum sibi satis esse credunt, & optabile videri, si gehenna tantummodo careant, ego autem multo grauiores gehenna dico esse cruciatus, ab illa gloria remoueri, & arceri à conspectibus. Christi Ignis autem inextinguibilis dicitur, non solum, quia non extinguitur, sed quia nec eos quos suscipit, extinguit, aut peremit, & sicut naturam non habet consumendi, ita nec illuminandi, sed ignis obscurus est, & flamma tenebrosa. Peccare

Luc. 18.

ergo humanum est, permanere autem in peccato diabolicum est.

De Origine Sancti Augustini, & erroribus
adolescentie eius.

CAP. XLVI.

Sigebertus in chronica. Eo tempore Augustinus cum esset Manichaeus per Ambrosium ad rectam fidem conuertitur.

De gestis eius. Augustinus hic ex provincia Africana, ciuitate Carthagenensi, de numero curialium, honestissimis parentibus oriundus in scholam missus, ad plenum est eruditus, graecas literas quibus docebatur oderat, latinas satis diligebat. Hortante eius beata matre monica, vt baptizaretur, renuente patre gentili Patricio, baptismum eius dilatum est. Excesserunt autem caput ipsius, eo pubescente, libidinum vepres, & nulla erat eradicans manus, multum enim satagebat Pater eius, non qualis Deo cresceret, vel quam castus, sed vt disertissimus. Interea peruenit in librum quendam Ciceronis, qui exhortationem continet ad Philosophos & vocatur Hortensius, liber ille mutauit eius affectum, & ad ipsum dominum preces, & vota mutauit, & desideria eius alia fecit. Erat autem tunc 19. annorum defuncto iam patre ante biennium. Viluit ei repente omnis vana spes, & immortalitatem sapientiae concupiscebat aestu cordis incredibili, & surgere ceperat, vt ad Deum rediret. Hoc autem solum in tanta flagrantia refringebat, quod illa exhortatione, nomen Christi non erat, quod in ipso adhuc lacte Matris tenerum cor eius pie biberat, & alte retinebat, & quicquid sine hoc nomine fuisset, quamuis, & expolitum, & veridicum, non eum totum rapiebat. Interea vsque ad eas perductus est nugas, vt crederet sicum plorare cum deserpitur, & matrem eius arborem lachrymis lacteis, necnon, & Manichaei sectam aliquantulum sapiebat. Proinde multum pro eo fleuit ad Dominum mater eius, & vidit somnium se cum filio viuere, & habere secum eandem mensam in domo, quoniam illa iam nolebat cum filio suo habere mensam, detestans blasphemias eius erroris, viditque se stantem in quadam lignea regula, & venientem ad se iunem splendidum, hilarem, atque ardentem sibi. Cui tristitiae causas inquirenti, respondit: Perditionem filij mei Augustini plango, Tunc ille iussit, vt secuta esset, admonuitque vt attenderet, & videret vbi ipsa esset, ibi esse & filium suum. Quod vbi illa attendit, vidit eum iuxta se in eadem regula stantem. Quod vbi filio narrauit visum, & ille ad id trahere conaretur, vt illa post se non desperaret futuram esse, quod ipse erat. Non, inquit, mihi dictum est vbi est filius tuus, ibi eris, & tu: sed vbi tu, ibi & ille.

Novem deinde anni secuti sunt, quibus ille in illo limo profundi tinctus est, cum tamen illa vidua casta, sobria, & pia (quales Deus amat) iam quidem spe alacrior, sed fletu & gemitu non segnior, non desineret omnibus horis orationum suarum de filio suo plangere ad Deum, & intrabant in conspectu Dei preces eius, qui dedit alterum responsum per quendam magnum episcopum. Quem cum mater rogasset, vt dignaretur cum filio eius colloqui, & refellere errores eius, noluit, sed respondit adhuc illum esse indocilem, eo quod instatus esset nouitate illius haereticis. Sine, inquit, adhuc illum, roga tantum pro illo Deum, ipse legendo reperiet quis ille sit error & quanta impietas. Quod cum dixisset, nolebat illa acquiescere, sed magis instabat deprecando, & vbertim flendo, vt illum videret, & cum eo conferreret, vel disserteret. Tunc ille subtomachans tædio, dixit ei: Vade inquit, a me, ita vinas fieri non potest, vt filius istarum lachrymarum pereat. Quod verbum ita illa accepit, ac si de caelo sonuisset.

De studiis eius, & doctrina seculari.

CAP. XLVII.

In illis annis vnam habebat non legitimo coniugio cognitam, cui tamen seruabat thori fidem, docebatque eo tempore artem rhetoricam. Volebat habere discipulos bonos, & eos sine dolo docebat dolos. Erat autem ei amicus, quem comparuerat societate studiorum nimis charum, coram sibi, & flore adolescentie conflorentem: hunc & a fide vera quam tenebat in superstitiosas fabellas Augusti. deflexerat, propter quas eum Mater plangebat. Sed cum ille laboraret febribus, & desperatus esset, baptizatus est, Augustino non curante, postea recreatus est & sanatus, sed postea febribus repetitus, est defunctus. Quo dolore contenebratum est cor Augustini, & quicquid aspiciebat mors erat illi, patria, supplicium, & quicquid cum illo communicaauerat, & sine illo, in cruciatum immanem vertebat.

Scripsit praeterea libros tres de pulchro, & apto (pulchrum diffiniens quod per scriptum, aptum autem quod ad aliquod accommodatum deceret) ad pulcherrimum Romanæ urbis oratorem quem non nouerat facie, sed amabat hominem ex doctrinae fama. Erat tunc annorum 26. aut 27. cum illa volumina scripsit.

Omnes etiam, libros liberalium artium quoscuque legere poterat, intelligebat. Quod autem legerat de arte loquendi, vel disserendi, de dictionibus figurarum, & de musicis, & de numeris, sine magna difficultate nullo hominum tradente, intellexit.

Anno ætatis eius 29. venerat Chartaginem quidam Manichaeorum episcopus, Faustus nomine, magnus laqueus diaboli, disciplinis liberalibus eruditus. Et quia Augustinus multa Philosophorum legerat, cum dictis Manichaei conferebat, qui de pluribus rebus multa scripserat copiosissime delirans, & non ei ratio occurrebat (libri quippe eorum pleni sunt fabulis, & de caelo & sideribus, & sole & luna) Quæ tamen vbi discutenda Augustinus protulit, ille nec ausus est subire sarcinam, sciebat enim ista non esse, nec eum puduit confiteri, & ita superatus abscessit. Post hæc ignorante matre ascendens Augustinus nauem, nocte clanculo Romanam adiit, ibique artem rhetoricam docuit. Post hæc missum est a Mediolano Romam ad præfectum urbis, vt magistrum artis rhetoricæ prouideret, & Mediolanum dirigeret. Tunc Symmachus Præfectus Augustinum probatum magistrum misit, & venit Mediolanum ad Ambrosium episcopum in optimis notum orbi terrarum. Qui eum paterne suscepit, & peregrinationem eius satis episcopally dilexit, & cepit eum amare Augustinus, verbisque eius suspendebatur intentus, & delectabatur suauitate sermonis illius.

Inter hæc venit ad eum mater pietate fortis, terra marique eum sequens & in periculis omnibus de Deo secura. Indicauit ei ille quod iam non esset Manichaeus, sed nec catholicus Christianus. Tunc illa confidens ait: Credo in Christo quod priusquam de hac vita migrem, visura sim eum Christianum fidelem. Etiam fundebat preces & lachrymas pro eo ad Deum, diligebatque & ipsa sanctum Ambrosium, sicut Angelum Dei, eo quod per illum agnouerat filium suum ad illam ancipitem fluctuationem iam esse perductum. Omni quippe die dominico audiebat eum Augustinus, verbum Dei populo differentem, & colloquebatur cum charissimis sibi amicis Alipio, & Nebridio multas questiones.

Qualiter
vixit Au-
gustinus in
iuuentute.

Augustinus
aliquando
Manichaei
sectam in-
fuit. Vide
Baron. ad
an. 377.

Monica ma-
ter S. Au-
gustini ad-
modum sol-
licita de con-
uersione filij.
Prophecia
habuit res-
ponsum de
sua conuer-
sione.

De compunctione, & lachrymis eius.

CAP. XLVIII.

Q Vorum Alipius ex eodem quo ipse erat ortus municipio parentibus primatibus municipalibus natu minor Augustino, hunc Augustinus Romæ inuenierat, & illi adhæserat & cum illo Mediolanum profectus fuerat, Nebridius quoque relicta patria vicina Carthagini, Mediolanum abierat quærens Augustinū. Quo inuenito, erant pariter hi tres in consilio nutantes, quoniam esset tenendus vitæ modus. Cumque essent Augustinus & Alipius in domo, & absens esset Nebridius, venit ad eos Politianus, quidam ciuis aser. Quo narrante, ortus est sermo de Antonio Agyptio monacho, cuius nomen excellenter clarebat apud seruos Dei. Stupabant autem illi audientes tam recenti memoria, & prope suis temporibus, tanta mirabilia. Deinde volutus est sermo eius ad monasteriorum greges, & mores, quorum illi nihil sciebant. Cumque Pontianus talia loqueretur, ingemiscebat Augustinus, & confudebatur pudore horribili. Terminato autem sermone, & causa qua venerat, abiit ille, Augustinus autem cepit flagellare animum suum, & vultu turbatus exclamauit ab Alipio & dixit: Quid patimur? Quid est hoc quod audisti? SVRGUNT INDOCTI ET COELVM RAPIVNT, ET NOS CVM DOCTRINIS NOSTRIS IN INFERVM DEMERGIMVR. Et cū hæc dixisset intēdebat in eum attonitus Alipius non enim solita sonabat verba. Plusquam alloquebantur animum eius, frons, genæ, oculi, color, modus vocis, quam verba quæ promebat. Itaque fremebat spiritu, & erat turbulentissimus, & accusabat semetipsum. Alipius vero affixus lateri eius tacitus eum dolens considerabat. Inter verba accusantis se, oborta est procella ingens ferens ingentem imbrem lachrymarum, & vbi se iam cohibere non poterat, surrexit ab Alipio velociter, quia solitudo illi ad negotium flendi aptior videbatur, & secessit remotus. Alipius vero mansit vbi sederant prius nimis stupens. Augustinus sub quadam fici arbore strauit se nescio quomodo, & dimisit habenas lachrymis, & prorumpit flumina oculorū eius, acceptabile sacrificium Deo, & non quidem his verbis, sed hac sententia multa locutus. Et ita Domine vsquequo, vsquequo Domine irascere in me? Ne memor fueris iniquitatum nostrarum antiquarū. Et iactabat voces miserabiles, & plorabat amarissima contritione cordis sui. Et repente audiuit vocem cum caritu, dicentis, & crebro repetentis quali pueri. TOLLE LEGE, TOLLE LEGE Statimque mutato vultu intentissimus cogitare cepit; nihil aliud interpretans diuinitas sibi iuberi, nisi vt aperiret codicem, & legeret, quod primum caput inueniret. Aperuit, & legit in silentio capitulum quo primum coniecti sunt oculi eius: Non in conuersionibus & ebrietatibus, non in cubilibus &c.

De studio eius in sacris libris, & eiusdem baptismo.

CAP. XLIX.

S Tatum cum fite huius sententia, quasi luce securitatis infusa cordi eius, omnes dubitationis tenebre diffugerunt, & profectus in villam cum suis omnibus gaudens, legebat psalmos David, catechumenus cum Alipio catechumeno, matre semper adhaerente sibi muliebri habitu, virili fide, anili securitate, materna charitate, Christiana pietate, legebat, & ardebat aduersus literas de melle ecclie melleas, & de lumine Dei luminosas. Reuerberauit enim Deus infirmitatem aspectus eius radians in eum vehementer, & inuenit longum se esse à Deo in regione dissimilitudinis, tanquam audiret vocem eius de excelso: Cibus sum grandium, cresce, & manduca me, & tu me mutabis in testicut cibum carnis tue, sed & tu mutaberis in me. Sensit igitur & expertus est

non esse mirum, quod palato non sano pœna est panis, qui sano suavis est, & oculis ægris odiosa lux, quæ puris est amabilis. Et quærebat viam roboris comparandi, quid esset idoneum ad fruendum Deo, nec inueniebat donec amplectaretur mediatorem Dei, & hominum, hominem Christum Iesum qui est super omnia Deus benedictus in sæcula, vocantem, & dicentem: Ego sum via, veritas, & vita. Inde vbi tempus aduenit, quo se nomen dare oporteret, relicto rure Mediolanum remeavit. Placuit & Alipio renasci in Christo pariter cum ipso. Adhæxerunt etiam sibi puerum Adeodatum ex Augustino natum carnaliter, annorum enim 15. erat, & ingenio præueniebat multos doctos viros, & erat patri horrore ingenium eius, sed cito de mundo abstulit eum Deus. Et baptizati sunt à sancto Ambrosio, & fugit ab eis sollicitudo vitæ præteritæ. Cæterum satiabantur illis diebus dulcedine mirabili dum considerabant altitudinem diuini consilij super salutem generis humani.

De libris quos ante baptismum summi scripsit.

CAP. I.

A Vthor. Scripsit autem Augustinus ante conuersionem suam, vt dictum est, de pulchro & apto li. 3. quos nusquam reperi. Post conuersionem vero suam ad hoc catechumenus libros soliloquiorum 2.

De immortalitate animæ li. 1.

De beata vitâ li. 1.

De ordine li. 2.

De academicis li. 3.

De disciplinis liberalibus li. 1.

De omnibus his hæc pauca excerpti.

Augustinus in soliloquijs suis li. 1. Deus per quem omnia, quæ sine te nihil essent, tendunt ad esse.

Deus qui ne id quod se inuicem prodit perire permittit;

Deus qui malum non facis, & facis esse, ne pessimum fiat.

Deus qui paucis ad id, quod vere est refugientibus ostendis malum nihil esse.

Deus per quem vniuersitas etiam cum sinistra parte perfecta est.

Deus à quo dissonantia vsque in extremum nulla est cum deteriora melioribus concinunt.

Deus quem amat omne, quod amare potest, siue sciens, siue nesciens.

Deus in quo sunt omnia, cui tamen, vniuersæ creature nec malitia nocet, nec error errat.

Deus de cuius regno lex etiam in ista regna describitur.

Deus à quo exire mori, in quem redire reuocare, in quo habitare viuere est.

Deus quem nemo amittit, nisi deceptus, quem nemo quaerit, nisi admonitus; quem nemo inuenit, nisi purgatus.

Deus cui nos fides excitat, spes erigit, charitas iungit.

Deus per quem bene seruimus, & bene dominamur.

Deus per quem minuta res non nos minuunt.

Deus qui nos eo quod non est, exuis, & eo quod est, induit.

Deus qui nos vnus.

Deus cuius legibus in xpo stantibus, motus instabilis rerum mutabilium, perturbatus esse non finitur, frænisque circumuentium sæculorum semper ad similitudinem stabilitatis reuocatur. Cuius legibus arbitrium animæ liberum est, bonisque præmia, & malis pœnæ, fixis per omnia necessitatibus distributa sunt. Qui fecisti hominem ad imaginem, & similitudinem tuam quod qui se nouit agnoscit.

Ioan. 14.

Baptizatur
à S. Ambro-
sio una cum
adeo dato fi-
lio naturali.Flosculi Soli-
loquiorum
D. Augusti-
ni.

Exaudi

Exaudi me Deus meus, Pater meus, rex meus causa mea, spes mea, res mea, domus mea, patria mea, salus mea, lux mea, vita mea.

Exaudi me more tuo illa, paucis notissimo. Tibi soli seruire paratus sum, quia tu solus iuste dominaris.

Recipe oro fugituum tuum, satis fuerim fallaciarum ludibrium. Iam satis penas dederim, satis inimicis tuis seruierim, tui iuris esse cupio, accipe me ab istis fugientem famulum tuum, quia & isti me, quando à te fugiebam acceperunt alienum. Vindica me ab errore querentem te, nihil mihi aliud occurrat pro te, si nihil aliud desidero quam te. Si autem est in me superflui alicuius petitio, tu ipse munda me, & fac idoneum ad videndum te.

Cæterum de salute corporis mei, quamdiu nescio quid mihi utile sit, tibi committo. Tantum hoc oro ut me penitus conuertas ad te, nihilqui mihi repugnare facias tendenti ad te.

Idem in secundo libro. Deus semper idem, nouerim me, nouerim te &c.

De promotione eius in ecclesia Hipponensi.

CAP. LII.

Anno 34.
ait Baron.

Mater Oſtia defuncta, ipse cum socijs relictis in Africam & per triennium (ut ait Baron) vacat ieiunijs, orationibus & libris conferendis.

Primus ex presbiteris contra morem ecclesie Africanae Evangelium, praesente episcopo annunciat populo.

Ingenti omnium desiderio cogitur ordinari episcopus Hipponensis.

EX gestis eius. Anno igitur vitæ suæ 30. per merita, & orationes matris suæ, & per prædicationem sancti Ambrosij ab hæresi purgatus, & baptizatus, protinus in fide catholica confirmatus, spem omnem quam habebat in sæculo dereliquit, & scholis renunciavit quas regebat. Huic se consociavit Euodius iuuenis ex eius municipio, qui & ipse tamen prior conuersus, & baptizatus erat. Quærebant quis eos locus haberet, vtilius ad seruendum Deo, simulque remeabant ad Africam. Sed cum essent apud, Oſtia Tyberina pia mater eius defuncta est, quæ vnus viri fuerat vxor, & ipsum etiam virum iam in extremo vitæ lucrata est Deo.

Post mortem igitur matris, nauigantes, reuerſi sunt ad agros proprios, eratque cum amicis in Africa, melitans in lege domini die ac nocte, scribens libros, & docens infimos. Et cum iam terminum in ieiunijs & orationibus transisset, à sancto Valerio Hipponensi episcopo, licet inuitus ordinem Sacerdotis suscepit. Qui statim monasterium clericorum instituit, & cepit viuere secundum regulam sub sanctis Apostolis constitutam. Sanctus autem Valerius ordinator eius exultabat vberius, hominem sibi datum talem diuinitus, qui in doctrina sana ecclesiam ædificare esset idoneus. Vnde & ipse Valerius quia Græcus erat, videns se in Latina lingua & literis minus doctum, beato Augustino potestatem dedit contra vsum orientalis Ecclesie coram se in ecclesia prædicare. Vnde cum ei multi episcopi derogarent ille linguas obtreptantium non curabat, dummodo per eum fieret, quod à seipso impleri plenarie non valebat. Interea sanctus Valerius metuens ne ab alia ecclesia Sacerdote priuata in episcopum Augustinus quæreretur, & sibi auferretur, sciens se iam corpore & ætate infirmum à Carthaginensibus per literas impetravit, ut Hipponensi Ecclesie Augustinum, licet modis omnibus renitentem promoueri permitterent pastorem. Quo facto cum tanta instantia omnes hæreticos, libris, & epistolis, & disputationibus, debellabat, quod se victos erubescerent, & augmentis ecclesie inuidentes, grauissimas & intolerabiles persecutiones vnitati ecclesie inferebant, & aliquotiens vias beati viri insidijs obfidentes, semper Dei providentia itineris errore lecti inuenire non poterant.

Qualiter vixit in episcopali dignitate.

CAP. LII.

Vestes & calciamenta & lectualia eius ex modo-rato & competenti habitu erant, nec nimium nitida nec abiecta plurimum quia plerumque (ut dicebat) vel iactare se insolenter solent homines, vel abijcere, ex utroque non quæ Iesu Christi, sed quæ sua sunt, quærentes. Ille vero medium tenens in regula canonico-rum, dixit: Fatcor, de pretiosa veste erubescere, & ideo cum datur mihi, vendo eam, quia vestis non potest esse communis, pretium sit commune. Mensa frugali & parca usus est, & inter olera & legumina carnes etiam propter infirmos & hospites habebat, in mensa semper lectionem, aut disputationem diligens, contra pestem detractionis in ea ita scriptum habebat.

Quisquis amat dictum absentium rodere vitam.

Hanc mensam indignam nouerit esse sibi (vel) sui.

Vnde si forte aliquando detractio emergeret, dicebat, quod si non tacerent aut versus illos ipse deleteret, aut à mensa recederet. Erga pauperes tam pius tam misericors erat, quod cum ecclesie suæ pecunia deesset, hoc ipsum populo denunciabat, non se habere quod egentibus erogaret. Nam & de vasis dominicis propter captiuos & indigentes frangi, & consari iubebat, & indigentibus dispensari. Quod etiam Ambrosius in talibus necessitatibus indubitanter esse faciendum dixit, & scripsit. Fæminarum nulla intra domum eius mansit, nec etiã germana soror, sed nec fratris sui filia, quæ Deo pariter seruiebant. Dicebat enim quia & si de sorore, & neptibus nulla posset nasci mala suspicio, tamen quia tales personæ sine alijs necessarijs secumque manentibus, esse non possent, & ad eas etiam alia aduentarent, ex illis possent infirmiores aut tentationibus humanis perire, aut certe malis hominum suspicionibus infamari. Et si forte eum aliqua fæminarum ad se videndum vrgeret, nunquam solus cum sola loquebatur, nisi secretum aliquid interesset. Hic itaque sapientie lumen præfulgidum, propugnaculum veritatis, & fidei tutamentum, omnes ecclesie doctores, tam ingenio, quam scientia vicit, incomparebilitate florens tam exemplis virtutum, quam affluentia doctrinarum. Etenim tanta scripsit, ut non solum ab aliquo toto vitæ suæ tempore scribi, sed nec possint lectione percurrere. Huius enim librorum, tractatum, & epistolarum numerus plusquam ad mille triginta extenditur, ut merito ei dictum illud conueniat: Mentis quæ te totum legisse facit.

Sigebertus. Eo tempore Maximus Tyrannus ab Ambrosio excommunicatus quia corrigi noluit, à Theodosio Aquileiæ in bello perimitur, & Valentinus imperio restituitur. Alia historia dicit, Maximum Romæ ab inimicis Gratiani esse interfectum.

Defacinoze Theodosij in Theſſalonicenses commissa, pro quo excommunicatus est ab Ambrosio.

CAP. LIII.

ANno Imperij sui quinto Theodosius imperator immane facinus, quod commisit, quando Theſſalonice 7. millia ciuium fecit occidi, in vitiolum iudicium in seditione occisorum, imitabili publicæ penitentiae exemplo diluit, ab Ambrosio Ecclesia expulsus, & humili satisfactione reconciliatus.

Hugo floriacensis libro quinto. Theſſalonica ciuitas est grandis & populosa, in qua dum fuisset orta seditio, quidam iudices lapidati sunt à populo atque trucidati, vnde indignatus Theodosius iracundia non refrinuit infirmitatem, sed iussit omnes pariter interimi, non secernens nocentes ab innocentibus. Igitur sic in messibus occisi sunt non præcedente iudicio

fecerunt millia hominum. Hanc cladem audiens vir virtutis Ambrosius; cum Princeps Mediolanum venisset, & templum intrare voluisset, occurrit ad ianuam, & his sermonibus à sacris liminibus prohibuit eum, dicens: Nescis Imperator perpetrata à te? cur post causam tanti furoris non agnoscis inoleam tuæ præsumptionis? Sed forte recognitionem peccati prohibet potestas imperij, decet tamen ut vincat ratio potestatem. Scienda quippe natura est, eiusque mortalitas, atque resolutio & pulvis progenitorum; & ex quo facti, & ad quæ redigendi finem sumus, ut non flore purpureo confidentes infirmitate operi corporis, ignoremus nos coequales hominum. Princeps es, Imperator; sed confessorum: *unus est enim omnium Dominus Rex atque creator.* Quibus oculis aspicias communis Domini templum? Quibus calcabis pedibus sanctum pavementum? Quomodo manus extēds de quibus adhuc sanguis stillat iustus? Quomodo huiusmodi manibus suscipies sanctum corpus Domini? Qua præsumptione ore tuo poculum sanguinis eius pretiosi percipies, cum furore sermonum tuorum tantus iniuste sit sanguis effusus? Recede igitur, recede, ne secundo peccato priorem nequitiam augete contendās. Suscipe viniculum quo omnium te Dominus ligat; est enim maxima medicina sanitatis.

De compunctione eius, & humili postulatione absolutionis, & de correctione edicti, & absolutione Theodosij.

CAP. LIV.

His sermonibus Imperator obediens (erat enim diuinis eruditionibus enutritus, & aperte sciens, quæ sunt propria Sacerdotum, & quæ Regum) gemens & deffensus ad regalia remeavit. Cumque 8. mensium continuam transisset spacium, propinquauit nostri Saluatoris Natiuitas. Imperator autem lamentationibus affiduis in palatio residens, lachrymas incessabiliter expendebat. Ingressus est autem Rufinus militum magister, singularem apud eum fiduciam habens, & videns principem lamentationibus prostratum, accessit ut lachrymarum inquireret causas. At ille ingemiscens amarissime, & vehementius lachrymas fundens. Tu, inquit, Rufine non sentis mea mala, ego autem lamento, & gemo calamitatem meam: quia seruis quidem, & mendicantibus aperta sunt templa Dei, & proprium domini locum ingredientēs, licenter exorant, mihi vero ingressus ad eum non est, sed iussu etiam cæli sunt clausi. Et hæc dicens verba singula singulibus irrompebat. Tunc Rufinus: Curram inquit (si tibi placet) & Pontifici persuadebo, ut soluat viniculum quo te ligauit. Ad quem Imperator: Non, inquit, persuadebis Ambrosio, noui enim decretum illius esse iustum, neque reuertitur Imperialem potentiam, ut legem possit præuacillare diuinam. Sed cum Rufinus verbis pluribus vteretur, & promitteret Ambrosium esse flectendum, Imperator eum pergere cum festinatione præcepit. Ipse etiam, spe data, post paululum est secutus, credens Rufini promissionibus.

Porro vir mirandus Ambrosius, mox ut vidit Rufinum ait: Impudentiam canum es secutus o Rufine, tanta videlicet necis auctor existens, & nunc pudorem ex fronte detergens, non erubescis, nec metuis contra maiestatem latrare diuinam. Cumque Rufinus supplicasset, & diceret statim Imperatorem esse venturum, supermo zelo accensus Ambrosius ait: Ego, inquit, Rufine tibi prædico, quoniam eum ingredi sacra limina prohibebo: si vero imperium in tyrannidem mutauerit, necem libenter suscipio. Quod audiens Rufinus nuntiavit Imperatori votum Antistitis, monens, ut palatium remearet. Imperator autem hoc in media platea cognoscens. Pergam, inquit, & iustas in facie suscipiam, contumelias. Tunc ad sacra limina perueniens, in facram non est ausus intrare basilicam, sed accedens ad Antistitem inuenit eum in saluatorio residentem. Quæ

illico rogare cepit, ut solueret eius vincula. Episcopus autem tyrannicam dicebat esse eius præsentiam, & contra Deum insanire, eiusque legem calcare. Ad hæc Imperator: Non, inquit, insurgo contra ecclesiasticas sanctiones, neque inique ingredi sacra limina contendō, sed te soluere mea vincula depono: precor denique ut & communis Domini pro me exores clementiam, & ne mihi claudas ianuam quam cunctis per penitentiam Dominus noster aperuit. Tunc Antistes: Quam, inquit, penitentiam ostendisti post tantas iniquitates? Quibus medicaminibus post tanta vulnera plagas curasti? Ad hæc Imperator: Durum, inquit, opus est, & docere, & medicamina temperare, meum est oblata suscipere. Tunc sanctus Ambrosius: Quoniam furori, inquit, tuum iudicium commisisti, & non ratio protulit sententiam, sed potius iracundia, scribe legem quæ decreta furoris enacuet. Scribe, inquam, legem ut intra dies 30. sententia necis atque proscriptionis in litteris tantum scripta permaneat, & iudicium rationis expectet, quibus transactis, ira cessante, ratio causam examinet, ac demum, quod apud semetipsam cognouerit sub veritate disponat. Itaque intra horum dierum numerum animaduerti poterit, an iusta sit quam protuleris, an iniusta sententia. Et si quidem ratio probauerit iniusta, quæ sunt prolata disrumpet, si vero iusta, firmabit, porro ille dierum numerus, ad hæc inuestiganda sufficiet. Quæ admonitionem discreti & sapientissimi viri Imperator animo libenti suscipiens & optimam esse considerans, legem repente conscribi præcepit, & propria manu confirmavit. Quo facto viniculum eius dissoluit Episcopus. Sicque demum Imperator ingredi limina præsumpsit Ecclesiæ, & adherens pavimento, manibus capillos euellens, cum lachrymis à Domino veniam impetrare poscebat. Verum cum tempus affuisset, quo munus ad altare offerre solebat, surgens cum lachrymis est ingressus. Cumque obtulisset sicut solitus erat, intra cancellos sterit. Rursus autem Ambrosius non quieuit, sed differentiam locorum edocuit: & primo quidem requisivit, quid ibidem expectaret. Imperatore dicente, sustinere se sacrorum perceptionem mysteriorum: per archidiaconum remandauit ei Archiepiscopus: O Imperator interiora loca Sacerdotibus tantum sunt collata, quæ cæteris nec ingredi nec contingere permittitur; egredere igitur & cum cæteris hanc expectationem communem habe; purpura namque Imperatores; non Sacerdotes facit. Tunc Imperator fidelissimus hanc etiam contradictionem animo gratanti suscipiens remandauit, dicens: Non audaciæ causa intra cancellos mansi, sed in Constantinopolitana vrbe hanc consuetudinem esse cognoui, sed ago gratias pro huiusmodi medicina. Tali ergo tantaque & Præsul, & Imperator, virtute clarebant, & tantum prodest increpatio à viro virtutis prolata.

Quod Flaccilla Imperatrix intendebat pauperibus sustentandis, ipse vero Theodosius idololis euerterentis.

CAP. LV.

VXor vero Theodosij nomine Flaccilla, claudorum atque debiliū maximam habebat curam; non seruis, non alijs vtens ministris ad hæc officia peragenda, sed per semetipsam hæc agens, ad eorum habitacula veniebat, vnicuique quod opus erat præbens, & per Ecclesiarum xenodochia discurrens, suis manibus infirmis ministrabat, ollas eorum extergens, ius gustans, offerens coclearia, panem frangens, cibos ministrans, calices diluens, & alia cuncta faciens quæ seruis & ministris mos est solemniter operari. His autem qui eam de rebus nitebantur talibus prohibere, dicebat: *Aurum distribuere imperij est opus; ego autem pro ipso imperio, hoc opus offero, bona mihi tribuenti.* Sed & viro suo sepe dicebat: Oportet te marite semper

Quod ipse ad legem illam Theodosij de dilatione sententiarum triginta diebus extat ipsam codice Theodosiano & Iustiniانو 1. 13. C. Theod. 1. 20. C. Iustin. de penitentia.

Alij legunt Placillam, sed male, ut ait Baron. ob hæc & plurima insignia eius gesta laudatur Flaccilla plurimum à SS. Patribus: eā laudant suæ oratione Gregorius Nyssenus sub nomina Placilla.

cogitare quid dudum fueris, & quid modo sis, nam si semper hæc cogitaueris, ingratus benefactori non eris, sed imperium, quod eo largiente, suscepisti, legaliter gubernabis. Ita his & similibus sermonibus optima mulier proficere virum suum in virtutibus sedule hortabatur.

Denique fidelissimus Imperator contra errorem gentilium insurgens, eum funditus euertere destinauit. Lege igitur data præcepit; Idolorum templa solo tenus euerit. Ante eum enim Imperator Maximus Constantinus qui primus pietate morum ornavit Imperium, sacrificare dæmonibus interdixit, non tamen eorum templa euerit, sed inaccessibilia esse præcepit, cuius filij paterna vestigia sunt secuti. Iulianus autem eius succedens, impietatem renouauit, & flammam veteris impietatis reaccendit. Iovinianus vero interempto Iuliano, imperium asscetus, rursus immolationes prohibuit Idolorum. Valens denique omnibus imperij Romani gentibus concessit, vt religiones suas colerent sicut vellent; solummodo illos impugnans qui Ariana dogmata non suscipiebant. Itaque vsque ad tempora huius magni Theodosij, & ad Idolorum aras ignis accendebatur, & libamina ac sacrificia offerebantur; sed & publicas festiuitates populi per plateas agebant, & orgia Dionysij celebrabant, & cum scutis curtebant, canes euiscerantes, & furentes atque bachantes, & agebant omnia, quæ nequitia erroris proprii insinuat. Sed hæc omnia Theodosius catholicus Imperator extirpare radicitus imperauit, & euulsit, corripuit, & condemnauit.

Tripartita historia lib. 9. cap. 24. Erant ab initio Romæ domus magnæ in quibus panis fiebat, qui vniuersæ ciuitati ministrabatur. Harum mancipes, procedente tempore, pistrina publica, fecerunt latrocinia priuata. Cum enim essent molæ in locis subterraneis constitutæ, per singula earum domuum latera, tabernacula ibi constitutæ, meretrices ibi prostare faciebant, vt per eas plurimos deciperent, alios qui pro pane, alios qui pro libidine veniebant. Arte namque mechanica in molam de taberna cadebant, & maxime peregrini, & ibi laborantes vsque ad senectutem putabantur mortui. Ibi fortè ceciderat quidam miles Theodosij, qui dum exire non permitteretur, extraxit gladium, & prohibentes occidit. Alij vero territi eum dimiserunt, qui exiens dolum narrauit Imperatori; moxque Imperator mancipes interemit, & pistrina funditus euerit.

Item mos erat Romæ vt mulier in adulterio deprehensa non puniretur, sed ad augmentum peccati in angusto prostibulo includebatur, & admissis qui cum ea fornicarentur, hora qua turpiter commiscebantur, tintinnabula percutiebant, vt sono illo iniuria fieret manifesta. Hæc prostibula Theodosius iussit destrui, & alijs penis adulteram puniri.

De subuersione templi Iouis apud Apameiam.

C A P. LVI.

Ex tripartita cap. 34. **P**rimus igitur aliorum Marcellus Episcopus lege principis pro armis vsus, propriæ ciuitatis templa destruxit, de fiducia diuina non de hominum virtute confidens, quod opus dignum memoria narrare non si leam. Defuncto Ioanne Apameiæ ciuitatis Episcopo, Marcellus vir sanctissimus ordinatus est, feruens spiritu secundum Apostolum. Inter hæc venit Præfectus orientis Apameiam, duos millenarios cum subiectis habens, quo facto populus militari timore perterritus est. Vbi dum esset templum Iouis valde præcipuum, & ornamentis plurimis variatum, Præfectus id destrucere nitabatur. Videns autem forte nimis ædificium ac robustum, impossibile iudicauit hominibus lapidum iuncturas & commissiones posse dissoluere. Erant enim ingentes & alterutris illigati, insuper & ferro plumboque coniuncti. Porro Marcellus pusillanimitatem Præfecti videns, eum quidem misit ad alias ciuitates: ipse vero

supplicabat Deo, vt templo distruendi præberet occasionem. Inter hæc venit quidam sponte diluculo, non structor, non lapidum sector, neque alterius cuiuscunque peritus artis, sed lapides ferre & ligna in humeros confuersus. Is ergo accedens promisit facile templum esse soluendum, qui tantummodo duorum mercedem accipere poscebat artificum. Cumque hoc sanctus Pontifex promississet, hoc ille machinatus est. Cohærebant templo in altitudine constituto ex quatuor lateribus porticus; erantque columnæ ingentes & altitudinem templo habentes æqualem. Singularum vero circularum columnarum erat 16. cubitorum. Porro natura petrarum fortissima erat, quæ non facile quibuslibet ferramentorum generibus romperetur. Has itaque per circumum subodiens & sub earum basibus fortia ligna supponens, immisit ignem. Quo facto, non poterat ligna naturaliter ignis accendere; demon etenim quidam teterrimus apparuit, qui flammam secundum vires suas prohibebat operari. Cumque frequenter hoc facerent, & motionem suam explere non possent, nunciauerunt hoc Pontifici meridie dormienti. At ille repente ad Ecclesiam concurrens, & aquam in vasculo portari præcipiens aquam posuit sub altari. Ipse vero in pavimento posita fronte, elementi Domino supplicabat, ne amplius tyrannidem dæmonis vllam pateretur habere fiduciam, sed vt infirmitatem illius denudaret, & signum propriæ virtutis ostenderet, ne magis ex hoc infidelibus exultationis occasio nasceretur. Hæc cum dixisset, facto signaculo crucis in aqua, quendam diaconum suum Equitium fide & zelo munitum, sumere iussit aquam, & velociter currere & confidenter pergere, ignemque supponere. Quod dum fuisset factum, fugit dæmon non ferens aquæ virtutem; ignis autem velut oleum habuit illius aquæ naturam, comprehensaque ligna sunt & repente consumpta, columnæ vero sustinentis subsidio nudatæ, & ipsæ ceciderunt, & alias 12. vna traxerunt. Tunc latus quod cohærebant templo violenta ruina depositum est. Sonus autem totam ciuitatem concutiens, cunctos fecit illuc concurrere. Et dum inimici dæmonis aperte cognouissent fugam, in diuinas laudes ora soluebant. Sic enim & alia templa sacratissima Pontifex ille destruxit; qui & victoribus scribebat martyribus, & rescripta suscipiebat, & nouissime etiam martyrio ipse coronatus est.

De subuersione Serapis in Alexandria.

C A P. LVII.

Vssinus 17. lib. cap. 22. **E**o tempore apud Alexandriam erat Basilica quædam publici operis vetustata, & admodum neglecta, quam Constantius Imperator hæreticus donasse Episcopis perfidiam suam prædicantibus ferebatur; quæ longa incuria nihil validum præter parietes habebat. Visum est Theophilo Episcopo hanc ab Imperatore deponere, vt crescentibus fidelium populis, orationum quoque crescerent domus. Quam cum acceptam vellet excolere, reperta sunt intus antra quædam latentia, & terræ defossa, latrocinij & sceleribus magis quam cæremonijs apta. Igitur gentiles, qui retegum suorum latebras, & flagitiorum suorum cauernas viderant, non ferentes opera tot sæculis mala & tenebris oblecta referari, velut draconum calice potato insanire omnes ac palam furere ceperunt, & crebros conflictus manu & ferro agere in plateis. Nostri autem numero & potentia multo plures, sed modestia religionis minus feroces erant, aliquo frequenter nostrorum plurimis vulneratis, aliquantis etiam interfectis, ad templum Serapis quasi ad arcem quandam refugiebant. Quo nonnullos ex Christianis captos secum adducetes accensis aris immolare cogebant; renitentes nouis & exquisitis supplicij excruciatos necabant, alios patibulis affigentes,

Leges tripartitæ lib. 9. cap. 33.

Roma pistrinum subterraneum in quo peregrini velut in carcere per dolum arripiebantur.

Roma adulterarum pena sublata.

Templum Iouis apud Apameiam.

alios contractis eraribus, in speluncas præcipitantes.

Templum autem Serapis locus erat non natura, sed manu & constructione per centum aut eo amplius gradus in sublime suspensus, quadratis & ingentibus spacijs ex omni parte distentus, miroque opere constructus. In hoc Serapis simulachrum ita erat vastum, ut dextera vnum parietem, alterum læva pertingeret. Quod monstrum ex omnibus generibus metallorum signorumque compositum ferebatur. Erant etiam quædam ad stuporem & admirationem videntium dolis & arte composita. Nam fenestra perexigua ab ortu solis ita erat aptata, ut die qua institutum fuerat simulachrum solis ad Serapem salutandum introferri; diligenter temporibus obsecratis; ingrediente simulachro, solis radius per eandem fenestram directus, os & labia Serapis illustraret, ita ut inspectante populo, osculo salutatus Serapis videretur à sole. Signum autem solis ad hoc ipsum ex ferro subtilissimo manu artificis fuerat fabricatum, ut magnes lapis cuius natura ferrum ad se trahit, desuper in laquearibus fixus cum temperatè sub ipso radio ad libram positum fuisset simulachrum & vi naturali ad se raperet ferrum, sic quod assurrexisse populo simulachrum, & in aere pendere videretur; & ne hoc lapsu præpropere proderetur, ministri fallacia, surrexit, diebant, sol ut valedicens Serapi, discedat ad propria. Persuasio autem quædam à gentilibus fuerat dispersa, quod si humana manus simulachrum illud contigisset, terra dehiscens illico solueretur in chaos, cælumque repente rueret in præceps. Quæ res stuporem quendam paululum populis dabat, cum ecce vnus ex militibus fide quam armis magis munitus, correptam bipennem insurgens maxillæ veteratoris illidit, clamor attollitur, terrorumque populorum; neque tamen aut cælum ruit, nec terra dehiscit. Inde iterum atque iterum repetens putris ligni fumosum genu cædit. Post hoc reuulsum ceruicibus caput trahitur, & pedes aliaque membra cæsa securibus, & rapta funibus distrahuntur ac per singula loca membratim in conspectu cultricis Alexandria senex veternosus exurit.

Theodoricus lib. 5. cap. 22. Cum autem caput, Serapis abstulissent greges mutum inde cucurrerunt, erat enim habitatio muram Egyptiorum Deus.

Rufinus ubi supra. Post hæc capite ipso idololatriæ delecto, studijs vigilantissimi sacerdotis Theophili, quæcumque fuerant per totam Alexandriam portenta potius quam simulachra, pari exitu & simili dedecore publicantur. Quot ibi capita infantium defecta inauratis labris inuenta sint. Quot paruuli vi necati. Quot ibi visæ sunt despicatæ obliuiscuntur inspectionem.

De flagitijs Tyranni sacerdotis in templo dolo commissis.

CAP. LVIII.

Itaque Sacerdos erat apud eos in templo Saturni Tyrannus nomine; hic quasi ex responso numinis, adorantibus in templo nobilibus quibuscumque & primarijs viris, quorum sibi matronæ ad libidinem placuissent, dicebat Saturnum præcepisse, ut vxor sua pernoctaret in templo. Tum is qui audierat, gaudens, quod vxor sua dignatione numinis vocaretur, exornatam comptius, insuper & donarijs onustam, ne scilicet vacua repudiaretur, coniugem mittebat ad templum. In conspectu omnium conclusa intrinsecus matrona, Tyrannus clausis ianuis, & traditis clauibus discedebat; dein de facto silentio per occultos & subterraneos aditus intra ipsius Saturni simulachrum, quod erat à tergo exesum, & parieti diligenter annexum, patulis erumpebat cauernis; ardentibusque intra eadem luminibus, intentæ supplicantiq; mulieri, vocem subito per simulachrum eris concaui proferebat, ita ut pauore simul & gaudio infelix mulier trepidaret, quod dignam se tanti numinis putaret alloquio. Posteaquam vero quod libi-

tum fuit, vel ad consternationem maiorem, vel ad libidinis incitamentum disseruisset, numen impurum arte quadam linteolis obductis repente lumina extinguiebantur vniuersa. Tunc descendens, obstupenti mulierculæ consternatæque adulterij fucum prophanis commentationibus inferebat. Hæc cum per omnes miserrum matronas multo tempore gererentur, accidit quandam pudicæ mentis feminam facinus horruisse, & attentius designantem cognouisse vocem Tyranni. Quæ domum regressa viro fraudem sceleris indicauit. Ille de iniuria coniugis imo potius sua ardentius inflammatus, inscriptum Tyrannum ad tormenta perducit. Quo conuicto atque confesso, pudor omnis & dedecus, paganorum peruasit domos, adulteris matribus, incertis patribus, liberis spurijis comprehensis. Quibus divulgatis, & cognitis raptim cum simulachris & ædibus excitabantur & crimina.

De simulachro Simiæ, & inundatione Nili contra Paganorum opinionem.

CAP. LIX.

Tunc quidem apud Alexandriam relictum est ex industria vnum simulachrum Simiæ, ne Pagani postea negarent se etiam tales Deos adorasse. Quam rem grauius ferebant philosophi. Inuentæ sunt autem ibi in templo litteræ in lapidibus insculptæ, quæ indicabant templum Serapis terminum habiturum, quando apparuisset character crucis, qui interpretatur, *vita superuentura*.

Rufinus lib. 11. cap. 30. Moris erat in Egypto, ut mensura ascendens Nili fluminis ad templum Serapis deferretur, velut ad incrementa aquarum, & inundationis auctorem, subuerso autem eius simulachro, ignique succenso, omnes Pagani negabant Serapim iniuriæ memorem aquas ultra affluentiam solitam largiturum. Sed ut ostenderet Deus non Serapim, qui multo erat Nilo posterior, sed se esse, qui aquas fluminis temporibus suis iubet excrevere, tanta ex eo & deinceps fuit inundatio, quanta prius nulla ætas meminerat.

Zozimus lib. 7. cap. 20. Eo tempore fertur Nilus solito non excreuisse. Scruentibus ergo Egyptijs, quia sacrificare non sinebantur; quod audiens Imperator, dixit: Nunquam currat ille fluuius, si magicis artibus, & fluxu sanguinis pollundæ sunt vndæ sacræ paradisi. Post paululum vero altius, quam solebat excurrit, clamantibus Paganis in theatro, quod *velut senex deliraret Nilus*. Quo facto plures ad Christianitatem sunt conuersi.

Sigebertus in chronico. Eo tempore Claudianus gentilis poeta Romæ claruit.

Author. Huius duo volumina metricè composita inueniuntur, vnum maius, alterum minus.

De dispersione ossium beati Ioannis Baptiste, & reuelatione capitis eius.

CAP. LX.

Sigebertus in chronico. Anno Theodosij 6. caput Ioannis Baptiste à Theodosio Imperatore Constantinopolim est translatum: quod cum Valens Imperator olim illuc voluisset transferre, vehiculum in quo sanctum caput ferebatur, nullo modo moueri potuit.

Ex historia inuentionis sancti Ioannis. Narrat Iosephus vinctum fuisse Ioannem in castello Macheronta ibique caput eius truncatū. Quod Herodias à saltatrice susceptum, non est passus cū reliquo corpore sepeliri, metuens ne integrum sancti corpus cum omni facilitate resurgeret. Hoc autem fieri posse non putauit, si caput cum corpore vni non traderetur sepulture. Ideo illud intra septa-

Caput S. Io-
annis ubi
primo sermo
habetur

palatii in insulam occulta sollicitudine procurauit custo-
diri, corpus autē apud Sebasten, quæ quondam Sama-
ria dicta est, legitur humatum, & à barbaris vsq; ad Iulia-
num apostatam intactum. Tunc vero Pagani sepulchrū
eius inquadunt, ossa dispergunt, eadem rursus collecta &
cremata latius dispergunt: sed Dei prouidentia affue-
runt quidam ex Hierosolymis monachi, qui mixti cum
alijs colligentibus, quæque potuerunt ablata, ad Philip-
pum Hierosolymorum Episcopum pertulerunt. Qui
supra se esse dicens tantum thesaurum seruare, misit ea
ad Athanasium maximum tunc Alexandriæ Episcopum.
Quæ ille suscepta paucis arbitris sub cauato sacrarij pa-
riete inclusa reueruauit, prophetico spiritu credens ge-
nerationi futuræ profutura. Postmodum vero caput re-
uelatum est duobus monachis, qui causa orationis in
Hierusalem venerunt, quibus in visione Angelica di-
ctum est: *Ite ad palatium Herodis quondam principis, & ubi
solum est terra ascendere uideritis, ibi caput Ioannis Baptiste
inuenietis.* Qui ita facientes, cum magno honore clancu-
lo secum illud Hierosolymam deportauerunt. Et non
multo post à latronibus raptum est, qui mittentes illud
in quodam specu, ibidem dimiserunt, donec idem Io-
annes cuidam Eremitæ reuelauit, dicens: Accipe caput
meum, quod in hoc specu depositum est, & da illud Iu-
liano Episcopo, qui præest Alexandriæ, ubi reliquie
corporis meirequiescunt, qui & ita fecit.

Caput S. Io-
annis inuen-
tum per mi-
raculum.

De translatione eiusdem ab Alexandria in
Aquitaniā.

CAP. LXI.

Caput S. Io-
annis trans-
fertur in
Gallias.

Post aliquot autē annos cuidā monacho nomine Fe-
licio, qui orationis gratia Hierusalē adierat angeli-
ca visione dictum est, ut pergeret Alexandriam, ibique
in quadam ecclesia beati Ioannis, caput eius cum tribus
paruulis Innocentium reconditum accipiens transferret
in partes Galliarum in regionem Aquitaniz. Qui iussa
complens thesaurum sibi à Deo destinatum vnus sport-
ellæ conclusum in sinu recepit, statimque iunctis sibi
socijs ascendit nauem. Cumque in mare iter agere cœ-
piscet Felicius, eleuans oculos & palmas ad cælum ora-
uit Dominum Iesum, ut mitteret eis Angelum suum
ducem itineris ad locum destinatum, ubi collocaret
quem portabat reliquiarum thesaurum. Hæc autem eo
orante. Ecce nubes valida descendit super nauim, & de
medio nubis egressa est columba ad instar niuis alba, &
super puppim immobilis stetit, tam in die quam in no-
cte, vsque dum in partibus Aquitaniz ad littus Oceani
pertingerent. In portu autem Agolinenſi, exierunt ad
terram, & mouentes inde quasi duo millaria inue-
nerunt corpora mortuorum. Scilicet Regem Vuan-
dalorum cum omni exercitu suo, ut opinor viginti mil-
lium virorum. Egressus enim fuerat idem populus cras-
sa ceruice de vagina sua per mare cum classe magna, &
ventus vehemens transuexerat eos in prædictum por-
tum Agolinenſem. Nunciatumque erat Pipino Regi
Aquitaniæ, quod gens Vuandalica regnum eius inua-
deret. Qui cum eis & cum omni multitudine armato-
rum occurreret, omnem illorum exercitum exercitu suo
interfecit, ita ut nullus ex tanta multitudine illæsus e-
uaderet; de suo autem exercitu non nisi 10. viri minue-
rentur, quos tamen ipse præ cæteris diligebat. Cumque
ab hac cæde lætus pro victoria rediret, quodam in loco
pressus somno stratum suum in papilionibus parari iu-
bet: & pro lassitudine somno propere ingruente, vox
diuina ad eum allata est: *Cur piger somnus te ita preſit? no-
ueris magni propheta, & plusquam propheta, & mundi lucer-
na caput ex transmarinis partibus huc afferri cum tribus paru-
lis Innocentibus, & propter eius nomen in hoc pralio diuinitus
Victorian tibi à Domino esse collatum. Ecce post tergum tuum
sequuntur viri fratres habitu peregrino, & qui præest cæteris
Felicius vocatur; vade in occursum eorum, & eos humiliter*

Baronius
hac non in-
telligit de Io-
anne Bapti-
sta, sed de al-
io Ioanne
martyre qui
alijs cum
Cyro Ale-
xandria pas-
sus, illustris-
simus habebatur;
cuius domus mu-
tata est in ec-
clesiam no-
mine trium
puerorum e-
reſtam, ut
eadem acta
testantur
qua descri-
psit Meta-
phraſtes 31.
Iam qua qui-
dem concin-
nitatē quan-
dam habent
cum his que
scribuntur
de translatio-
ne capitis, ac
trium puero-
rum simul
cum capite
conditorum.

*suscipe, ac pacifice tecum conuers deducere, & videbis magna-
lia Dei.* Qui & ita fecit. Cunctus quoque exercitus, qui
in castris erat, audito aduentu eorum, quasi vir vnus eis
obuiam processerunt triginta millia virorum, corpora
mortuorum qui in prelio corruerant, secum deferentes,
apprehendentesque sportellam qua sanctum caput por-
tabatur singulis feretris apponentes, miro modo mox vi-
ta per mortuum mortuis reddita est. Sed & alia plu-
ra per eum mirabilia facta sunt. Rex autem Pipinus in
honorem eius basilicam ædificauit, ubi reliquias con-
clufit, eamque ex prædijs ac possessionibus suis dota-
uit, omniaque necessaria monachis Deo seruientibus
ordinauit.

De Prudentio Poeta, & quibusdam actis
Hieronymi.

CAP. LXII.

Sigebertus in chronica. Tempore quoque Theodosij
in Hispania Prudentius Poeta lyricus claruit.

Author. Hic Prudentius librum metricum de confi-
ctu vitiorum, & virtutum eleganter composuit. Genna-
dius de viris illustribus. Hic Prudentius vir secularibus
litteris eruditus exitit, qui composuit *Diſſertationes*, de to-
to veteri & nouo testamento personis exceptis. Com-
mentatus est & in morem Græcorum Hexameron de
mundi fabrica vsque ad conditionem primi hominis, &
præuicationem eius. Composuit & libellos quos Græ-
ca appellatione prætitulauit *αποδείξεις, φυχονομα, α-
μαρτυρία*, id est de diuinitate, de compugnantia ani-
mi, de origine peccatorum. Fecit & in laudem Marty-
rum sub aliquorum nominibus; inuitatorium ad mar-
tyrium librum vnum; & hymnorum alterum. Speciali
tamen intentione aduersus Symmachum idololatriam
defendentem, ex quorum lectione agnoscitur Palatinus
miles fuisse.

Sigebertus in chronica. Eo quoque tempore Gregorius
Nazianzenus Episcopus obiit. Terribile signum in cæ-
lo, columnæ per omnia simile, apparuit. Librum viro-
rum illustrium hic finit Hieronymus. Gennadius au-
tem ab hinc incipit.

Hieronymus in vitis de illustribus viris dicit.

Hieronymus natus patre Eusebio, oppido Stridonis,
quod à Gothis euersum, Dalmaciæ quondam Pan-
noniæque confinium fuit, vsque ad præsentem an-
num, id est Theodosij principis 14. hæc scripsi: Vi-
tam Pauli monachi. Epistolatum ad diuersos librum
vnum &c.

Author. Hæc de se Hieronymus in præfati libri fine
commemorat. Cæterū quæ de scriptis eius, quæ & tunc
iam ediderat & postmodum editurus erat, plenius iam
supra diximus.

Sigebertus in chronica. Eo tempore sanctus Patricius
Scotus in Hibernia cum suis sororibus venditur, ubi
cum esset Regis Porcaris, Angeli sæpe alloquio fru-
tur. Hieronymo sacras scripturas veteris testamenti, de
Hebraica veritate in latinam linguam vertente; editio
70. Interpretum quæ tenebatur à cunctis, & Græcis, &
Latinis, cœpit in secundis haberi. Quod contra inuete-
ratum vsu ecclesiæ fieri, quamuis, sancti & docti viri
ægre ferrent, præualuit tamen auctoritas Hebraicæ ve-
ritatis; postquam patuit, quantum ab ea discrepant
70. Interpretes.

De gestis, & dictis sancti Arsenij
Abbatis.

CAP. LXIII.

Eo tempore Arsenius Romæ claret, qui vsq; ad quar-
dragessimū ætatis annum in aula Imperatoris glo-
riose militās, ex Senatore fit monachus, & per annos 55.
in eremo sanctitatis exēplo, omnibus mirabilis enituit.

Ex

ex viis patrum. Abbas Arsenius cum adhuc esset in palatio, oravit Dominum ut eum dirigeret ad salutem. Et facta est vox dicens: *Arseni fuge homines, & saluaberis.* Ipse etiam descendens ad vitam monachalem oravit iterum sicut prius. Et iterum audiuit: *Arseni, fuge, tace, quiesce: hæc enim sunt radices non peccandi.*

Cum quidam frater ad beatum Arsenium advenisset, volens eum videre, pulsavit ostium eius. At ille sperans suum esse discipulum, aperuit ei: sed postquam alterum conspexit esse, mox se in terram proiecit in faciem. Illo autem ut surgeret postulante, respondit Arsenius dicens: Non hinc exurgam nisi discesseris, & per aliquot horas non aequieuit surgere, quousque discederet ille.

Abbas Daniel de eo referebat, quod die Sabbatorum vespere solem relucens post dorsum suum dimitteret, extendensque manus ad cælum non desinebat orare, nisi sequenti die Sol iterum oculos eius surgens impleisset. Cæteras autem noctes pervigiles ducebat, & prope diluculum cum vellet parum pro naturæ fragilitate quiescere, dicebat somno: *Veni male ferue, & mor claudens oculos, surripiebat parum somni sedendo; & statim surgebat.*

Iterum ait Arsenius: Nos qui mundanæ eruditionis disciplinis intenti sumus, nihil habemus; hi autem rustici Aegyptij, & proprijs laboribus virtutes acquiescunt.

Quidam ex fratribus dixit beato Arsenio: Ecce Pater meditari festino de sacris scripturis quæ didici, & non sentio compunctionem in corde, quia non intelligo virtutem scripturæ. Respondit: Illi qui serpentes solent incantare, non intelligunt verba, quæ leguntur, sed serpentes audientes intelligunt virtutes verborum, & aquietunt, & subduntur eis: Ita ergo & nos faciamus, quamvis enim non valeamus intelligere diuinarum scripturarum virtutem, tamen demones terrentur, & effugati, discedunt à nobis, non sustinentes eloquia Spiritus sancti.

Quædam vero matrona mandavit Arsenio se velle eum videre: qui cum negasset, illa ait: *Credo in Deum, quia video eum.* Quæ cum ad cellam eius pervenisset, virum Dei invenit extra cellam, & prostravit se ad pedes eius. Ille autem levans eam cum indignatione, & intrens eam, ait: Si faciem meam videre vis, ecce, vide. Illa autem præ verecundia non consideravit faciem eius. Et ille ait: Nescis quia mulier es, & per mulieres seducuntur perfecti viri? Nunquid sufficit tibi audire opera mea: At illa: Nolo inquit videre faciem tuam, sed ora pro me. Et ille: Oro inquit Deum, ut deleatur memoria tui de corde meo. Illa vero ingemiscens recessit.

Exgressus eius. Hic cum tempus obitus eius appropinquaret, dicentibus discipulis: Quid faciemus Pater, quia nescimus hominem sepelire? Ille respondit: Nunquid nescitis funem in pedibus meis mittere, & ita ad mortem trahere. Dum ergo moreretur, cepit flere; & cum fratres illum requisissent dicentes: Quid flet pater, nunquid & tu times? Ille respondit: in veritate timeo, & iste timor, qui nunc mecum est, semper in me fuit, ex quo factus sum monachus. Cum autem venisset Abbas Pomen, quia transijt, dixit: Beatus es Abbas Arseni, quia te tantum in hoc sæculo planxisti; qui enim hic se non planxerit, illic in perpetuum lugebit.

De puero nato Gemello, & libro Heraclidæ de Paradiso.

CAP. LXIV.

Sigebertus in chronico. Eo tempore in castello Iudæ Emaus natus est puer perfectus, ab umbilico, & sursum divinus, ita ut haberet duo pectora, & duo capita, & unusquisque proprios sensus, & unus edebat & bibebat, & alter non edebat; unus dormiebat, & alter

vigilabat, nonnunquam insimul dormiebant, insimul ludebant, ad alterutrum, & flebat uterque, & percutiebant se invicem. Porro vixerunt annis duobus; & unus ex eis mortuus est, alter vero superuixit diebus quatuor.

Floruit etiam his temporibus (ut ex ipso volumine patet) sanctus Heraclides vir religiosissimus, qui & ipse descripsit ad Lausum Episcopum in uno volumine vitas sanctorum Patrum quos ipse viderat, & quos, alijs deferentibus, noverat, cum quibus etiam deserta penetrauerat Aegypti, Lybiæ, Thebaidis, Syenæ, circa fines quoque Mesopotamiæ, Syriæ, Palestinæ, & sub occidentalibus regionibus Romæ, atque Campaniæ. Qui liber merito Paradisus vocatur, quia in eo sanctorum virtutes, & conuersationes, tanquam lignorum Paradisi, pulchræ visui species describuntur. De quo hæc pauca, quæ sequuntur breuiter excerpti.

Heraclides in libro qui dicitur Paradisus. Snadeo tibi serue Dei Lause, ut omni virtute mentis diffugas eorum conspectum atque colloquium, quorum contrarium est bonæ vitæ propositum, quoniam etsi nulla eorum læsione maculaberis, morum probitate munitus; certe vel leuiter aut resolueris, ut securior; aut erigeris, ut melior, & irridebis vel vituperabis tales, quod non sine tua noxa fecisse cognosces. Sanctorum autem sectare conspectus, ut tanquam codicem scriptum possis diligenter inspicere; & ex ipsa comparatione vel diligentiam, vel negligentiam tuam cuiuslibet approbare.

Narratio eius de sancto Isidoro Alexandrino Presbytero.

CAP. LXV.

Cum itaque primum Alexandriæ urbem attigi in secundo Theodosij Imperatoris senioris consultiu, reperi sanctum Isidorum Presbyterum, susceptorem ac prouisorum pauperum fratrum, 70. annorum ætatis, qui nec linteis utebatur, nec carnibus vesceretur, nec panem satiabatur, per gratiam tamen spiritualis alimentum tam lauti corporis erat, ut omnis qui vitam eius nesciret, epulationibus ac voluptatibus hoc imputarent; tam humilis, tamque pacificus, ut etiam inimici vmbriam eius erubescerent. Tantam quoque diuini dogmatis feror habuisse notitiam, ut etiam inter fratrum conuiuia subito obstupesceret, mente mutata, sensibusque spiritualiter occupatis. Noui etiam eum dum cibum sumeret lachrymas fuisse, meque admirante cur fletet: Erubescere, inquit, irrationabilem cibum sumens, qui rationabilis factus, à Domino deberem in Paradisi voluptate versari, ciboque diuino satiari propter eam quam Christus nobis tribuit potestatem. Retulit autem mihi præfatus Isidorus de virgine quadam ancilla, quam Dominus suus frequenter varijs promissionibus tentans, stuprare non potuit, & ob hoc eam Alexandriæ Præfecto, Christianorum persecutori tradidit. Qui inter diuersa supplicia, vas etiam arcum pice repletum incendens, ait: Aut vade, obtempera Domino tuo, aut scias te hic esse mittendam. Quæ respondit: Nunquam sit alter monitor talis, qui adijci iubeat libidini castitatem. Per caput inquit Imperatoris tui quod vereris, obtestor ut si me his tormentis necare statueris, non simul totam, sed paulatim iubeas immitti, ut videas quantam mihi patientiam dederit ignotus tibi Christus. Quæ per vnus horæ spacium in ahenum candens demissa, defecit, ubi primo pice ebulliens ad eius colla peruenit.

De sancto Dorotheo Thebano.

CAP. LXVI.

IS cum ad eum iuuenis venissem, & peterem ut me instrueret ad vitam, moresque monachorum (cui non tantum necessaria esset doctrina verborum,

A quibus abstineret Isidorus.

Vel umbra eius gentilibus venerabilis.

Cibus beatitudinis consolatur esuriientem.

Constantia Potamania.

In ahenum bulliente pice repletum demissa.

Dorotheus
60. annos in
spelunca
versatus.

Heracles ei
in disciplina
traditur.

Assidendum
corpus me il-
lud nos occi-
dat.

Ne sopor ob-
ruat virtutis
studiosum.

Crucis signu
contra vene-
num.

Didymus o-
culis orbatus.

Sacras scri-
pturas noue-
rat, et non
didicisset.

Mors Apo-
stata Iuliani
reuelatur Di-
dymo.

Alexandria
sepulchro per
decem annos
se inclusit.

Cui se inclu-
serit Alexan-
dria.

Quibus va-
caret sic in-
clusa.

quantum iugis labor & fatigatio corporis) quasi bonus equorum domitor, productum me ad solitudinis loca, Dorotheo cuidam Thebano monacho 60. annam in spelunca agenti, commendauit, qui erat vitæ durissimæ; quotidie namque in ardore maximo circa littora maris lapides colligebat, & singulis annis cellulam construens, his qui fabricare non poterant, ferebat. Me vero dicente, cur pater tam senex interficis corpusculum tuum laeuis ardoribus? Respondit: *OCCIDIT ME, OCCIDIT ME ILLE*. Edebat autem modicum panis, & oleis vilissimi, parum etiam aquæ bibens. Nunquam vidi eum pedes extendisse, nunquam in matta, vel in lecto quiescisse, sed per totam noctem sedens, funem ex arbore datylorum intexebat, cuius pretio vesci solebat, ut & ab alijs eius discipulis agnouit, sic à prima ætate vivebat. Nunquam vero sponte dormiebat, nisi aut opere fatigatus, aut cibo vtens, frequenter enim edendo, nimia vi somni capite nutabat, panisque ex eius labijs cadebat. Et cum à me cogeretur, ut vel ad momentum super mattam iaceret, aiebat: *Si Angelis persuadere poteris, ut quiescant, persuadebis & ei qui Deo placere festinat.*

Quadam die ad puteum ab eo missus, ut eadum implem, cum apud eum in imo visam perhorruissem, vas vacuum reportavi, causamque timoris exposui. At ille subridens ait: si placuerit diabolo per omnes se puteos serpentem facere, nunquid poteris esse sine potu? Mox egressus aquam de puteo traxit, at prior ipse signatâ degustans ait: *ubi crux adest, ibi satanae malignitas nihil valet.*

De Didymo Alexandrino, & eius narrationibus.

CAP. LXVII.

Pures autem sancti viri ac faminae tunc in Alexandria obierunt, in quibus & Didymus erat, qui ut ipse mihi retulerat ab anno ætatis suæ 4. oculis eaptus fuerat, sed nec magistris litterarum traditus, nec vñquā elementa prima cognoscens, naturalem magistrum conscientiam suam habebat. Itaque vetus ac nouum testamentum de verbo ad verbum interpretatus est, omnesque sectas tam subtiliter exposita super eas ratione differuit, ut omen veterem scientiam peritiamque transfret.

Hic quoque mihi retulit: Cum, inquit, olim grandi sollicitudine ac tristitia fatigatus propter infelicitissimam vitam Imperatoris Iuliani, die quadam vsque ad noctem profundam non ederem, accidit ut somno relidens, occupatus, reuelationem talem viderem: Quatuor scilicet equites cum albis equis discurrentes atque clamantes: Dicite Didymo, hodie hora 7. mortuus est Iulianus. Surge igitur ac cibum fume, & ad domum Athanasij, ut ipse quoque hoc agnoscat, mitte. Diem igitur & horam, inquit, notaui, & quod audieram probatu sic esse.

Retulit mihi etiam de quadam puella, cui nomen erat Alexandria, quæ vrbe relicta confederat intra quoddam sepulchrum, per foramen exiguum alimenta necessaria suscipiens, & nec viros, nec mulieres vñquam per annos 10. videns.

De ipsa, & beata Melania Romana, dicebat, vultum quidem eius se videre non potuisse, sed stantem ad foramen conclusionis eius causam requisisse. At illa: Cuiusdam, inquit, in me animus quondam fuerat læsus, & ne videret eum vel contristari, vel perdere, malui me in sepulchro quamdiu viuo recludere, quam nocere animæ ad similitudinem Dei factæ. Qua rursus dicente: Qualiter potes in tali solitudine contra accidiam vel cogitationes tam iuge habere certamen? Illa respondit: A principio diei orationis vaco, opus faciens ex lino. Postea per sanctos patriarchas, prophetas, apostolos, martyres, cogitationibus discuro, cæteris horis cibum panis capio; appropinquante vespere cum maxima quiete Dominum glorifico, finemque vitæ meæ cum spe bona patienter exspecto.

De sanctis viris Ammone & Pambo.

CAP. LXVIII.

Cum ergo per triennium in monasterijs circa Alexandriam moratus fuisset, & optimos illic viros vsque ad duo millia vidisset, hinc ad montem Nitriæ veni, in quo degebant, ut arbitror, quinque millia viri, diuersum tenentes prout vellent, & possent institutum propositi sui. In quibus erat maior Arsisus, & alij multi senes eiusdem temporis, cuius & beatus Antonius. Hic nobis & beatum Ammonem Nitrioidem nosse se retulit, qui puer à parentibus relictus cum ad annos 22. peruenisset, inuitus ab auunculo suo solennia nuptiarum sufferre coactus est. Sed postquam omnes à thalamo recesserunt, de lectulo surgit, ostium claudit, prolutum de sinu libellum puellæ legit, ei; castitatis, & virginittis conuersationem exposuit, ita quod illa in ictu gratia Dei repleta, castam vitam libenter amplecti se dixit. Sicque igitur in eadem cella, separato lectulo 18. annis cum ea vixit, & post hoc in solitudine 22. alijs. In cuius obitu sanctus Antonius vidit animam eius, quod ab Angelis ferretur in celum.

Huius quoque montis habitator sanctus Pambo fuit, de quo mihi sancta Melania retulit, quod ipsa ei trecentas argenti libras obtulerit. Qui cum sederet, & vitæ intexeret, hoc tantum ait: *Dei tibi Deus mercedem tuam.* Deinde E conomo suo dixit: *Suscipe, & in fratres egentes diuide.* Cumque illa stans pro munere dato benedictionem aut laudem expectaret, nihilque vltius ab eo audiret, ait: *Scito Domine in hac argentaria trecentas esse libras.* Qui ait, nec rursus quidem aspiciens illam: *Simili, ô filia, istud offerres, competenter hoc diceret, cum autem non mihi, sed illi quem non spreuisse, sed amplius honorasse duos nummos cognouimus, tace, quiesce, nam qui montes lance pensauit, non opus habet à te mensuram cognoscere.* Paulopost non febre vel aliqua agitudine fatigatus, sed sportellam consuendo, vocauit eam; & mox requieturus ait: *Accipe sportellam hanc de manibus meis, quoniam aliud non habeo, quod tibi relinquam, ut memor mei sis. Quam illa corpore sepulto vsque ad proprium finem habuit.*

De Ammonio & Beniamin.

CAP. LXIX.

Huius discipulus Ammonius in episcopum postulatus, & etiam à multitudine ciuium captus, ut ad benedictum quendam Timotheum adduceretur dicebat, acquiescere se omnino non posse ut vel exiret de solitudine. Cumque videret se non posse euadere, ferro sinistra aurem radicitus (cunctis videntibus) secuit, dicens, *vel nunc probatur non posse quod cupitis impleri, quia nullus aure præscissa debet ordinari.* Ad hæc Episcopus respondit: *A Iudeis lex ista seruatur, ego autem si desidero nullum etiam vultum truncum, sed moribus probum, non cum dubio facere Episcopum.* Cum ergo vim quoque intertentarent, respondit: *Si me vltra coegeritis etiam linguam meam, propter quam mihi molesti estis, abscindam.* Tunc dimiserunt eum.

De hoc etiam beatus Euagrius ait: Neminem se vidisse qui sic passionem corporeas superauerit. Itaque cum carnalis delectatio corpusculum eius sine vlla intermissione vexaret, tandem ferro candenti propria membra laniabat, ut ex omni parte semper vlcibus plenus esset.

Fuit in eodem monte sanctus Beniamin qui per 80. annos in abstinentiæ virtutibus summam gratiam consecutus, siue manus cuiquam imposuisset, siue benedictione olei dedisset, ab omni languore sanabatur. Hunc vidimus tanto corporis tumore distentum, ut minorem digitum manus eius, vtrarumque manuum nostrarum digiti coniuncti non valerent complecti. Orate, inquit,

nobis filij vt homo meus interior isto languore sit liber; hoc namque corpus, nec sua me sanitate sublimem reddidit, nec dolore deiecit. Itaque per 8. menses facta est ei Sella latissima, in qua incessanter sedebat, non valens in lecto quiescere, tamen alios quocunque languore vexatos sanabat.

De Macario Aegyptio.

C A P. LXX.

F Verunt & duo Macarij, quorum vnus Aegyptius genere, 60. annos in desertis impleuit, ad quæ tricenarius ingressus, contra spiritus aëreos, & in curationibus hominum, & in denunciationibus futurorum diuinam gratiam meruit; tandem etiam Sacerdotis nomen accepit.

Aegyptius quidam cum amore vesano alienæ vxoris arderet, nec ad effectum concupiscentiæ peruenire posset, eo quod illa virginis suæ coniugem nimis amaret, maleficum precatus est, vt aut ab ea se amari faceret, aut à marito proprio repudiari. Qui multis illectus muneribus solito suæ artis ingenio, fecit illam equam videri. Itaque vir eius turbatus, quod equam suo lectulo iacentem videret, ingemiscens flebat, eo quod illam alloquens nullum audire responsum poterat. Adductis ergo presbyteris quid illa pateretur ostendit, & nec sic quidem calamitatis causam agnouit. Illigatam igitur eam in morem iumenti ad desertum deduxit. Cumque iam cellæ sancti Macarij propinquaret, monachi arguebant eum cur ad monasterium cum equa veniret. Vxor, inquit, mea hæc fuit, sed in equam conuersa, iam tertia dies est ex quo cibum non sumpsit. Quod cum sancto Macario cui iam Deus hoc ipsum notum fecerat, retulissent; vos, inquit, equi estis, & equorum oculos habetis. Illa namque mulier est, nec in illam naturam transfigurata videretur, nisi in eorum oculis, qui præstigijs vanitate falluntur. Mox aquam ei benedictam infundens oratione completa subito eam omnibus videri feminam fecit, eamque refici iussit, & cum viro suo reuerti, dicens: Nunquam à communionem sanctorum mysteriorum, nec ab ecclesiæ oratione discedat; hæc enim idcirco perpessa est, quia per quinque septimanas mysteria diuina non attigerat.

De hoc quoque sancto viro in desertis illis fama, sicut est vera, permansit, quod dum hæreticum quendam, resurrectionem corporum futuram negantem, docere vellet, mortuum suscitauerit.

De alio Macario Alexandrino.

C A P. LXXI.

Alius vero Macarius Alexandriae presbyter fuit, cum quo per triennium in cellis vixi, & quædam miracula sub oculis meis fecit. Habebat in proposito vitæ, vt si quid magnum à quibuscunque sanctis in abstinentia fieri didicisset, hoc feruenter impleret. Itaque cognito, quod Tabennensisotæ nihil cocti per totam quadragesimam edere dicerentur; statuit vt per 7. annos nihil coctum igne gustaret, sed crudo tantum olere contentus esset. Dicebat autem, quod per 20. dies nec semel quidem sub lectum fuisset ingressus; diurnis æstibus flagrans, & nocturnis frigoribus tremens, vt sic somnum vinceret.

Quadam die dū in cella sua matutinus sederet, à culice vulneratus in pede, dolensque manu sua eum peremit, qui & moriens, plurimum cruoris effudit. Reprehendens igitur se, quod iniuriam propriam vindicasset, ita condemnare se voluit vt in pratis Scithiæ nudus per 6. menses sederet, vbi culices crabronibus similes, apertum quoque perforant cutem. Sic ergo totus illic exulceratus est, vt tuberibus per omnia eius membra turgentibus elephantiosus vilis appareret. Post hæc ad cellam suam regressus, sola eius voce patefactum

est, quod ipse esset Macarius.

Aliquando desiderauit (vt solebat referre) hortum, in quo sepulti essent Iannes & Mambres magi Pharaonis, videre, qui longo tempore quadratis lapidibus opus illud extruxerant, vbi & aurum recondiderant, & variis arbutulis locum repluerant, puteum quoque fecerant, quia post obitum illic se tanquam in paradiso mansuros esse crederent. Quia vero Macarius viam ignorabat, æstimatione quadam animi solas cœli stellas sequens (sicut nautis in mari solet fieri) deserta perambulabat, fuscem quoque calamorum secum portauerat, & per milenos passus singulos figerat, quo facilius hæc signa cognoscens, remeare posset. Per 9. igitur dies, itinere confecto præfatis locis appropinquauit; cui ferocissimus demon quiescenti, calamos omnes ex propriis locis collectos, ad caput posuit: ipseque à somno surgens quos alibi reliquerat, illic agnouit. Credo, quod hoc, Deo permittente, ad examinationem beati viri contigerit, ne spem aliquam haberet in calamis, sed magis in gratia Dei, qui in nubem per annos. 40. populo Israel iter per desertum monstrauit. Dicebat autem de præfato horto. 70. demones ad eius aduentum profilijisse, clamantes; & circa vultum eius & oculos eorum more volitantes, ac dicentes: Quid vis Macari? Quid nostras regiones ingrederis? Tua tibi solitudo sufficiat. Quid hanc possessionem irrumpere quæris, in quam nunquam homo postquam nobis à fratribus; hic manu nostra sepultis tradita est, viuens ingressus est? Sanctus Macarius respondit: Ingrediar tantum vt videam, continuoque discedam. Mox demones ab oculis eius recesserunt. Ingressus igitur cum locum vidisset, per 20. dies ad cellam suam reuersus est; cui cum aquam quam portauerat cum panibus deesse cepisset, ac iam penuriæ molestia penè deficeret, apparuit ei quædam lineo cooperta ferens ampullam aquæ stillantis, vno stadio à se separata, ita vt eam quidem assequi se posse putaret, nec tamen valeret. Itaque spe bibendi laborem se trium dierum patienter sustinuisse dicebat. Multitudo vero bubalorum apparuit, inter quas vna de bubalis subito cum pullo suo astitit, cui lac ex vbere fluebat in terram. Subieci ergo me, inquit, & labia mea ferinis vberibus in os meum expersurus, apposui, donec ad satietatem relictus sum. Ipsa quoque bestia subsecuta, vbera ei sua præbebat, nec proprium fœtum, illius sancti contemplatione suscipiebat.

Alio tempore dum ad requiem monachorum puteum faceret; aspidis mortifero dente percussus, correptam eam vtraque manu ab ore distentam, seclit mediam, dicens ei: Cum te non miserit Deus meus, cur anxia es huc venire?

Iterum de eodem.

C A P. LXXII.

Habebat autem diuersas in diuersis locis cellulas, in quibus virtutum operabatur insignia. Vna tamen sine fenestris erat, in qua per totā quadragesimam in tenebris sedere dicebatur: alia vero angustior in qua pedes suos extendere non valebat. Tertia vero latior in qua venientes ad se suscipere consueuerat. Hic cum audisset grandem vitæ conuersationem habere Tabennensisotæ sumpto habitu seculari Thebaidem vsque peruenit. Et accedens prædictorum monasterium, primum quidem archimandritam Pachomium requisit, qui prophetiæ quidem gratiam habebat, sed nihil ei de Macario reuelatum fuerat. Cunque ab illo peteret vt eum in monachum reciperet, ait: Senilibus annis grauatus iam non potest monachus esse, nec inter fratres, qui labores & abstinentiam ab adolescentia didicerunt viuet alioquin tentationes non ferens, animo læso exibis; eisque maledicere incipies, quos imitari non potueris. Noluit igitur eum per totam septimanam recipere. Dumque iugiter in rogando ieiunus persisteret, tandem ait: Suscipe me Abba, & si me infertorem tuis deprehenderis in ieiunio, vel in opere, statim de tuo monasterio pelle.

Monumentum
magorum Ianne
& Mambres
vbi aurea stant
tueri.

Varia demonum
apparitiones.

Tentatur
esuriens &
sitienti.

Lactatur à
bubala.

Aspidis mor-
sus non ab-
iit Maca-
rio.

Diuersa cella
Macarij.

I
eius iura
portentum
et arq.

Pachomius
agnoscit Ma-
carium reue-
latione.

Fervens vita
angelica &
contempla-
tionis deside-
rium.

Presbyter ec-
clesie laborant
ad Macarium
accidit.

Miro ore se
affligit.

Tunc ille per uasit fractibus, ut reciperetur. Est autem illic vnus mansionis numerus, habens usque ad 400. viros. In hanc ingressus Macarius, cum superueniente quadragesima videret diuersos vario more viuentes, & alium quidem vespertinis horis, alium vero post biduum, alios etiam post dies 5. gustantes. Alium quoque totis noctibus stantem, & per diem sedentem ac laborantem; ille in quodam angulo stabat usque ad quadragesimæ finem, non panem non aquam gustans, non genua flectens, non in terra iacens, sed tantum modica cauliculo- rum folia cruda dominico die sumens, non alicui quicquam loquens, sed in summa taciturnitate consistens, in corde suo iugiter orans, palmarum cortices infusos tenens, & id solum operis efficiens. Quem cum tam dura & inuitabilis vitæ ceteri confiderassent, quasi seditione quadam contra suum principem commoti, dixerunt: Vnde nobis istum adduxisti, qui ad condemnationem omnium nostrum ita viuit, quasi in carne humana non sit? Aut igitur eum à nobis tolle, aut scito nos omnes hodie de hoc monasterio egressuros. Ipse itaque Deum precatus est, ut ei quis esset reuelaret. Quo statim facto, arreptum illum, duxit ad oratorium suum, osculatusque eum dixit illi: Macarius es, & mihi celare tentabas. Graciam ago tibi, quia colaphos infantibus nostris dedisti, ne magnum aliquid in conuersatione vitæ suæ facere se putarent. Reuertere igitur ad locum vnde venisti, quia sufficienter omnes nos edificasti, & ora pro nobis. His verbis rogatus ab omnibus, inde discessit.

Adhuc de eodem.

C A P. LXXIII.

Idem etiam retulit nobis dicens: Quodcumque genus vitæ & abstinentiæ desideravi imitatus sum, & perfeci. Iterum inquit: animum meum aliquando quadam nouæ cogitationis cupiditas occupauit, ut vellem continuis diebus quinque cordis mei sensus inseparabiles à Deo facere. Clausis igitur ostijs ut nullus à me posset responsum accipere, cæpi instare à principio septimanæ, dicens sensui meo: Vide ne velis à cælo ad terram descendere, habes illic Angelos primumque omnium creatorem Deum, illic conuersare. In hoc itaque duobus diebus & noctibus perseverans, adeo dæmonem prouocasse ac stimulasse me sensi, ut ille subito conuersus in flammam ignis, omnia quæ intra cellam haberem, videbatur incendere, ipsam etiam matram super quam stare consueueram, ut totum iam arsurum me crederem. Denique tanto timore percussus ab huiusmodi proposito tertia die abscessi, & iterum ad cogitationes seculares descendendi, ne ex perpetuo diuinitatis intuitu aliquid mihi genus arrogantiae nasceretur.

Ad hunc Macarium ego veniens aliquando repeti presbyterum ante fores ecclesiæ ipsius, qui venerat ut curaretur, habebat. n. caput totum carcano exesum; ut etiam vertices nudarentur, & necdum à sancto Macario susceptus fuerat, aut visus: qui mihi pro illo roganti, ut ei miseretur, respondit: Non est dignus iste curari, hanc. n. poenam diuinitus accepit, quia fornicatione pollutus, mysteria domini violare consuevit. Persuade autem illi, ut in perpetuum se suspendat à sancti sacrificij immolatione, & sic Deo iuvante poterit curationem recipere. Quod etiam factum est.

Eundem Macarium aliquando cogitationes vanæ gloriæ stimulabant, prætendentes quasi boni operis speciem, ut à dæmonijs vexatos curaturus, pergeret Romam. Cumque fortiter vrgeretur, proiecit se subito supra cellulæ suæ limen, ita ut pedes extra cellulam relinqueret, & ait, Ducite me dæmones si potestis, & trahite, quoniam ego pedibus meis non ibo quo vultis. Sicque diu iacens immobilis, circa vespertam surrexit. Sequenti nocte rursus eum molestantibus dæmonibus, sportam arenis impletam humeris suis imponens per desertam spaciabatur. Cui Theodosius Antiochenus occurrens ait: Abba, quid tantum

onus portas? in me potius quod deuehis transfer. At ille respondit: Vexo vexantem me, ocio namque fruens, iter aliquod agere me compellit. Cum ergo sic onustus ambulasset diutius, & illo pondere corpulculum suum confecisset, in cellam regressus est.

Mihi quoque aliquando cum tristitia conquerenti, quod variæ cogitationes animum meum conturbarent, dicentes: Vade hinc, quia nihil agere cernis. Respondit: Dic ipsis cogitationibus tuis: Propter Christum pariter huius cellule custodio.

Idem etiam hoc mihi retulit: Notavi, inquit, mihi, quando sancta mysteria fratribus dabam, quod Marco monacho nunquam dedissem, sed semper ei sancta de altari Angelus dabat, solam tamen manum dantis videbam.

Referebat Paphnutius de hoc Marco, quod belua quadam ostium eius capite percussit, & ingressa catulum suum cæcum ante pedes eius proiecit. Quem ille tenens & expuens in oculos eius, & orans illuminauit, eumque mater eius abducens, sequenti die viro sancto pellem ouis exhibuit, qui eam beato Athanasio dereliquit, à quo postea sancta Melania eundem accepisse dixit.

De sancto Moyse Æthiopo.

C A P. LXXIIII.

Moyse Æthiops genere, niger colore, latro publicus, & homicida fuisse dicebatur. Vix autem aliquando necessitatis cuiusdam periculo compunctus, ad monasterium fratrum se contulit, ac poenitentiam vitam vehementer arripuit, pluresque etiam ex latronibus exemplo suo conuertit. Sed (ut ipse referebat) dæmonibus eum urgentibus, ut ad antiquam fornicationem rediret, tot & tantis modis tentatus est, ut penè à proposito recederet. Quas videlicet impugnationes cum sancto Isidoro referret, ille respondit: Noli tristiari, quoniam adhuc principia tua hæc sunt, & ideo cogitationes huiusmodi vehementer insurgunt, antiquam consuetudinem requirentes. Sicut. n. canis à macello quo vesci assuetus est, non recedit, quod rursus si clausum fuerit, nec vllus in eo steterit, à quo aliquid speret, abscedit: Sic & si tu in abstinentia perstiteris, gastrimargix excludenda introitum (quæ est fornicationis incentiuum) fatigatus dæmon ac victus, cui ciborum fomenta non porrigis, vltius tibi molestus esse cessabit. Ex tunc Moyse curam sui fortiter gerens, ante omnia cibo abstinuit, nihil præter panem accipiens, maximo tamen operi incumbens. Hoc modo corpulculum suum consumpsit, nec sic tamen circa ipsum vanitas somniorum cessauit. Rursus alium probatissimum virum super hoc consuluit: qui respondit: Idcirco adhuc hæc pateris, quia nondum mentem tuam ab huiusmodi cogitationibus separasti. Si ergo volueris te paulisper vigilijs occupare, & orationibus puris insistere, facile poteris liberari. Tunc statuit per totas noctes in medio cellæ suæ stans orare, nec genua flectere, nec oculos claudere. Quod quidem per 6. annos ibidem impleuit, & nec sic illo malo carere, potuit. Aliud iterum durioris vitæ genus arripuit, nam monachorum senum, qui ex longinquis locis aquam sibi deferrebant, totis noctibus habitacula circumiens, lagenas eorum implebat, nulloque sentiente referebat. Itaque dæmon vltius eius certamina non ferens, quadam nocte dum aquam pronus è puteo tollit, renes eius desuper graui fuste percussit, eumque semiuivum reliquit, nec quid vel à quo passus fuisset sentientem. Postero die inuentus atque ad monasterium exhibitus, per totum annum ægritudine tali laborauit. Tunc ait illi sanctus Ilinus: Cessa Moyse in tantum dæmones prouocare, tamque pertinaciter contra eos contendere, est. n. & certus modus vitæ monasticæ, ultra quem non oportet vires nostras exercere. At ille respondit: Ego quidem non recedam ab hac intentione propositi, donec somnia vanasque cogitationes à me videam separari. Tunc ait illi:

In nomine Iesu Christi iam recesserunt à te, idemque ad sancto-
rum mysteriorum communionem fidenter accede. Scias autem
quod idcirco dæmon ad tempus fortior te esse visus est,
ne iactare te posses, quod tantam tentationem facile su-
perasses. Sic igitur ad cellam propriam reuersus, nihil se
huiusmodi perperam ultra fuisse dixit, ex illa hora qua
Dei famulus pro ipso orauit. Tantam vero gratiam ad-
uersus dæmones promeruit, ut amplius nos à muscis,
quam ille à dæmonibus terreretur.

De sancto Eulogio Monacho Alexandrino, & eius
elephantio.

CAP. LXXV.

Chronius Nitriae presbyter referebat, quod Eulo-
gius quidam scolasticus, immortalitatis deside-
rio captus huic mundo renunciauit, rebusque suis dis-
persis, pauca tamen quibus (quia per se operari non po-
terat) vteretur, sibi reliquit. Cum igitur nec cum multis
posset in monasterio degere, nec solitudinem patienter
terre, reperit quendam in platea iacentem elephantio
morbo sic repletum, ut sine manibus & pedibus esse vi-
deretur, lingua tantum à tantis cruciatibus erat immu-
nis. Tunc Eulogius orans, & quandam cum Domino
pactionem celebrans, ait: Domine Deus in nomine tuo
suscipiam istum, & usque in diem mortis repauiabo eum,
ut & ego saluari valeam propter ipsum. Mox cum super
asinum ad hospitium suum transfuehens per annos 15. ei
sollicite seruiebat, ipsumque manibus proprijs medica-
mentis ac cibis, & balneis curabat, & ille grandi patientia
cuncta tolerabat. Sed post hæc instinctu dæmonis, be-
neficiorum ipsius immemor, cepit ab eo velle discede-
re, multisque eum iniuriis & opprobrijs increpare di-
cens. Fugitive, qui propriam domum deuorasti, furatus
que es alienam substantiam in me salutis tue occasio-
nem reperisse te credis? Eulogius autem rogabat eum
dicēs: Noli Domine mihi talia loqui, sed dic potius emen-
dabo, si quid te contristauit. At ille cum furore: Vade,
inquit, adulationes tuas istas nolo, proiice me in publi-
cum, refrigeratione tua non indigeo. Illo iterum eum
obsecrans, ægrotus ait: Iam fraudulentas irrisiones tuas
non fero, nec mihi hæc arida parcaque vita iucunda est,
caribus saturari volo. Quas cum ei exhibuisset Eulo-
gius, iterum clamauit ægrotus: Non potes voluntati meae
satisfacere, nec tecum solitarius habitare præualeo, ad
publicum ire, populumque videre desidero. Ego, inquit
Eulogius, multitudinem tibi fratrum adduco. Rursus il-
le: Vix inquit, mihi misero, tuam faciem videre nolo, &
adducis mihi tui similes, solius panis deuoratores; con-
cutiensque seipsum inquieta voce clamabat: Nolo no-
lo, sed ad publicum ire desidero. O violentia! ibi me
proiice, unde me sustulisti. Tanta igitur erat eius insania,
sensuque illius in ferinos clamores dæmon conuertere-
tur, ut & laqueus forte se suspendisset, si manus, quibus
hoc facere posset, habuisset. Eulogius igitur propter
præcedentem cum Deo pactionem, eum proiicere non
audens, habuit cum vicinis monachis consilium, ut eum
in nauis perduceret ad sanctum Antonium.

De fine utriusque.

CAP. LXXVI.

Itaque blandis verbis eum superans, cum ad habita-
culum discipulorum Antonij sic eum duxisset, altera
die superuenit illuc Antonius. Solebat autem illuc ve-
niens vocare Macarium, & his verbis interrogare; Ve-
nerunt huc aliqui fratres? Quo respondente, venerunt.
De Aegypto, inquit, an de Hierosolyma? Hoc. n. si-
gnum dederat, ut si qui non satis eius colloquio digni
venissent, de Aegypto venisse dicerentur. Cumque di-
cisset: Fac eis lenticulam, & comedant, oratione cum eis
completa, iubebantur abscedere. Spirituales autem, &
sancti viri qui de Hierosolyma venisse dicebantur, tota

nocte cum eis sedens salutem eorum proficua loquebatur.
Igitur illa nocte cum fratribus sedens, reuelatione sibi
facta de facto Eulogij, proprio eum nomine ter vocauit,
& ut coram fratribus aduentus sui causam exponeret,
institit. Quod cum fecisset, & elephantiosum eijcere se
voluisse diceret, Antonius seuera voce respondit: Tu il-
lum à te proiicies Eulogi? sed ille non proiicit, quia se
factum esse cognoscit. Si proiicias eum, melior ē te Deus
inueniet, & eliget qui colligat destitutum. Cumque ter-
ritus his Eulogius tacuisset, ægrotus quoque cepit An-
tonius verberare sermonibus dicens; Elephantiose ex-
no ac luto horride, nec terra digne nec celo; non desi-
nis in iniuriam Dei vociferari. Nescis quia Christus est,
qui ministrat tibi? Propter Christum enim iste tali ser-
uitio se subiugauit. Post hæc ad utrumque conuer-
sus ait: Nolite filij ab inuicem separari, sed redite
ad cellam cum pace, in qua tam diu vixistis, ne coronis
vestris fraudemini, quia uterque vestrum merebitur co-
ronari. Et idcirco tentatio hæc accidit vobis, quia ad fi-
nem vitæ ambo venistis. Qui cum redintegrata pace
rediissent, intra quadraginta dies Eulogius obiit, & post
aliud triduum ægrotus animo vehementer incolumis,
defecit. Horum sermonum interpretes ego fui, quia nesciebat
Antonius linguam Græcam, ego vero noueram
& Græcam, & Aegyptiam.

De conuersione Pauli simplicit.

CAP. LXXVII.

Paulus simplex rusticus, uxorem adulteram relin-
quens, & ad eremum pergens, Antonij fores pulsa-
uit, eoque egresso & quid cuperet sciscitanti, monachum
se fieri velle respondit. Cui Antonius ait: Cum sis homo
senex & debilis, annorum 60. non potes hic monachus
fieri, sed vade ad leuiora monasteria; ego enim solus hic
sedeo, & post quinque dies etiam cum summa penuria
sumo cibum. Illo veto non acquiescente, sed dicente:
Quicquid me docueris faciam, intra cellam per totum
triduum se reclusit, nec ille tamen de foribus exclusus
abscellit. Post hæc necessitate naturæ compulsus An-
tonius exiit, & ait: Recede senex, mecum habitare non
potes. At ille: Certe, inquit, hic viuam, & moriar. Cir-
cumspiciens autem, & quod nihil penitus alimenti se-
cum portaret, & iam quarto die continuo ieiunio per-
maneret, timens ne ex eius morte sibi maculam relin-
queret, tandem eum suscepit, ac durius & laboriosius so-
lito conuersari cepit. Infusus itaque cortices dactylo-
rum obtulit ei dicens: Accipe & intexere funes sicut me
facere vides. Qui cum orgyas 15. usque ad nonam labo-
riofissime confecisset, male, inquit, Antonius intexuisti,
solue quod factum est, & rursus intexere. Itaque seni per
4. dies ieiunio, tam graue pondus imposuit ut cum im-
parem tanto labori se videret, hac necessitate coactus
ab eo recederet. Qui tamen omnia patienter ac libenter
impleuit, & nec vultum tristem secum murmurando
monstrauit. Tunc Antonius compunctus occidere iam
sole dicit; Vis, o senex, ut edamus partem panis. Res-
pondit: Vt tibi placet Abba. Quæ responsio rursus An-
tonium flexit, eo quod ad nomen cibi non statim accur-
rit, sed in voluntate iubentis omnia posuit. Pone ergo,
inquit, mensam, & affer panes. Quod cum fecisset, vnum
sibi de paximatis Antonius, quia sicci erant, aqua per-
fudit, tresque portiones ante illum posuit. Psalmum ve-
ro consuetum dicens, orationes 40. fecit, ut ad hoc eum
sic probaret, qui rursus cum eo patienter ac libenter ora-
uit. Denique profunda nocte, Antonius absumpto vno
paximate, senem tardius comedentem, donec vnum to-
tum assumpsisset, expectauit. Et tunc ait: Manduca se-
nex, & alterum. Qui respondit: Non manducabo, nisi
idem te facere videro. At ille: Mihi inquit hoc satis est
quia monachus sum. Cui Paulus. Mihi quoque hoc sa-
tis est, quia monachus esse desidero. Post hæc Antonius
resurrexit, & dictis 12. psalmis, totidemque orationibus
factis paulisper quieuit. Rursusque coniurgens, à me-

sancto An-
tonio reuela-
tur nomen
Eulogij.

Non proiice
di egerit, &
agroti.

Dimittuntur
in pace Eulo-
gius & ele-
phantiosus.

Obitus Eu-
logij & ele-
phantiosij.

Paulus per-
git ad bea-
tum Anto-
nium.

Pauli qua-
tuor dierum
media.

* Paximates
hi panes, dicit
etiam erant
panes sicci.
Ruffin. lib. 11.
cap. 7. in vita
Apollonij.

Obedientia
& simplici-
tas Pauli
gratiam cu-
rationis &
ejiciendi da-
mones pro-
meretur.

dio noctis usque in lucem psallendo, & orando vigila-
uit. Videns igitur ad omnia tam paratum senem, ait illi;
Ecce frater, si huiusmodi vitam agere quotidie poteris,
mecum manebis. Respondit Paulus; Si forte plus ali-
quid iubeas, ignoro, nam ea, quæ vidi facile me imple-
turum esse confido. Post certos menses, quia iam eius
animam perfectam esse comprobauerat, à tertio vel
quarto lapide cellam ei fecit. Et ait; quia monachus ef-
fectus es, iam solus manebis, ut etiam dæmones experiri
possis. Illic ergo Paulus intra annum diuinam gratiam
meruit, & contra ægritudines hominum, & contra po-
testates dæmonum.

*De demoniaco per eius sanctam simplicitatem cu-
rato.*

CAP. LXXVIII.

Adolescens
demoniacus
per Paulum
curatur.

Cum ergo quidam rabidus homo, vexatus à princi-
pe legionis dæmonum, curandus perduceretur ad
sanctum Antonium, respondit hoc opus esse simplicis
Pauli non suum. Solent enim miserrimi ac vilissimi dæ-
monum, à magnis quidem viris solo robore fidei, ma-
gni vero dæmones à simplicibus, vel humilibus fugari.
Itaque cum eis ad Paulum pergit, & ait: Pelle hunc dæ-
monem ab homine, ut Deum benedicat, nam mihi quidem
non vacat. Cumque relictis illis ad cellam redisset, Pau-
lus surgens, intentissime orauit, & ait dæmoni: Abbas
Antonius dixit, ut ab homine isto recedas. Dæmon au-
tem iniuriam Dei proclamans, aiebat: Non exibo dete-
stabilis senex. Atrepta ergo pelle qua tegebat humeros
suos, verberabat eum, repetens ac dicens: Exi, quia hoc
Abbas Antonius dixit. Tunc dæmon in utrumque con-
tumelias proferre cepit, hoc clamitans: Detestandi se-
nes quos obliuio nostra præterit; insatiabiles, qui pro-
prijs contenti non estis, quid in nos vestram tyrannidem
exercetis? Tandem Paulus ait: Si exire nolueris ab isto
certe vix tibi erit, quia vadam, & hoc loquar Christo.
Cum igitur dæmon iterum blasphemans contradiceret,
iratus Paulus cellam egreditur in medijs æstibus diei,
qui in Ægypto fornacis Babylonis ardoribus compa-
rantur, in ipso itaque scopulo montis velut columna ste-
tit immobilis, & orauit his verbis: Tu vides Iesu Chri-
ste, quia non ego de hac rupe descendam, nec cibum, vel
potum sumam, sic profecto moriturus, nisi prius homi-
nem istum à dæmone liberet. Nondum hæc verba com-
pleuerat, & dæmon maxima voce clamabat: *Vade, vade,
vix patior, & exeo, nec ulterius accedo. Simplicitas Pauli me
urget, ac persequitur, & quo vadam nescio.* Mox igitur egres-
sus, & in immanem draconem cubitorum 70. conuer-
sus, in mare rubrum protinus est deuolutus.

Pauli simpli-
citas pellit
dæmonem.

De sancto Pachomio Scythico.

CAP. LXXIX.

Pachomius
apertis miras
dæmonis te-
lationes.

Ego cum aliquando graui tentatione carnis vrgerer,
nihil de hoc vicinis meis, nec Euagrio quidem ma-
gistro meo patefeci, sed occulte ad interiora deserta per-
rexi, ibique Pachomium septuagenarium in loco Scithi
prope Palmam inter ceteros monachos tenere reperiens,
anxietatem ei meam retuli. Qui dixit mihi: Non tibi sit
noua res ista quam pateris, nam, quod non ex negligen-
tia vel desidia mentis in ea incurreris, testimonium tibi
præbet, & natura locorum, & inopia omnium rerum, &
absentia sceminarum; sed magis ista tentatione laboras
propter studium ac desiderium castitatis, nam aliquan-
do quidem caro nostra si fuerit nimis sana, lasciuiat, ali-
quando ex cogitationibus vanis, morbus iste procedit:
interdum vero dæmon contra nos dum nobis inuidet
præliatur; nam & ego, ut vides admodum senex per 40.
annos in hac cella degens, maximamque salutis propriæ
curam gerens, huiusmodi tentatione sollicitor usque ad
præsens. Certe per annos duodecim post quinquagesi-
mum, nunquam die, vel nocte hic morbus recessit à me,

ita ut me priuatum auxilio Dei suspicaret, malis tamen
tunc irrationabili quadam morte deficere, quam tali
corporis obsecrati succumbere, solitudines peragrans,
in speluncam feræ cuiusdam me nudum proieci, ut ab
egredientibus ex ea bestiis deuorarer. Cumque sic us-
que ad vespertinam iacuissem, in qua (sicut scriptum est) *per-
trāsierunt omnes bestie silue*, exeuntes masculus, & femi-
na, odore ducente ad me peruenerunt, & à capite usque
ad pedes lingua me blandiente lambuerunt, sicque ille-
sum reliquerunt. Cogitans igitur & credens, quod Deus
peperisset mihi, mox ad cellam redi, dæmon autem
paucis diebus quieuit, sed rursus mihi vehementius,
quam solebat incubuit, ut penè me cogeret blasphemare.
Transfiguratus est enim in puellam quandam, quam
in iuuentute me vidisse memineram, messium tempore
calamos colligentem. Quæ subito supra genua mea se-
dens, adeo me per omnia membra commouit, ut penè
mecum eam coisse putarem. Iratus igitur dextera mea
perculsi eam, statimque euauit, & certe per totum bien-
nium factorem manus, qua eam perculseram ferre non
poteram. Anxius igitur ac desperans, ad deserta vagabun-
dus perrexi, repertamque modicam aspidem manu te-
nens genitalibus membris apposui, ut vel morsus eius
mihi mortem inferret; caput etiam serpentis perfri-
cando conterens, in verendis tanquam ex eis mihi ten-
tationis causa procederet, nec sic me momorderit, di-
uina (sicut credo) gratia providente. Tunc itaque vo-
cem hanc ad me descendentem audiui: *Vade Pachomi,
insiste agoni tuo, ob hoc enim permisi te dæmonis vir-
tute superari, ne quasi fortior superbires, sed infirmita-
tem tuam agnoscens ad auxilia diuina confugeres, sic
igitur ad propria secreta remeans, de cetero cum fiducia
sedi, pacatissime sensibus vixi; hostisque meus ut se con-
temptum vidit, omnino confusus abiit.*

*De quodam sancto Stephano, & Valente presum-
ptuoso.*

CAP. LXXX.

Stephanus quidam in parte locorum Mareoticis, per
Sannos sexaginta, monachus sedens, tantum habuit
in discernenda rerum ambiguitate iudicium, ut nullus
ad ipsum in quacunque causa tristis veniret, qui non
post eius visionem atque sermonem latus abscederet.
Sanctus Euagrius, & Ammonius, & qui cum eis erant,
aliquando referebant, quod inuenerant eum in vere-
cundis naturæ, quodam morbo laborantem, & opus
quidem manibus facientem, idest de palmulis funem
torquentem, fratribus quoque sermocinantem, ceteras
vero corporis partes medico ferroque præbentem, adeo
namque per patientiæ gratiam alienus erat à sensibus
corporis, & mens eius occupata cœlestibus, & in tan-
tum separata erat à rebus humanis; ut abscessis verendis
omnibus, nihil sentiret penitus.

Palæstinus quidam nomine Valens, peruenit ad ere-
mum, in qua pluribus annis vixit nobiscum, difficillique
vitæ studium assecutus, ad tantum superbix cacumen
ascendit, ut diabolicis illusionibus falleretur; nescio quid
magnum se esse putans, tanquam Angelorum visione
ministerioque quotidie frueretur. Referebant igitur
eius notissimi, quod vno die dum in tenebris opus ceci-
ret, acus ei qua sportulam consuebat à manibus cecidi-
set, & dum eam in obscuro cernere non potuit lam-
pade sibi ministerio dæmonis accensa eandem inuenit,
eo igitur ex ipsa inflatione resecto, accidit ut quidam
illuc peregrini venirent, variæque leguminum, & fru-
ctuum genera fratribus exhiberent. Quæ cum susce-
pisset sanctus Macarius presbyter noster singulis fra-
tribus pusillum misit, inter quos & Valenti partem de-
stinauit. Qui latorem ipsum iniurijs confecit, dicens ei:
*Vade, & dic Macario, quia non sum deterior illo, ut be-
nedictiones ad me transmittat. Quo audito Macarius
ad eum veniens consilium ei humilitatis dedit, sed per-
suadere non valens de ruina eius tristis abiit.* Denique

diabolus

diabolus in effigiem Saluatoris transfiguratus, nocte venit ad eum, choro mille (ut finxerat) Angelorum lampades accensas tenentium, & cum flammata rota, in qua Saluatorem sedere simulavit, vno ex illis procedente, eique dicente. Placuit Christo conuersatio tua, & probabilis vite fiducia, & ecce venit ad te, tantum egredere de cella tua, & venientem eminus cernens adora. Egredus igitur, illum ut Deum adorauit, & sequenti die congregatis ad ecclesiam fratribus, ait: Ego iam communionem non indigeo, Christum enim ipsum hodie vidi. Tunc sancti patres ferreis vinculis eum alligatum, secularis vite conuersationi dederunt, ut ex eo tumor eius animi cessaret, quod nihil commune cum sanctis haberet: & sic eum per totum annum proprijs orationibus curauerunt.

De sanctis Elia, & Dorotheo.

C A P. LXXXI.

SANCTUS ELIAS monachus amore virtutis succensus, & feminei sexus miseratione commotus, deuotum Deo virginum coram habebat, & in grandi quodam monasterio, usque ad trecentarum feminarum numerum collegerat, earumque conuersationem ordinabat. Quod cum per biennium iam fecisset, & adhuc iuuenis tringinta, vel quadraginta annorum esset, subito carnis tentationem passus est. Relicto quodam monasterio dum per solitudines iugi biduo ieiunus erraret, ait: Domine Deus aut occide me, aut a me tentationem istam excludere. Vespere igitur ei subito somnus irrepsit, & tres Angelos ad se venisse conspexit, dicentes: Cur egredus es, de monasterio feminatum? Qui cum timuisse se diceret, ne aut sibi aut illis noceret. Illi dixerunt: Si huiusmodi metu per nos liberatus fueris, rursus illarum coram suscipies? Cumque libenter acquiesceret, & hoc ipsum exigentibus illis, iuramento firmasset, vnus eorum manus illius tenuit, & alter pedes, tertius vero arrepta nouacula testiculos eius abscidit, non quod vere hoc faceret, sed quod facere videretur. Angelis autem interrogantibus an aliquid sibi profuisse sensisset factum suum. Vehementer, inquit, intelligo quoddam onus mihi esse sublatum, & satis credo me omni quam formidabam molestia liberatum. Igitur post quatuor dies regressus, & lugentium feminarum monasterium ingressus, in cella quadam illic habitauit, & alios quadraginta annos vixit sanctis patribus asseuerans, quod nunquam ulterius in cor eius cogitatio talis ascenderet.

Hic successit sanctus Dorotheus, qui in superiore cella monasterij consuevit, fenestram ibi factam iugiter aspidens, & ad vnanimitatem, pacemque sorores erudiens, cum nec illis ad eum possent ascendere, nec ipse ad illas descendere.

De sancto Pachomio Tabennensi, & eius regula per angelum dictata.

C A P. LXXXII.

IN Thebaide provincia Tabennensis dicitur locus, in quo fuit Sanctus Pachomius, vir iustus, & deuotus, in tantum ut per diuinam gratiam, & nosceret futura, & visione fruere angelica. Hic perfectus misericors, & humanus fuit, & inestimabili fratre amore dilexit. Ad hunc igitur in spelunca sedentem venit Angelus Domini dicens ei: Per omnia quae ad propositum tuum pertinent, perfectus es, vnde & in spelunca superfluus sedes; veni igitur, & omnes iuniores monachos collige, eosque iuxta regulam vite quam a me discas, institue. Tabulas aotem areas illi dedit in quibus scriptum erat: Diuersas intra domus arrium cellulas facies, terminisque per singulas manere precipies. In vno tamen loco cibum communem fiat. Nec ieiunare nec manducare quicquam prohibeas, fortioribus tamen magis edentibus grauius opus intinges.

Somnium vero non tacentes capiant, sed super instructas, & paululum reclinatas cathedras, pallijs suis velatas sedentes quiescant. Pellibus caprim tegantur, quas nec propter cibum, vel somnum capiendum deponant, sed tantum quando ad communionem ingreditur. Tunc vnusquisque cingulum suum soluat, pellemque deponat, & cum cuculla tantum accedat. Si quis alterius regulam peregrinus aduenierit, non edat cum eis nec bibat, nec in mansionem eorum introducat, nisi forsitan eis in via adiutus fuerit. Quicunque vero ad permanendum cum eis intrare voluerit, non cum in loca monasterij secretiora recipiet, nisi triennium totum laboriosius opus duriusque perficiens, impleuerit. Edentes cucullis capita sua velent, ne alter alterum aspiciat manducantem, sed solum catinum, vel mensam, nec loqui quicquam liceat dum manducat. Porro viginti quatuor ordines esse fratrum instituit, & vniqueque literam graecam, qua tanquam proprio signo, vel vocabulo dignoscere superposuit. Hoc etiam ordinatum, & insit, ut orationes duodecim per totum diem, & in vespere totidem ad laudes facerent, & in nocturnis quoque vigilijs totidem preces effunderent. Tunc sanctus Pachomius ait Angelo: Parum hoc est. At ille: Ideo, inquit, has paucas fieri preceps, ut & iuniores implere sine tristitia possint impositam sibi regulam viuendi; qui vero firmiores, & perfectiores sunt, non illis necesse est aliena regula cōstringi, quia vitam suam totam visioni, & cultui Dei penitus dederunt.

Hic itaque dispositis discessit Angelus ab eo. Plurima igitur monasteria sunt, in quibus usque ad septem milia virorum sunt, qui huiusmodi instituta custodiunt: sed illud in quo Pachomius ipse degebat, maximum, & primum habetur, ex quo, & cetera processisse videntur.

De virgine humili, & abiecta, quam sanctus Piterius visitauit.

C A P. LXXXIII.

ET in ciuitate Panos monasterium quadringentos viros habens, inter quos, & fabros ferrarios, & carpentarios, & sarcinatores, & camelarios, & fullones reperi, singulos in arte propria laborantes; & ex his quae quotidiano victui superesse poterant, etiam monasterijs feminarum, carceribusque vicinis necessaria quaeque praebentes. Est & apud istos monasterium numero quadringentarum feminarum eiusdem moribus, & eadem ordinatione viuentium, excepto solo velamento pellium, & haec quidem habitant trans fluuium; intra fluuium autem viri. Et cum aliqua illarum defuncta fuerit, eam ex more vestitam aliae deferentes, supra ripam ponunt, quam inde viri nauicula cum psalmis transferentes in sepulchro proprio condunt, nec vllus transit ad earum monasterium excepto presbytero, & diacono, & hoc tantum per diem dominicum.

Fuit in eo monasterio quaedam virgo, quae stultam se fecit propter Christum, ut virtutis posset implere propositum. Cumque se admodum humiliaret, atque deijceret, adeo omnibus alijs horrore erat, ut nec cibum cum ea caperent, ab omnibus cedebatur, omnium odia, & maledicta sustinebat. A coquina vero nunquam recedens, totius illic ministerij tanquam ancilla cunctis obediens, officium implebat. Nunquam ad mensam sedebat sed micam tantum mensuram detergens, & ollas abluens, his solis alimonijs contenta vivebat. Nunquam calciamentis utebatur, caput pannis inuolutum habebat, & sic omnibus seruebat, & certe cum ab omnibus pateretur, nulli vnquam iniuriam fecit, nulla ipsius murmur audiuit. Inter haec astitit Angelus domini sancto Piterio probatissimo viro, semper in desertis viuenti, dixitque illi: Cur magnum aliquid te esse credis in tuo proposito, & huiusmodi degens loco? vade ad Tabennensiotarum monasterium feminarum, & inuenies vnam ex eis habens in capite pannum conscissum, ipsamque cognosce te esse meliorem, cum enim sola contra tantas diebus ac noctibus pugnet, cor eius nunquam a Deo recessit, tu autem in vno loco residens nunquam progredieris, & per omnes vrbes an-

Quomodo
admittendi
hospites.

Regula im-
becillioribus
debet esse
accommoda-
ta.

7000. viro-
rum num-
us in mona-
sterij S. Pa-
chomij.

Quis labor
monachorum
Pachomij.

Monasterij
mulierum
Tabennensio-
tarum.

Sepultura
virginum cum
psalmis.

Virgo ob hu-
militatem
stultitiam si-
mulans.

Contamelijs
afflictatior.

Sanctus Pi-
terius ad vir-
ginem se san-
ctiorem ab
angelo mit-
tusur.

Adit virgi-
num mona-
sterium.

Virgo à foro-
ribus provin-
ciae habitata
omnibus sa-
men erat sa-
ctior.

Non ferens
gloriam &
honorem fu-
git.

Ioannes pri-
mus faber.

Ioannes do-
natur gratia
propheta.

Imperator
Theodosius
uentum belli
praedicat.

Heraclides
ad Iohannem
venit qui &
nouit ex quo
conuenit sit.

Heraclides
mora impa-
tienti, abitu
parat.

Matth. 9.
Maxime col-
loquendum
cum ijs qui
huius prodisse
possunt.

mo, & cogitatione vagaris. Statim igitur ad praedictum monasterium venit, seque ad foeminarum habitaculum transuehi petijt. Ingressus autem omnes sorores videre voluit, inter quas illam solam propter quam venerat, non vidit. Ait ergo: Omnes adducite, nam aliqua videtur hic deesse, quam mihi Angelus ostendit. At illae omnes, inquit, hic sumus, vnam quidem stultam habemus in coquina intrinsecus. Exhibete, ait, mihi eam, vt ipsam quoque videam. Quod cum fecissent, ille, frontem eius pannis inuolutam cernens, proiecit se ad pedes illius dicens: Anima, idest, Mater spiritualis benedic me. Procidens autem & ipsa dicebat: Tu me benedic domine. Omnes itaque sorores obstupuerunt dicentes: Noli talem iniuriam sustinere Abba, nam ista quam cernis est fatua. At ille dixit omnibus: Vos fatuae estis, nam ista melior est & me, & vobis; deprecor autem Deum vt in die iudicii dignus ipsa merear inueniri. Tunc omnes prociderunt ad sancti Peterij pedes, singulae propria ei peccata confitentes, quibus illam sanctissimam contristarent: Et alia quidem dicebat, ego eam delusi: alia ego habitum eius deiecitum irrisi: alia ego eam eo quod tacita esset, iniurijs afflegebam: alia ego sordes abluens catini super eam fundebam: alia quoque colaphis eam à se verberatam saepe dicebat: alia nates eius linapi impletas à se esse deflebat: ceterae quoque diuersas ei se referebant iniurias interrogasse. Pro quibus omnibus ille sanctus vna cum eadem sanctissima virgine fufus precibus regressus est. Post paucos dies illa non ferens tantam sui gloriam, grauarique se credens satisfactionibus singularum, egressa de illo monasterio, quo ierit vel quo sine defecerit, haec tenus ignotum est.

De sancto Ioanne incluo & eius Spiritu Pro-
phetico.

C A P. LXXXIIII.

FVit & Ioannes quidam Carpentarius, qui saeculo renuncians, & per quinque annos in diuersis monasterijs degens, tandem solus in Lycum montem se contulit, ibique triginta cum iam annos compleisset inclusus; gratiam Prophetiae meruit, nam & Imperatori Theodosio frequenter ventura praedixit. Primum quidem de Maximo Tyranno, quod eum esset superaturus, & ex Galliarum partibus reuersurus. Postea quoque de Eugenio, quod eum esset victurus, sed ibidem vitam finiturus. De hoc igitur apud omnes grandis fama conualuit propter quod & Theodosius ipsum honore prophetali venerari consuevit. Et ego igitur virtutem eius agnoscere cupiens, illuc perrexi, decem & octo diebus itinere confecto, partim ambulando, partim nauigando. Post primam autem salutationem ait mihi per interpretem. Vnde es, aut cur venisti? nam vnum te esse conicio de socijs Euagrij. Quod & ego annui. Interea dum loquimur, praeses illius Prouinciae nomine Alipius ingreditur. Ad quem cum ille relicto quem habebat mecum sermone se contulisset, paululum ab eis secessi, & eminus steti. Prolixas autem illorum confabulationes grauitate ferens, illum senem intra me arguebam. quod meo sermone contempto, illum potius honorasset. Cum igitur eodem spreto, recedere cogitarem, vocauit Theodorum interpretem suum, & ait: Dic fratri illi: Noli esse pusillanimis, quia iam nunc tecum loquar. Ex hoc igitur hominem cum esse spiritualem, & occulta prouidere cognoui, & ideo magis cepti remorari. Egresso vero mox Praeside vocauit me, quem sic allocutus est: Cur, inquit, animam tuam mea reprehensione laxasti? cur in tuis sensibus cogitasti, quod nec in me cognosco, nec tuos mores dicere scio? an ignoras, scriptum esse, non sanos, sed male habentes egere medico? Tu me cum velis, & ego te inuenire possum, & si forsitan ex me nullum, ex alijs tamen fratribus ali- quod patribusque poteris habere solatium. Iste vero

totus ex saecularibus rebus diabolicae potestati deditus, vix ad horam respirare potuit, & nunc tentans venit, sicut seruus austerum fugiens Dominum suum, vt hic salutis ingeniret auxilium. Inconsulta igitur & importuna res fieret, si illo relicto tecum moraret, qui salutis tuae commodis consuesti vacare iugiter. Tunc ego magnopere deprecatus sum illum, vt pro me dignaretur orare, quoniam hoc mihi certissime persuasit vitium eum spiritualem esse. Ille vero iam laetior in sinistra faciei parte leuiter me percussit dicens: Multae tribulationes te manent, & futurus episcopus es, plurimumque laborum habiturus. Pias autem, & quasi rationabiles occasiones afferens tibi demon ventilare tentat, suggerens, & patris desiderium, & fratris sororisque conuersionem. Ego vero ibi renuncio, vtroque saluatus esse cognosce, renunciauerunt enim ambo saecularibus rebus, & pater tuus alios septem annos est victurus. Insiste igitur, & in desertis locis vt cepti viue, nec parentum tuorum causa festines, ad patriam redire, quia nemo manum mittens ad aratrum, & respiciens retro aptus est regno Dei. Denique quadraginta octo annos, in eadem cellula se habitasse dicebat, affirmans nullius vnquam foeminae vultum se vidisse, nec se edentem aut bibentem ab altero visum fuisse.

De Sancto Serapione.

C A P. LXXXV.

Serapion, qui & Sindonius vocatur, quia veste non alia, quam syndone utebatur, Apathes etiam, id est, impassibilis vocabatur, quia nullum possidendi desiderium patiebatur, & abstinentia nimia omnium rerum, & iugi meditatione diuinorum librorum vnius cellulae quiete non poterat esse contentus, sed per diuersa trahebatur mens eius. De hoc referebant patres sancti, quod in quodam oppido viginti solidorum precio se paganis mimis tradidit, & in eorum seruitio permanserit, ita vt eis pedes quoque laueret, donec eos Christianos efficeret, & à ludis theatralibus separaret: nullumque cibum nisi panem, & aquam sumere consueuerat, nec diuinas scripturas legere cessabat. Illis autem ad piam, & castam vitam conuersis cum ei libertatem offerrent, dicentes, quia per ipsum à turpi seruitio liberati essent, viginti solidos, quos pro se acceperat, & apud se seruauerat, reddidit eis, dicens: Quia per me Deus in vobis impleuit quod volebam, nunc aurum, quod pro me dedistis, recipite, vt alios quoque quibus subuenire possim, reperiam. Cumque rogatus, acquiescere nollet, vt cum eis tanquam Pater eorum, & dominus remaneret: dabis ergo, inquit, aurum illud pauperibus, quod nos velut arthas quasdam pro salute nostra dedisse cognouimus. At ille: Date, ait, vos, ego enim alienas pecunias non do. Saltem, inquit, hoc precamur, vt vel post anni circulum Athenis nos requiras. Itaque seruus Christi peregrinando frequenter Helladam venit, ac per triduum moratus Athenis, à nullo panem quousque velceretur, accepit. Neque vero pecuniam habebat, nec petam vel pellem, vel aliud quicquam secum praeter sindonem, qua erat amictus, ferebat. Cum ergo ieiunius vsque ad quartam diem peruenisset, esurire fortiter cepit. Nihil ergo peius illo ieiunio, quod extorquetur inuito, ex cuius necessitate saepe etiam pericula procedit; stetit ergo supra colliculum vrbis vbi primates eiusdem oppidi consilium habere consueuerant, & illic manus suas percutiendo, vim se maximam pati clamabat dicens: Athenienses viri succurrite. Concurrentes itaque simul omnes pallijs, vel bitris induti, quassierunt, vnde venisset, vel quid pati se diceret. Ille respondit: Genere sum Aegyptius, conuersione monachus; ex quo autem de patria mea vera discessi, in trinum forneratorum manus incurri; quorum duos

quidem,

De sanctis Ephraem, Adolio, & Innocentio.

CAP. LXXXVII.

BEatus Ephraem Edissenæ ecclesiæ diaconus per gratiam Dei naturalium rerum notitiam habere meruit, quietam semper vitam egit, & omnes qui ad eum videndum veniebant, per annos plurimos docens, tandem de cella sua talis rei necessitate processit.

Cum fames grauis in eadem vrbe læaret, pereuntem multitudinem rusticam miseratus, accessit ad diuites dicens: Quare nulla vos misericordia mouet humanæ naturæ sic ante oculos vestros deficientis, sed putrefacta intrinsecus ad condemnationem vestram seruatis? Tunc illi, inquit, non habemus, quibus pecuniam egenis diuidendam credere debeamus, omnes enim negociari pro suis commodis volunt. At ille ait: Qualis vobis videor? Scimus inquit seruum Dei te esse. Credite ergo, inquit, mihi pecunias vestras & ego ministerium peregrinorum miserorum suscipiam. Accepta itaque pecunia certis parietibus porticus ciuitatis interclusit, & trecentos in eis lectos posuit, in quibus fame pereuntes reficiebat, ægrotantes quoque curans, & morientes sepeliens. Impleto autem anno illo post quem frugum copiarum grandes fuerunt, ad cellam redijt, in qua post spacium vnus mensis obiit.

Apud Hierosolimam vidi quendam Adolium nomine, Tarsensem genere, qui cum illo venisset, nouum sibi quoddam, & ultra homines propositum conuersationis aggressus, ita vt etiam demones austeritatem vite eius contremiscerent, & ab ea fugerent. Nam per quadragesimam quidem quinto die, reliquo anni tempore post biduum semper cibum sumere consueuerat. A vespertinis horis vsque ad matutinorum tempus in loco montis Oliueti stans, vnde Saluator assumptus est orando, & psallendo parnoctabat, & siue sub niuib, siue sub pluuiis, vel prunis immobilis permanebat. Et postquæ eo modo solitum tempus impleuerat, signo mallei, quo fratres excitabat, omnium cellarum fores percutiens eos ad oratoria propria deducebat. In quibus cum vnoquoque eorum vnum, vel alterum in antiphona psalmum canens, totidem cum singulis preces supdens, sic ante lucem ad cellulam suam redibat. Quem certe fratres vestibus suis spoliaturum aquam sepius distillantibus, alijs inducebant, donec illi siccarentur. Sic ergo paulisper somno refectus vsque ad horam tertiam, iterum psalmos canens, ad alterius diei vespere venire nitabatur.

Innocentius presbyter, cum quo vixi tribus annis simplicissimus hominum fuit, qui cum olim sub Imperatore Constantino militasset, sæculo renunciauit, filium suum Paulum maledixit, eo quod filium presbyteri cuiusdam corrupisset, deprecatus est Deum dicens: Da illi Domine talem spiritum, vt in carne sua nunquam tempus inueniat ad peccandum. Rectius enim fore credebat, si cum atrocitate demonis, quam si cum impuritate corporis voluptatis certaret. Quod vt dixit: ita factum est. Nam etiam vsque nunc idem Paulus ferreis catenis vinctus in monte Oliueti consistit à dæmone vexatus.

De sancto Philoromo presbytero.

CAP. LXXXVIII.

Philoromus quoque presbyter fuit in regione Galatiæ, cum quo etiam fui multo tempore. Hic quondam, Imperante Iuliano, sæculo renunciauit, interrogatusque ab illo, magna ei cum auctoritate respondit. Tunc ille (prius caluicie ei facta) verberari eum à pueris iussit, qui plagarum supplicium patientissime ferens, maximas eis gratias egit. Huic

quidem, quocumque modo debitum soluens, potui eundem, tertius autem adhuc retinet me, nec habeo vnde possim ei satisfacere. Illis autem requirentibus, quis esset vel ubi degeret, quis ei molestus esset, & in omnibus adiutores se pollicentibus, si hoc indicaret, ait: *Cupiditas pecunie, desiderium voluptatis, & voracitas ventris, hi tres semper mihi molesti fuerunt à principio inuentus.* Ex quibus primos duos euasisse iam videor, nec ultra mihi molesti sunt, tertium vero ferre non possum, cum enim quarto die iam ex necessitate ieiunem, vrget me seuerissimus fenerator, exigens debitum, & nisi reddidero, mortem minatur. Tunc quidam philosophorum obrulerunt ei solidum vnum. Quo ille sumpto, & eadem qui panes vendebat dato, vnoque tantum ab eo pane suscepto, mox ab vrbe profectus est, & nunquam postea in eam reuersus. Circa Lacedæmonis loca veniens, vnum illic de primoribus vrbs bonum in cæteris rebus virum, omnesque de domo Manichæos esse cognovit, iuxta superius exemplum se vendidit, & intra duos annos ab execrabili secta tam ipsum, quam coniugem eius, totamque familiam abstractos ecclesiæ tradidit.

De sancto Euagrio.

CAP. LXXXVI.

Sanctus Euagrius primus ordinatus est lector à sancto Basilio, postea vero diaconus à beato Gregorio Nazianzeno. Hic quidem in sæculari vita tentatus, tandem beatæ Melaniæ studio, veste mutata, ad Ægyptiacum Nitriæ montem profectus, biennium illic degens impleuit, tertio anno ad interiores solitudines pergens quatuordecim annis in abstinentia vixit, panis & olei modicum sumens, ille qui prius intra copias magnas deliciosam semper vitam habuerat. Huic fortiter spiritus fornicationis semper incubuit, vnde sicut nobis, vt ipse referebat, per totam noctem in hyeme nudus in puteo stabat, vt gelu quoque carnes eius constringerentur. Aliquando blasphemias spiritus cepit eum vrgeri, & ad sacrilega contra Deum verba repellere, propter quod dies, quadraginta iugiter sine tecto fuit, ita vt per totum corpus eius papule quædam exirent. Tam vehementer demones expertus est, quod per innumeras vices ab eis verberatus est.

Quodam dies tres simul in specie clericorum astiterunt ei demones, de fide cum eo tractare cupientes. Ex quibus vnus Atrianus, alterum Eunomianus, tertius Apollinarium se esse dixit. Quos omnes ille sapienter ac breuiter differendo superauit.

Idem cum Ecclesiæ clauis perijisset, *innocato Christi nomine* illam ostij partem, vnde clavis erat, signauit, & manu fores pulsans, aperuit.

Quidam quoque discipulorum omnia quæ post octo annos essent ei ventura, sigillatim res ipsas prophetando prædixit.

Cum vero quidam ei mortem patris sui nunciaret, respondit: Quid blasphemias o homo? immortalem ego patrem meum noui. Dicebat autem: Ex quo ad solitudines veni, non lactucam aut aliquid viride attigi, non poma, non carnes, non balnea vidi. Denique decimo sexto talis vite sue anno, in qua nihil edebat, quod coctum esset, cum propter infirmitatem stomachi necesse esset, vt tale quidsumeret, panem quidem nunquam attigit, sed olera, poscam & lenticulam, per biennium gustans, ita de sæculo exiuit.

Circa ipsum vite finem referebat, quod tertium annum ageret, ex quo carnali desiderio liberatum se esse intelligeret, & hoc post talem ipsius vitam, post tantos labores, post illas tam iuges orationes. Bonorum, & malorum spirituum differentias nouit, artesque quibus demones subiugari possent, monstrauit.

Anari seruum
mentum si-
nunt putref-
cere.Ephraem suc-
currit fame-
scentibus.Adolius da-
monibus est
terreri.Quomodo
quadragesi-
mam obser-
uabat.Innocentius
in matrimo-
nio mona-
chus.Iulianus
apostata illu-
dit Philoro-
mo.

Tentatio
fornicationis
Ergula quo-
modo retin-
datur.

tamen inter principia cum fornicatione, & ingluvie maxima fuit pugna, sed illos ille spirituales morbos ita superavit, sicut aliquis immensum ignem validissimis aquis extinguit, in quadam enim cellula se clausum ferro semper oneravit, nec panem de tritico factum, nec ullum coctum ignibus cibum sumpsit, & sic demum in 18. annis, præfatis passionibus domitis, Deo gratias egit. Cui, & frequens, & varius cum impuris spiritibus per annos quadraginta, patientissime intra unius monasterij claustra degenti, conflictus fuit. Et ut ipse nobis referebat per annos trigintaduos, ex nullo pomorū genere gustavit. Cum autem metus mortis ipsum aliquando vexaret per sex annos se clausit intra memoriam mortuorum, ut demonem quem ex sepulchræ formidine terribilem sentiebat in sepulchris habitando superaret. Dicebat etiam quod ex quo baptizatus fuerat alieno pane sine causa se usum fuisse nesciebat, quin etiam ex laboribus proprijs ducentos, & quinquaginta solidos elephantiolis præstiterat.

Peregrinatio
Romana &
Hierosolymi-
tana.

Idem quoque pedester multa sanctorum loca orationis causa petijt, ut Romam, Alexandriam, Hierosolymam. Ad nostram etiam ædificationem sæpius dixit non se meminisse, quod unquam sensibus suis à Deo separatus fuit.

De sanctis mulieribus Eustochio, &
Melania.

CAP. LXXXIX.

Eustochium
cum 50. vir-
ginibus exer-
cetur.

Multas quoque fœminas vidi viriles mores, & honestos habentes, inter quas & Paulam urbicam Toxotij matrem, prudentem ac spiritualem mulierem, cuius filia Eustochium usque hodie apud Bethleem in monasterio suo degit, virgo castissima secum habens virgines quinquaginta.

In monte
Nitria Me-
lania San-
ctos patres
invisit.

Sancta quoque Melania fuit mulier urbica, Marcellini exconsulis filia, quæ vigesimo secundo ætatis suæ anno viduata, & æterno sponso diuinitatis amore perpetuo copulata, nulli prodens animi sui secreta, ea quæ in mobilibus habere videbatur cum certis pueris, & puellis in nauem misit, sicque festinans, Alexandriam nauigavit: illic omnibus venditis, & in pecuniam aurumque redactis, nitriæ montem attingit, ibique venerabiles patres vidit Pambo, Assisium, Serapionem, Paphuncium, Isidorum, & Dioscorum. Aquæ quos in desertis locis sex tantum mensibus commorata, omnes qui illic erant sanctos viros peragrans, visitavit. Post hæc cum Alexandria Præfectus Augustalis Isidorum, Paphuncium, Pambo, & Ammonium, & duodecim episcopos, & presbyteros, & alios quosdam usque ad centum & duodecim numero circa Palæstinam, & Diocæsaream damnasset exilio, hæc illos secuta ministeriū suum eis ex proprijs facultatibus tribuit, & cum à custodiis prohiberetur hoc facere, tunc illa veste puerili sumpta, circa vespertinas horas deferebat eis omnia vitæ necessaria. Quo cognito Palestina consularis, putans quoddam terrore quodam ex eius pecunia sinus suos implere posset, iussit eam corripi, & in carcerem trudi. Quæ tunc ei per internuncios sic mandavit Ego inquit, illius filia, & illius coniux fui, nunc vero sum ancilla Christi. Nec vales igitur in aliquo me tertere, nec quicquam de rebus meis auferre. Neque enim ob villitatem præsentis habitus me putes condemnandam, quia facile si velim, extollere possum meipsam, ne autem hoc ignorans, periculum aut crimen incurras, idcirco tibi ista mandavi. Sic nimirum contra imprudentes aut superbos interdum oportet arrogantia uti. His itaque verbis tetrus Iudex, ei factum suum excusavit, & eam ut meruerat, honoravit, atque ut ad prædictos viros quoties vellet accedere, iussit. Quibus ab exilio renocatis, monasterium prope Hierosolymam sibi fecit, in quo 27. annorum tempus implevit, quinquaginta sorores virgines secum habens. Erat etiam

Melania
Hierosoly-
mis mona-
sterium vir-
ginum ex-
truxit.

cum ea Rufinus ciuis Italicus ex oppido Aquileiæ, vir sapiens, nobilium fortiumque morum, qui & ad presbyteratum postea meruit peruenire. Igitur in 27. annis omnes apud Hierosolymam sanctos, & peregrinos episcopos monachos, & virgines (hoc enim Deo vouerant) suscipere proprijs sumptibus, ac fouere consueverunt, omnesque venientes ad se exemplo tali meliores fecerunt. Sed & 400. monachos, qui se propter Paulum ab Ecclesia separabant, rursus ecclesiæ sanctæ reddiderunt, pluresque etiam alios homines peruersæ sectæ, vera suadendo, iugiterque docendo, ad ecclesiam reuocauerunt.

De sanctis Elpidio Sisinnio Gaddano & Elia.

CAP. XC.

Elpidius genere Cappadox, qui postea presbyter fieri meruit, habitans in spelunca studio abstinentiæ cunctos vicit. Nam per annos 25. quos vixit dominico tantum, & sabbati die, cibum sumebat, ac per totas noctes stando, & orando psallebat. Quem sicut apes regem suum, sic innumera fratum multitudo secuta, faciebat in solitudine quasi quandam apparere ciuitatem, eratque voluptas eorum conversationis agnoscere varietatem. Hunc, cum quadam nocte nobiscum psalleret, scorpio vulneravit, quo ille calcato, ne standi quidem spacium in quo fuerat, mutauit, in tantum ictus dolorem contempsit.

Quadam etiam die cum vnus è fratribus exiguum aridi partem sarmenti ex vite teneret, accipiens eam quasi plantans infodit solo, cum certe tempus plantationis non esset omnino, quo in immensum crescente, tam magna vitis effecta est, ut totius Ecclesiæ tecta cooperiret.

Fertur autem quod per annos vigintiquinque nunquam ad occidentem se conuertit, nec Solem ad occasum declinantem respexit.

Huius discipulus nomine Sisinnius cum apud eum 6. vel 7. annis fuisset, tandem intra sepulchrum quoddam se clausit, in quo per triennium stans semper orauit, & nec nocte, nec die deambulauit, aut sedit, aut iacuit. Qui etiam contra demones specialem gratiam meruit, adeoque sine vlllo vitio mentis & corporis vixit, ut nullam generis esse distantiam inter mares, & fœminas comprobaret. Itaque nunc ad patriam idell. Cappadociam regressus, & presbyter factus, fratres pariter, & sorores in vnum collegit.

Noni etiā Palestina senē, Gaddanū nomine, qui sine tecto semper circa loca Iordanis vixit. Contra hunc Iudæi quidam inuidia furibundi aliquando venerunt armati, quorum vnus cum ferire vellet, dextera quam exererat aruit, & ex eius digitis gladius exiit.

Elia quidam in spelunca degens, hospitalis, & charitate plenissimus, aliquando cum ad eum multitudo fratum venisset, quia publicus illic erat transitus, subito deficiente ei pane tristari cepit, & ingressus speluncam tres illic panes grandes ac recentes subito reperit, ex quibus 25. simul fratres usque ad saturitatem refecit, vnus quoque superfuit, qui ei postea per 25. dies ad victum suffecit.

De sancta Silua virgine & sancto Diocle
& Capitone.

CAP. XCI.

Cum autem ad Ægyptum ex Elia proficisceremur, sanctam Siluiam Dei virginem, Rufini autem tunc præfecti sororem deducentes, Sanctus Iouenianus, qui nobiscum erat æstu nimio fatigatus, intra Pelusium oppidum manus suas, & pedes

aqua frigidissima refouere cepit, seque postea super pelliculam, & in solo stratum plumam proiecit. Ad quem illa accedens ait: Quomodo ausus es hanc ætatem agens, in qua sanguis tuus adhuc viuit, sic curare corpus tuum, atque fouere? non intelligis, quæ ex hoc nasci solebant lacerationes animæ? Crede mihi confidenter loquenti, quod ego 60. agens annum, non ora, non pedes, non aliquam membrorum partem, exceptis digitis meis aqua laui. Cumque ægritudinibus laborans etiam à medicis lanacro cogerer uti, nunquam tamen antiquum corporis mei morem palpitare volui. Non in lecto quieui, non in lectica recumbens iter feci.

Hæc virgo eloquentissima erat, & magnum habens amorem literarum, noctes in diem legendo vertebat.

In Antinoo Thebaidis provincie ciuitate quatuor annis fuit, quibus illic vniuersa monasteria cognoui, habitant in vrbe illius territorio 1200. probatissimi viri, propriarum manuum se labore pascentes, ex quibus multi Anachoritæ se contulerunt ad rupes, & solitudines. Inter hos Diocles quondam secularis Philosophus, sed iam ad celestis Philosophiæ studium diuina gratia translatus, quintum in speluncis annum habens, hæc nobis aiebat: *Sensus humanus cum à cogitatione Dei recesserit, aut demonibus efficitur similis, aut animalibus brutis: necesse est enim, inquit, ut aut in desiderium aliquod, aut iracundiam ruat, & desiderium quidem illud brutorum: iracundiam verò demonum esse dicebat. Me autem contradicente quomodo fieri possit ut sensus humanus cum Deo ingiter maneat respondit: In quacumque cogitatione, vel actu fuerit anima, si pia est, & Deo placere studet, utique cum Deo est.*

Illic & quidam Capito nomine iuuenis erat, qui prius latro fuerat. Cum autem in spelunca sua iam impleisset annos quinquaginta, nec tunc usque ad quartum lapidem vrbe accedere volebat, nec usque ad flumen Nili, qui proximus erat: dicebat enim, quod necdum se conuersationi ac sermoni plurimorum hominum ingerere posset, eo quod adhuc inimicus ei fortiter repugnaret.

*De sancta virgine Amata, & quadam alia
& Melania iuniore.*

CAP. XCII.

Sunt etiam in eadem vrbe xij. monasteria virginum, in quibus, & quadam Amatam nomine, vidi senem 80. iam (vt ferebatur) annos in monasterio suo habentem. Cum hac habitabant 60. mulieres in abstinentie puritate sub eius doctrina viuentes. In hoc erat virgo quædam nomine Taor eius discipula, quæ habens in monasterio annos triginta, non tunica, non maorte, non calciamentis vnquam nouis volebat uti, dicens, ne propter hoc foras cogeretur progredi: alijs quidem omnibus dominico tantum die ad Ecclesiam ex more procedentibus, illa pannis vilibus induta domi residebat sola. Tam elegantis autem erat formæ, vt etiam castissimum, & constantissimum virum eius pulchritudo vultus illicere posset, nisi ita moribus ornata esset, vt inæstimabilem quendam in semetipsa castitatis propriæ custodem haberet, qui turpiter cupientis cuiuslibet oculos ad immensum pudorem ac timorem compelleret.

Alia quoque in vicino commanens, nunquam de monasterio fertur egressa, in quo cum matre sua impleuit annos 60. Cui tandem astitit beatus martyr Colothus, & ait: *Hodie perges ad Dominum tuum, veni igitur in basilicam martyris mei, ut ibi prandeas mecum.* Tunc illa primum post annorum tot curricula procedens, mane ad martyrium sancti venit, panem & olera secum tulit, ubi completis orationibus, cum omnes à loco recessissent, illa sedens martyrem inuocauit dicens:

Benedic escam meam Sancte Colothæ, & intercessionibus tuis mecum proficisci dignare. Sumpto itaque cibo, & facta rursus oratione, circa Solis occasum ad monasterium redijt, & matri suæ dixit: *Proficiscor ad Dominum meum.* In ipsa etiam nocte, neque dolorem capitis, nec calorem corporis sentiens, ipsa se, vt erat sepelienda, composuit, & spiritum suum manibus Dei commendauit.

Porro Melania iunior præfatæ Melaniæ neptis cum 13. esset annorum virum suscepit, vij. annis cum eo vixit, & 20. renouauit, ipsumque virum suum ad contemptum sæculi conuertit. Et primum quidem vestes suas sericas ad Ecclesiarum ornamenta distribuit, argentum autem, & aurum suum per Paulum presbyterum ad orientem nauigio transmisit, ibique per diuersas provincias erogauit. Sub occidentali vero plaga, ipsa per seipsam cunctis egentibus, quæ sciret necessaria ministravit. Seruos autem promiscui sexus usque ad octo millia liberos fecit. Possessiones omnes quas habuit in Aquitania, Gallia, Tarracone, Hispania, distraxit. Agros quos tantum habebat in Sicilia, Campania, & Africa, vt ex eis monasteria deinceps aleret ac foueret, sibi met reservauit. Post alterum diem semper cibum capere consueuerat: nam inter ipsa principia, quinto quoque die gustabat, idque obseruans etiam diurnas cum ancillis suis ministerii vices agebat, quas tanquam sorores habebat. Parem quoque Pinianus vir eius cum 30. monachis vitam agebat.

*De virgine apud quam sanctus Athanasius
sex annis latuit.*

CAP. XCIII.

Virginem quandam in Alexandria 70. annorum vidi, de qua dicebant illic omnes clerici, quod olim cum esset iuuenis pulchra valde, conspectus omnium vitare consueuerat, nequa propter miraculum vultus sui suspitione vel malitia notaretur. Tunc Arrianis sub Imperatore Constantio Beato Athanasio calumnias excitantibus, ille corruptum iudicium declinans, non amico vel parenti vel clerico se credidit, sed cum apparitores subito domum eius intrassent tunica, biroque vestitus, media nocte fugiens, ad hanc virginem venit. Cui tam inopinatæ rei perterritæ nouitate sanctus Episcopus ait: Ab Arrianis quæror, & calumniis criminibus incurfor, ne igitur, & ego irrationabili nota deformer, & qui ad pœnam meam parati sunt, propter me ruant in peccatum, magis credidi fugiendum. Deus autem hac nocte reuelauit mihi, quod apud nullum ita, vt apud te, possem saluari. Tunc illa congaudens in Domino, proiectis cogitationibus vanis, sanctum illum per 6. annos intra cellæ suæ secreta celauit, quamdiu Præfatus Constantius vixit, ipsa ei pedes ablucens, & omnia necessaria per se præparans ac ministrans, libros quoque quos ille querebat, mutuo sumens, eique legendos præbens. Nullus tamen in vrbe quod dederet eum inuenire potuit, donec Constantio mortuo, rursus nocte propriis vestibus indutus, in ecclesia subito cunctis stupentibus apparuit. Omnes enim se videre credebant eam, tanquam ex mortuis suscitatum. Amicis autem intimis suis satisfaciebat, dicens: Idcirco me ad latebras vestras non contuli, vt tutè possletis iurare, quod vbi dederem nesciretis. Et quia necesse erat vbi me quæri, in cella illius virginis latui, vbi me celari nullus suspicaretur, eo quod iuuenis, & pulchra videretur. Sic ergo, & ipsi, & famæ, vel gloriæ meæ, profui.

*Preces pro
vianico suo
extremo pe-
rit.*

*Melania
marito con-
tinentiam
persuadet.*

*Melania
quomodo
sua distri-
buebat.*

*Athanasius
ut apud vir-
ginem deli-
teat, diuini-
tus monetur.*

*Mirū huius
virginis ob-
sequium in
Athanasio.*

*Athanasius
redit ad suos.*

De virgine Corinthia per inueniem à lupanari
liberata.

CAP. XCIII.

Virgo apud
impium in-
d. com. accu-
satur.

Prostituto
graditur.

Fornicatore
in si. m. fra-
tagemata de-
ludit.

Adolescens
seruat virgi-
nis castitatem.

A pud Corinthum nobilissima quædam, & pulcherrima puella, virginis voto degebat, quam apud paganum iudicem nonnulli veluti Dijs ipsorum, & Imperatoribus sacrilegis conuiciantem criminibus impetebant. At Iudex infans amore femineo, postquam machinamentis, & artibus varijs non potuit ei persuadere, quod voluit, nouo contra eam furore delæuens, non eam morti vel alicui pænæ destinavit, sed quod erat grauius, & crudelius, in lupanari prostitui præcepit, lenemque ipsam turpitudinum, vt trinos ad eum per singulos dies ex ipsius concubitu solidos exhiberet, iniunxit. Quam scilicet pecuniam vt à se leno flagitandam intellexit, in omnium eam, qui vellent potestatem dedit. Quod ubi prædæ tales accipitres didicerant, ibant, & perditionis officinam obseruabant, datoque precio cum ea loquebantur optabilem sibi principia voluptatum. At illa vulnus quoddam in interioribus se habere dicens, cuius factorem si venientes ad eam sentirent, horrore contagionis effugerent, singulos miserabiliter precabatur, vt ei paucos dies ad quietem concederent. Interea dum orationes perpetuas, ac maximas ad Deum faceret, humanæ salutis custos Deus iuuenem quendam vultu, moribusque bonum, ita mente commouit, vt amore diuino succensus, intèrre pro ea cuperet. Itaque sub specie perpetrandæ turpitudinis ingressus profunda nocte, datis lenoni quinque solidis, vestibus se proprijs spoliavit, eisque puellam induens, clamyde quoque caput velatam, de lupanari incorruptam emisit. Postera die cognito omnibus hoc facto, iudici traditus est, ac bestiarum feritate disceptus est, vt etiam in hac parte confusus daemon remaneret, cum eum tam pro sua, quam pro virginis salute, duplici martyrio coronatum videret.

De quodam pijsimo monacho, & de virgine lapsa,
reconciliata perfectæ.

CAP. XCV.

Monachus
in omnes mi-
sericors.

Monachus
parturienti
subuenit.

Virgo lapsa
desperabat.

Oratio pen-
tentis vir-
ginis.

In Ancyra Galatiz, quidam erat monachus, à sancto ciuitatis episcopo non recedens, adeo pietatis operibus intentus, vt etiam noctibus, manum dando petentibus, circumiret, ne agris, ne carceris clausis, ne pauperibus auxilio deesset. Quadam igitur hyemis nocte, cum mulier quædam in ecclesiæ porticu stimulata partus doloribus vlularet, oratione derelicta, quam tunc in ecclesia solenniter celebrabat, egrediens, vidensque quod ei nullus ei assisteret, ministerium obstrictis assumpsit, ne misericordie genus obmitteret. Tanto enim affectu tenebatur humanitatis, vt præ desiderio huius operis nullum habebat studium lectionis. Nam si quis ex fratribus ei codicem donauit, mox eum vendere conuevit, & requisitus causam cur hoc faceret, respondit: Vnde probabo magistro meo, quod eius artem iam sciam, nisi distractis codicibus, ipsius artis necessaria mihi prouideam?

Ancilla Dei, virgo quædam abstinentiam novem annis custodiens, à quodam cantore sollicitata est, & corrupta. Quæ statim concipiens, partu explicito, nimio dolore penitentia mens eius compuncta est, in tantum, vt fame semetipsam vellet occidere, lachrymosis, precibus Deum iugiter interpellans, ac dicens: Tu Deus magnus, qui totius mundi malitiam portare consueisti, quia tua voluntas est cunctos saluare, me quoque pernam in hoc ostende si saluti restitues, vt quod ex peccatis meis perditione creatum est, ex hoc inde celerius tollas, ne forsitan aut laqueo, aut præcipitio perire compellar. Statimque partu diuinitus morte subtra-

cto, illa se penitentia summis angustijs tradidit, & elephatis mulieribus per annos triginta seruivit. Cuius humiles preces misericors Deus, non repulit, cuiusdam namque sancto presbytero reuelauit dicens: Illa virgo plus mihi placuit in penitentia, quam in virginitate sua.

De illa quæ corruptionis suæ crimen in quendam
lectorem transfudit.

CAP. XCVI.

A pud Cæsaream quoque Palestinæ, cuiusdam presbyteri filia virgo fornicatione ruit, cui corruptor persuasit, vt factum proprium in quendam lectorem mentiendo transferret. Quod cum illa iam grata apparet patre cogente, vt auctorem sceleris prodederet, lectori imposuisset, episcopus hoc audiens à presbytero fecit eum in conuentu clericorum omnium accersiri. Qui interrogatus ab eo, nihil speciale fecisse, poterat conheri. Cum autem episcopus vehementer iratus ei contumelias irrogaret, quasi qui peccatum suum impudenter negaret, respondit. Ego quidem quod erat in conscientia mea dixi, sed si vis audire, quod non est, ego hoc crimen admisi: statimque gradu lectoris eum episcopus deposuit. Tunc ille: Iube, inquit, eam mihi dari in matrimonium, quia nec illa iam virgo, nec clericus esse possum. Tunc episcopus dedit eam illi, putans quod ipse diligeret eam, nec posset ab ea separari. Igitur tam ab episcopo, quam à patre sibi traditam monasterio feminarum commendauit, rogans Abbatissam, vt haberet eam illic donec pareret sustinendam. Ipse vero in præfato monasterio, in angusta cellula se concludens, & abstinentiam difficilem nimis arripens, cum lachrymis, & gemitibus, & ieiunijs Christum adiit dicens: Tu Domine cui nota sunt omnia, cui nihil iniquum placet, causam quoque meam tua sententia manifesta. Illo igitur in his iugiter perseverante, mulier cum dies suos implellet caput vehementer vigeri partus dolore. Cumque Dei iudicio partus angustijs expedire se non posset, tantumque cruciatum vsque ad septimum diem sustineret, iamque moritura calumniatrix inferna conspiceret, nec ultra manducare, vel bibere, vel dormire posset, intolerabili dolore clamauit: Vae misera mihi, quæ ad hoc periculum dupliciter veni, primum quod virginis perdis deinde quod illi lectori falsum crimen imposui. Hoc Pater eius vt audiuit, timens ne tanquam calumniator reprehenderetur, quieuit, & tacuit. Audiens autem episcopus, diaconos ad lectorem misit, sicque ei mandauit: Ora vt pariat calumniatrix tua. Quibus ille nullum responsum dedit, sed nec ostium quidem suum aperuit. Rursus orationes in ecclesia sunt, & nec sic remedium vllum in ea percipiunt. Tunc ille episcopus ad Lectorem venit, ostium pulsauit, & ingressus, ait: Surge siater Enstathi, & solve, quod ligasti. Ipso itaque momento cum Lector vna cum episcopo genua sua flexisset, mulier enixa est: Tantumque innocentis iugis oratio valuit, vt & calumnia periret, & calumniatrix pænas ad emendationem sustineret.

De sancto Nathanaele seniore.

CAP. XCVII.

Fuit quidam nobilissimus agonista Nathanael, qui fraude demonis accidiam passus, ex priore cella dicitur recessisse & aliam cuidam vico vicinam fabricasse, vt cum habitare cepisset, demon ad eum noctem accessit, in speciem carnificis figuratus, qui pannis oblitus, sordere deformiter, sonantibus flagris facere videbatur. Ad quem vir sanctus: Quis nam, inquit, es, qui talia in hospitio meo facere conaris? Ille respondit: Ego sum qui te ex priori cella fugauit, quique nunc vt ex hac etiam te expellerem, veni.

Tunc sanctus illius se videns à dæmone, mox ad habitaculum prius rediit, ibique 37. annos complens, nunquam ex tunc in proposito suo titubavit, nec ipsum quidem limen egrediens, cum dæmone quem superare volebat, contendens, qui tantis eum machinationibus vexabat, ut quocunque modo cellam cogeretur exire, quantas sigillatim non possum referre.

Inter hæc etiam captato 7. episcoporum aduentu, qui ad illum requirendum, siue providentia Dei, siue dæmonis ipsius tentatione venerunt, cum ipsos post orationem factam, ne vno quidem passu prosequeretur, eorum diaconi dixerunt: Abba superbam rem admodum facis, quod sanctos episcopos non deducis. Quibus ille: Ego, inquit, dominos meos, episcopos veneror, sed & his, & vniuerso sæculo mortuum me esse profiteor, occultum autem propositum meum novit Deus, propter quod eos non prosequor. Iterum dæmon alias contra eum machinatur artem, fitque subito quasi puer parvulus annorum 10. minans asinum, panes in cista ferentem: qui cum ad cellam eius profunda nocte venisset, asinum in terram ruisse sinxit, & clamans ait: Abba Nathanael, miserere, mihi que manum porrigere. Audita ille quasi puerili voce intra ostium stabat, cuius partem recluserat, dicens: Quis es? Puer, inquit, sum monachi illius, & panes ei porto, quia cras agapem est facturus. Quæso ergo, ne iacentem despicias ac ferarum moribus tradas. At vir sanctus, velut æneus stabat, & certis cogitationibus stupens hæc secum versabat: Necesse est me, aut misericordiam (quod maximum est in divinis præceptis) non facere, aut à proposito deviare. Tandem ad Deum oratione facta, respondit ei: Audi infans, credo in ipso cui servio, qui omni spiritui dominatur, quia si necessarium habueris auxilium, ipse tibi prestabit, nec feras, aut quemquam alium nocere patietur: Si vero res ista tentatio est, iam nunc aspiciat Dominus meus, nec ex ea me lædi permittat ulterius. Tunc ostio clauso, se recepit. Dæmon itaque victus, & confusus, in venti turbinem est resolutus, & in suis aggressus discursibus, ac strepitu lasciuiantes.

De sanctitate cuiusdam fratris cum Heraclide conversantis.

CAP. XCVIII.

Fratrem quendam qui mecum ab initio iuventutis usque hodie vixit, novi nullo mentis, aut corporis desiderio victum, & pro contemptu suo gratias semper agere consuevit, pro veris amicis etiam periculum iuvare cupiebat, nullisque & forte amplius dæmonum potestatem expertus erat. Unde quadam die diabolus eum eo pacisci voluit, dicens, promitte mihi, quod vel semel peccabis, & exhibebo tibi feminam quamcumque in hoc mundo desideraveris. Alio tempore dæmon per 14. noctes cum eo conficiens, pedibus eum de cella sua trahebat, eique humana voce dicebat: Noli Christum adorare, & nunquam ulterius accedam ad te. Cui ille: Propterea, inquit, eum adoro, & ingiter adorabo, quia multum angeris, & cruciaris eo ipso quod facio.

Hic nullam feminam est expertus, nec inter somnia, nisi in visione certaminis, & confictus. Scio etiam eum ter ab Angelis accepisse cibum. Die vero quadam in vastissima solitudine, cum ne quidem micam panis haberet, tunc in pelle sua reperit panem.

Alio quoque tempore vinum pariter invenit, & panes. Frequenter cum videret aliquos gravi penuria laborare, multum flebat, eisque præter corpus suum, quicquid habere poterat, dabat. De hoc itaque maxime gloriabor, qui mecum vixit, & talis fuit.

Tu ergo famule Christi Lausa, beatas sanctorum vitæ lege, promptisque sensibus sequere, scis paucos fore qui sequentur eos, qui hos præcesserunt dies.

Spec. Hist.

Author. Hæc de gestis sanctorum illius temporis confessorum, iuxta Heraclidem, hoc loco inserui, quorum tamen quædam dicta & facta notabilia, iuxta Tripartitam historiam, & Vitalpatrum iam superius posui, non quidem omnium, sed aliquorum, ut duorum Macariorum, Moysi Æthyopis, Pauli simplicis, aliorumque multorum, Nec eadem hic quæ superius, sed alia, etsi aliquando eadem, plenius tamen, & apertius.

De Rufino presbytero, & scriptis eius.

CAP. XCIX.

Apparet autem, & Rufinum Aquileiæ presbyterum his temporibus floruisse, quem supra dixit Heraclides apud Hierosolimam, cum sancta Melania triginta septem annis deguisse, pauperes, & peregrinos sumptibus propriis fouisse, multos etiam hereticos vel scismaticos ad unitatem fidei, & pacem ecclesiasticam reuocasse: quem etiam ibidem Heraclides sic commendat: Erat inquit vir nobilium morum, & in singulari proposito satis fortium, quo nullus mansuetior & placidior, tanquam omnia sciens, in sexu virili potuit inveniri.

Helimandus. Hunc tamen beatus Hieronymus insimulavit Pelagianæ hæresis, præter hæresim Origenis, simul & Ioannem Hierosolymitanum episcopum, de quibus scilicet duobus sic loquitur Gennadius Rufinus presbyter Aquileiensis ecclesiæ, non minima pars ecclesiæ doctorum fuit, & in transferendo de Græco in Latinum elegans ingenium habuit. Denique maximam partem Græcarum bibliothecarum Latinis exhibuit.

Basilij scilicet Cæsariensis episcopi.

Gregorij Nazianzeni,

Clementis Romani, recognitionum libros.

Eusebij Cæsariensis Ecclesiasticam historiam, cui, & duos libros addidit.

Euagrii quoque sententias.

Pamphili martyris contra Mathematicos.

Origenis autem omnia, nam & Hieronymus transtulit aliqua, quæ suo prologo discernuntur.

Symbolum etiam ita dissecuit, ut in eius cõparatione ceteri nec exposuisse credantur.

Benedictionem quoque Iacob super patriarchas, & epistolam multas ad Dei timorem exhortatorias, sed & obrectatori opusculorum suorum duobus voluminibus respondet.

Scriptis, & explanationem super prophetas tres scilicet Osee, Iohel, & Amos.

Ioannes quoque Hierosolymitanus episcopus scripsit aduersus obrectatores studij sui librum, in quo se ostendit Origenis ingenium, non fidem secutum.

Author. De mutuis inuectiuis Hieronymi, & Augustini dicetur in libro sequenti.

De mutuis epistolis Hieronymi, & Augustini.

CAP. C.

Ipse quoque Hieronymus, & Augustinus de quibusdam scripturæ capitulis inter se epistolas mutuas usque similitatem disceptauerunt, de quibus hæc pauca inserere volui.

Hieronymus Augustino. Fortissimos quoque milites subita bella conturbant, & ante coguntur fugere, quam possint arma corripere. Peto ut quiescentem senem militare non cogas, & rursus de vita periclitari. Tu, qui iuuenies, & in pontificali culmine constitutus, doceto populos, & novis Africæ frugibus Romana tecta locupletare, mihi sufficit cum auditore pauperculo in angulo monasterij susurrare.

Idem ad eundem. Non ego tibi, sed causa causæ respondit, & si culpa est respondisse, multo maior est prouocasse. Sed facessant huiusmodi quærimonia, sit inter nos pura germanitas & deinceps non quæstionum sed charitatis

M m m

ad nos

ad nos scripta mittamus, atque in campo si placet scripturarum sine nostro inuicem dolore ludamus. Ego quondam miles, nunc veteranus, & tuas, & aliorum deo laudare historias, non rursus effecto corpore dimicare.

Gal. 2.

Augustinus Hieronymus. In expositione tua epistolae ad Galatas inuenimus aliquid, quod multum nos mouet. Si enim Paulus ubi dicit, *Petrum, & Barnabam ad ueritatem euangelij non ambulasse*, mentitus est officiose ubi ergo verum dixit? an ibi verum dixisse videbitur, ubi hoc dixerit quod lector sapit? Cum vero contra sensum lectoris aliquid occurrerit, officioso mendacio deputabitur. Nequaquam autem mihi arrogauerim, ut ingenium tuum diuino dono aureum obolis meis ditare contendam nec te quisquam magis idoneus est, qui opus illud emendet.

Idem ad eundem. Mihi idem exitiosissime credi videtur, homines illos per quos scriptura sancta est ministrata aliquid in ipsis libris fuisse mentitos, admissio enim semel ibi officioso mendacio, nulla particula remanebit, quae non, ut cuique videbitur, vel ad mores difficilis, vel ad finem incredibilis, ad mentientis auctoris consilium officitumque referri possit. Video quidem, & ego interdum vitia mea, sed hoc audire malo à melioribus, ne cum me recte fortasse reprehendero, rursum mihi blandiar, ut meticulosam mihi potius videar in me, quam iustam protulisse sententiam. Quapropter, etsi ut bos, tibi videris lassus senectute forte corporis, non animi vigore, tamen in area Domini fructuoso labore desudas. Ecce sum: si quid perperam dixi, fortius fige pedem. Non mihi debet molestum esse pondus ætatis tuæ, dummodo conteratur palea culpæ meæ. Rogo te si fieri potest, ut inter nos queramus, & differamus aliquid, quo sine amaritudine discordiæ corda nostra pascantur. Si vero non possum dicere quid mihi videatur emendandum in scriptis tuis, nec tu in meis, nisi cum suspicionem auaritiæ, quiescamus ab his, & nostræ salutis parcamus. Minus certe allequatur illa quæ inflat, dum non offendatur illa, quæ ædificat.

De Claudiano poeta, & flosculis eius.

CAP. C I.

Author. Tempore Theodosii Claudianus gentilis Poeta Romæ claruit.

In duobus libris metricis Claudiani, maiori scilicet & minori, multa sunt prouerbia notabilia de quibus hic pauca subiici.

Claudianus in maiori.
Tenero tractari pectore nescit
Publica maiestas.
Trincentur, & artus,
Vt liceat reliquis secure viuere membris.
Heu quam cæcus inest vitij amor.
Multis delicta suere
Nexus amicitia.
Quid iuuat errores mersa iam puppe sateri.
Si metuis, si plura cupis, si ducis ira,
Sermij patiere iugum, tolerabis iniquas
Interius leges,
Tunc omnia iure tenebis,
Cum poteris Rex esse tui.
Proclinator vsus
In peiora datur, suadetque licentia luxum.
Iam non ad culmina rerum
Inuictos crenisse queror, tolluntur in altum,
Vt lapsu gravore ruant.
Tu consule cunctis
Non tibi, nec tua te moueant, sed publica vota,
Ne cunctas paucorum crimine damnes.
Componitur orbis
Regis ad exemplum.
Nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, ut vita regentis.

*Luxuries prædilectum, quæ dedita semper
Corporis arbitrio hebetat caligine sensus.
Mobile mutatur semper cum principe vulgus,
Inquinat egregios aduincta superbia mores.
Non tibi quod liceat sed quod fecisse docebit.
Occurrat mentem domitet respectus honesti.
Dys proximus ille est
Quem ratio non ira mouet, quæ facta rependens
Consilio punire potest.
Quas male collegit fallacis dextra parentis,
Hæc peius nati dextra refundit opes.
Plus est seruasse questum,
Quam quæsisse nouum.
Carmen auat quisquis, carmine digna gerit.
Munere charior omni
Astingeri sua quemque salus.
Gaudia præmissi cumulat inopina dolores.
Est malus interpres rerum metus.
Clansa putat sibi cuncta pauor,
Idem in minori.
Omnia mors aequat tu damnatura nocentes,
Tu requiem datura pii, dissuasor honesti
Luxus, & humilis obliuiscit copia mentes.*

De flosculis Prudentij.

CAP. C II.

Prudenti quoque qui eodem tempore floruisse superius dictus est, paucos flores metricos de consuetu vitiis, & virtutum hic placuit inserere.

Prudentius.
Prima petit campum, dubia sub sorte duelli,
Pugnatura fides agresti turbida vuln,
Promocat insani frangenda pericula belli.
Ecce modesta graui stabat patientia vuln,
Per medias immota acies variisque tumultus
Spectabat defixa oculos, & læta manebat
Hunc procul iratimens spiritanti ferida victu,
Sanguinea intorquens suffuso lumina felle,
Impatiensque more.
Inde quæta manet patientia fortis ad omnes
Telorum nimbos
Humilitas
Intendit gressum mediocriter, oraque parce
Erigit, & coma moderatur gaudia vuln.
Desine grande loqui, frangit Deus omne superbum.
Magna cadunt, inflata crepant, immesacta premuntur.
Disce supercilium deponere, disce canere.
Scandunt celsa humiles, trudentur ad ima feroces.
Fertur auaritia gremio præcincta capaci.
Quicquid luxus edax preciosum liquerat, vincta
Corripuisse manu.
Nec sufficit amplas
Impleuisse finis, iuuat insarcire crumenis
Turpe lucrum.
Omne hominum rapit illa genus,
Non est violentius vllum
Terrarum vitium.
Summa quies nil velle supra, quam postulat vsus
Debitus, ut simplex alimonia, vestis & vna
Infirmos tegat, ac recreet mediocriter artus,
Expletumque modum natura non trahat vltra,
Pallor in ore,
Conscius audatis facti, dat signa reatus.
Et depressa tremis languens manus, & calor albet.
His dictis curæ emote, metus, & labor, & vis,
Et scelus, & placida fides fraus insidiatrix.
Quod sapimus coniungat amor, quod viuimus vno
Conspiret studio nil dissociabile firmum est.
Pax belli exacti precium est, pretiumque periculi.
Nil placitum sine pace Deo, nec munus ad aram.
Meritorum clausula pax est.
Non inflata timer non inuider amula fratri.
Omnia perperitur patiens, atque omnia erudit.

Non peritur

Nunquam laesa tu met, cuncta offensa dona.
Occasum lucis venia praecurrere gestit.
Pax plenum virtutis opus, pax summa laborum.
Latrat lupus ore cruento
Laetolan mentitus onem sub vellere molli.
O quotiens animam, virtutum peste repulsa,
Sensimus incaluisse Deo:

De Ioanne Damasceno.

CAP. CIII.

EX gestis eius. Eo quoque tempore floruit Ioannes presbyter Damascenus. Hic ab infantia Graecis literis eruditus infra 12. annos omnium liberalium artium scientiam apprehendit: in amore Dei, ac gloriose Matris eius se exercens, monachalem habitum assumpsit, virgoque permanens. Regine virginum horas quotidie studiosissime decantabat: factusque presbyter in eius honore missas deuotissime, ac frequentissime celebrabat. Insuper etiam orationes, antiphonas, responsoria, prolasque facere consueverat, quas in eius solemnitatibus ad ipsius laudem dulcissime decantabat. Tradebant ei nobiles viri proprios filios erudiendos, quos ille non solum literis studiosissime instruebat, sed etiam ad timorem, & amorem, in omni morum honestate diligenter informabat. Quadam die cum egressus ciuitatis muros cum scolaribus suis paulisper spaciaretur, Saraceni subito irruentes more solito, cum hominum, & animalium multitudine, ipsum quoque rapuerunt, ac secum in Persidam detulerunt. Et cum inter praedones praeda diuisio beret: contigit, ut cuidam inter eos ditissimo, Ioannes in partem veniret: qui ceteris ad seruitutis opera deputatis, nutu diuino mernis beatae virginis erga ipsum mitius ageret. Captiuus namque, seruitutis pensum solitum redde non negligebat, sed & ieiunijs, ac vigilijs insistens orationes, ad beatam virginem deuotissimas quotidie dirigebat. Quod ille gentilis animaduertens, eius bona conuersatione tanquam spiritali praedicatione conuersus, ipsum trece redire liberum quo vellet infra palatii spacia permittebat: & die quadam sic est cum allocutus: Mi Ioannes charissime miratus sum prudentiam tuam, dictandi coram te, scribendi utilitatem, cantandi, & organizandi suauitatem, sanctum quoque propositum, & conuersationem. Habeo filiolum non minus meipso mihi charum, quem precor, ut in artibus liberalibus erudias, & in dictando, scribendo, legendo, cantando, sic cum tibi conformare studeas, ut si forte aliquando liber a nobis recesseris, in ipso tamen apud nos quodammodo totus remaneas. Qui puerum obedienter humiliterque suscipiens, & a primis elementis erudire incipiens, intra paucos annos in omnibus artibus liberalibus instructum adeo reddidit, ut si magistri ac discipuli rhetoricum dictandi genus attenderent, si literarum formam aspiceret, si vocis melodiam audires, nullam esse differentiam inter utrumque clamares.

Porro cum Imperatori Theodosio pro vita merito, & morum honestate, necnon & pro eloquentiae nitore, in quibusdam causis necessarius videretur, missa legatione sub pena capitis Domino mandat, ut ei quanto citius mitteretur. Qui praepcepto Imperiali contradicere non ausus, Ioannem, Constantinopolim ad ipsum honorifice deduci fecit: Imperator eum cum honore suscepit, & ei monasterium in quo cum fratribus Deo quiete seruiret in urbe dedit, ubi, & ipsemet saepius veniebat, ac de statu regni, & salute animae suae, familiariter cum eo tractabat.

De falso crimine in eo punito.

CAP. CIIII.

VT autem bonus Ioannes ad meritum augmentum probaretur, adhuc in camino tribulationis iuuenis ille quem in Perside docuerat suum genus di-

ctandi, & propriam manum scribendi, nequitiae spiritu exagitatus, epistolam proprio sensu ingenioque dictauit, scriptamque Constantinopolim furtiue direxit, & in palatii loco ubi citius a ministris Imperialibus inueniri posset, iactari praecipit. Eratque talis:

DILECTIS AMICIS, QUI SVNT IN PERSIDE,
DAMASCENVS IOANNES MONACHORVM MINI-
MVS SALVTEM.

Nonitis Imperatorem, robur exercitus ad diuersa bella in nationes extremas misisse, urbemque regiam, & finitimas, hominibus vacuas remansisse. Quoniam ergo sapientes estis, secum venite, & victoriam vobis paratam absque mora vultu ter obtinete.

Inuenta est igitur a ministris epistola, & coram Imperatore perlecta. Traditio ab omnibus exclamatur, & quis huius proditoris auctor esset, inquitur: forma literarum, ingeniumque scribendi respicitur, & Ioannes esse Imperatori nunciatur. Statim Ioannes quaeritur, & cum iniuria multa ad Imperatoris praesentiam trahitur, ipso mirante, vnde tam subito talis tumultus, & contra se conspiratio oriretur: populus vniuersus intorquens conuitia mille, non sacerdotem, sed proditorem, non monachum, sed apostatam proclamabat, & furibundus vix manus ab eius oculis continebat. Tunc Imperator facto silentio suspirans, ait: O nequissime Ioannes, beneficijs meis ingratus, malum mihi pro bono reddidisti, Sarabaita pessime: quantum est in te patriam prodidisti, mihi ac meis auferens libertatem in captiuitatem pessimam nos retrulisti. Ostensaque illi epistola respondit ita: Vere Domine, formam scribendi ac dictandi, genus meum hoc esse cognoui, sed testis est mihi Deus, quod eam omnino non feci. Dumque omnes in eum perstreperent, eo quod veritatem occultare velle videretur, vndique proclamabant, ut absque dilatione morte puniretur. Iudices, facto consilio, pari assensu dicunt, ipsam, quia specialis amicus Imperatoris fuerat, non debere occidi, sed manum qua tantum facinus perpetraverat abscidi. Quo facto Ioannes de dolore vulneris, ac diminutione corporis, Deo gratias egit, & quod in eius honorem amplius offerre sacrificium non posset, paulisper condoluit. Abscisa itaque manus officio spiculatoris, iussu Imperatoris ad testimonium tanti sceleris suspensa est in monasterio ipsius Ioannis.

De miraculo per beatam virginem in eo demonstrato.

CAP. CV.

Ille mox ante imaginem specialis Domine suae mancus adueniens, discooperto vulnere, & extento brachio, cum ea pie rixabatur, inquitens: Haecine Domina nostrorum praemia sunt meritorum? Haecine tuorum beatitudo servorum? Ego Domina mi, digne pro meritis peccatorum me flagellari voluisti: sed, ut quid instrumentum officij tui permittis penitus abscidi. Haec, quippe manus hymnorum laudis tuae castica sapientis scribendo parabat, & Deo patri sacratissimum corpus, & sanguinem filij tui, multotiens in honore tuo ad omnium peccatorum salutem offerebat.

Cumque talia saepius ibi lamentando peroraret, contigit nocte quadam, ut post huiusmodi lamentationem in lectulo fessus, nec dormiens, nec vigilans ex toto pausaret: & ecce regina virginum affuit cum ingenti lumine, hilari facie, tali consolans eum affamine. Quid agis, inquit, puer meus fidelissime? Heu, inquit ille, Domina, quid me interogat? Quinimo interrogo te ego. Cum hec pateret, ubi erat? Ecce ad meum imo ad tuum dederis in ecclesia pendet abscisa clientis tui manus. At illa: Confortare, inquit, fili in domino, manum tuam tibi restaurare poteris, qua totum hominem plasmauit ex nihilo. His dictis, eo vidente illa Ecclesiam petijt, delatamque inde manum, eius brachio cum mira benignitate in momento restituit. Tunc ille gratias ineffabiles agens, reddita diei luce surgit, fratribus conuocatis manum ostendit, eosque secum ad magnalia Dei glorificandum animauit. Mox solemniter indutus, alta

Calumniam
in IoannemExtant hu-
ius res gesta
à Ioanne
episcopo Hie-
rosolymitano
conscripta,
sed ibi dici-
tur, quod vix
erat tempo-
ribus Leonis
I. auctori, uti
etiam Basilio
testatur.
Gedrenius,
Suidas &
plures alij.Dextera
manus Ioan-
ni amputa-
tur.Inuocat ma-
trem Dei
Damasceni-
um.Sancta Ma-
ria restituit
ei manum.

voce missam de beatissima virgine celebrant. Imperator, au-
dito miraculo, pedes ad eum venit, & ore proprio ma-
num manum deosculans, post Dei laudem & gloriam vir-
gini ab ipso diligenter inquit, si quem alicubi cogno-
iceret, qui suum dictandi genus, ac scribendi formam
haberet. Quod ille quidem ei retulit, & sic res veritas
inquisita diligentius innotuit.

De Nece Valentiniani & Eugenij Tyranni.

CAP. CVI.

Igitur Valentinianus Imperator, nimia austeritate
Arbogastis magistri militum ad vitæ tedium perdu-
ctus, laqueo vitam finiuit.

Eugenius auxilio Arbogastis tyrannizat.

Corpora Abacuc, & Michæ prophetarum reue-
lantur.

Didymus absque oculis, anno ætatis 85. Alexandria
obiit.

Eugenius ex
ludis magi-
stro tyranni.

Tripertita historia lib. 9. cap. 45. Hic Eugenius quon-
dam Grammaticus, Latinarum literarum Doctor, re-
linquens scholas suas, in palatio militabat, & erat Im-
peratoris Antigraphus, & propter eloquentiam à multis
honorabatur. Cooperatorem autem habebat Arboga-
sten de minoribus gallijs ortum, militaris ordinis du-
cem, virum seuum, & necibus præparatum. Isti quoque
contra Valentinianum iuniorem dolos cogitabant, cu-
bicularios Eunuchos corrumpentes, qui dormientem
principem suffocauerunt. Quo facto: Eugenius factus
est Imperator Hesperie. Quo audito, Theodosius desi-
gnans filium suum Honorium Imperatorem consulari
suo, & Abundantij, 10. die Ianuarij contra eum profe-
ctus est, responso prius accepto à Ioanne monacho.
Idem Ioannes ei victoriam prius prædixerat de Ma-
ximo.

Hunc Ioan-
nem aliqui
arbitrari
sunt fuisse
Ioannem
Damasceum.

Veniens ergo ad Gallias, cum in quodam monte ora-
torum inuenisset, ibi nocte domino supplicabat, & cir-
ca gallicantum sopore depressus, vidit in somnis quasi
iaceret in campo, & astitissent ei quidem duo viri vesti-
bus albis, & equis candidissimis residentes eumque iu-
bentes habere fiduciam, & diluculo armare milites ad
victoriam: dicentes se illi pro solatio destinatos, quorum
alter se Ioannem Evangelistam, alter se Philippum di-
cebat Apostolum. Qua visione comperta nequaquam
ab oratione cessauit, sed lachrymas vberiores effudit.

* Frigidus
legit Niceph.
lib. 12. c. 30.

Socrates lib. 5. cap. 24. Fit deinde cōgressio circa fluuium
vocabulo * Phrigidus, ventus autem vehementissimus

emissa iacula ex parte Eugenij, reuocabat in eos, & ex
parte Theodosij cum maiore fortitudine in eos impin-
gebat. Quo viso Tyrannus ad pedes Imperatoris cu-
currit, ibique prostratus, à militibus capite sectus est 8.
Idus Septembris. Arbogastes autem post paululum
proprio gladio se peremit.

De religioſitate Theodoſij, & ſine cuiusdem.

CAP. CVII.

R *Vfinus lib. 11. cap. 33.* Ante hoc bellum Theodosius
cum sacerdotibus, & populo circumibat omnia
orationum loca, ante martyrum, & Apostolorum the-
cas iacebat cilicio prostratus, auxilia sibi fida sanctorum
intercessione deposcens, Pagani autem Romani fune-
stis victimis cruentantes, securam Eugenij victoriam
promittebant, Flauiano tunc præfecto, qui cum postea
potuisset euadere eruditus admodum, mereri se mor-
tem pro errore iustius quam pro crimine iudicauit. Fun-
debantur ex parte Theodosij auxilia barbarorum: stetit
aliquandiu anceps victoria, & terga iam hostibus da-
bant, sed siebant hæc, non vt Theodosius vinceretur,
sed ne per barbaros vinci videretur. Cum ille stans in
edita rupe, vnde conspiceri posset, & conspici, prote-
ctis armis, proiecit se in oratione, dicens: *Omnipotens
Deus, tu nosti, quia in nomine Christi filij tui Honorij iussu
puto, ista prælia suscepi, sin aliter in me vindica. Si vero cum
causa probabili, & in te confisus huc veni, porrige dexteram tuam,
ne forte dicant gentes, ubi est Deus corum.*

Post hanc orationem, surrexit ille ventus validus, de
quo præ diximus, & de quo ait Claudianus gentilis Poë-
ta, qui tunc florebat.

*O nimium dilecte Deo, cui militat æther,
Et conspurati veniunt ad classica venti!*

Hugo ubi supra. Hic Theodosius patre Honorio na-
tus originem à Traiano principe traxit, fuitque clemens
animo, & ita amicis communis, vt solo habitu differre
se ab eis putaret. Præterea fuit in omnes homines mu-
nificus, sed magis effusus in bonos: simplicia ingenia di-
ligere, erudita imitari, largiri magno animo magna, &
irasci quidem rebus indignis, sed flecti cito. Hic etiam
consobrinarum nuptias vetuit tanquam sororum.

Porro bene tranquillata iam república, apud Medio-
lanum ægrotudinem incurrit. Qua ingrauescente, quie-
tem naturalis mortis inuenit, anno regni sui 16. vitæ
vero suæ 60. Huius denique corpus Constantinopolim
est translata atque tumulatum.

